

368. Etiam in media captivitate semper servata est obedientia, et reverentia ab Hispanis pontificibus Toletano pontifici, ut patriarchæ, et totius Hispaniæ jam inde a principio Ecclesiæ Primati.

P. HIGUERÆ ET D. LAURENTII NOTÆ.

suo, imposuit capiti ejus, sed et stolam cum manipulo dedit illi, quibus uti inter offerendum solebat. » D. L.

368. Semper in media captivitate servata est obedientia et reverentia Toletanis pontificibus, ut Hispaniarum primatibus. P. H.

LIUTPRANDI ADVERSARIA.

1. Duplex Legio : altera dicta *Septima, Cemina, Pia, Felix*, quæ Gothis flos civitatum est ; et hæc fuit regia sedes, episcopalisque, nulli subjecta pontificum Hispanorum, præterquam Romano papæ. Altera, quam Urbicus fluvius lambit, et *Benaventum* dicta : hæc paruit episcopi Asturicensi (*modo parit Ovetensi*) ; hæc dicta *Legio Urbica*.
2. Legie Gemina, sedes episcopalis, paruit Bracarensi ad tempora sancti Lucii papæ, qui creditur exemisse Legionensem episcopum a Bracarensi, quia contra vicinum Basilidem Asturicensem episcopum lapsum, mirabiliter dictis, scriptis factisque laborarat.
3. Aquæ Quintianæ in Gallæciis Lucensibus (quarum meminit Ptolemæus recensens hos populos) sunt in monte Tebiceio fons quidam, qui fluit ac refluit, et fluctus habet instar Oceani, prope fluvium Loriam (vulgo *Lor*): quem cum vidisset Q. Metellus prætor, ante Christi natalem anno 140 miratus, ei proximoque oppido nomen imposuit, vocavitque *Aquas Quintianas*. Fluvius Loria visus prope labitur in Similiam [*al.*, Similum] flumen.
4. Æra DCCCLXVIII a nativitate Domini 830, vixit sanctissima virgo Lumbrosa ex oppido Cea, quæ frequentabat paræciam in diruto monasterio sanctorum martyrum Facundi et Primitivi cum Muzaribus Christianis in magna vitæ sanctitate. Jacuit in illa paræcia, donec per Alfonso regem reparato monasterio, illuc ea translata est. Obiit non multo prius reparatione. Frequentantur ejus reliquiæ maxima populi veneratione ; colitur die 4 Novembris ; jacet in tumulo super duas columnas.
5. Carthagine Spartaria sanctus Constantinus confessor, vir clarissimus, multorum virtutum gloria clarus, migrat confessor sub Valeriano 11 die Martii. Eodem die passio sanctorum martyrum Heraclii et Zozimi passorum pro Christi fide ibidem.
6. Dum transirem Pyrenæum in confinibus Hispaniæ, reperi quod S. Felix colitur in civitate Spalatensi, vel Ispalensi ; qui missus ab Hispanis episcopis huc, prædicansque Evangelium, sub Diocletiano
7. 8. Patricius, qui celebratur xvii Kalend. Aprilis, non fuit episcopus Arvernensis ; sed creditur Malacitanus, qui interfuit concilio Illiberitano : postea, dum iret alio, venit Arveniam, et obiit.
8. Heracleæ in Hispania, quæ civitas *Calpe* dicitur, passionis recolitur triumphus 8. Januarii Sarrabriensis [*al.*, Salariensis, et Salernensis] episcopi cum sociis, 7 Januarii: cujus meminit Dexter, aitque passum sub Diocletiano. Fuit episcopus, qui interfuit Illiberitano.
9. Quam Latini Murciam, Gotthi vocaverunt Bigastrum, Mauri *Achata*, anno 900, ut conjicitur. Venit illo episcopus Bergaræ Thyestes, et mortuus est, jacetque ibi [*al.*, estque martyrizatus ibi].
10. Melantius, vel Melanius, natus in majori Britannia, venit Romam, et a sancto Stephano missus Rothomagum, ibi aliquantulum temporis episcopale munus exercuit : post, nescio qua causa, venit Athenas, et cum Sixto pontifice venit Toletum, ubi successit in episcopali sede Palmatio, vel Paulato.
11. Villæ Cassinæ, quam Mauri vocaverunt *Villam, Castin*, in confinibus Carpetaniæ, S. Nicasius, primus episcopus Rothomagensis, cum sociis patitur xi Octobris sub Domitiano, dum ibi prædicat : misit Fescenninus, jussu [*al.*, misso Fescennino, jussu, etc.] Domitiani, qui eos in Hispania occideret.
12. Anno Domini 302 Constantio Chloro et Galerio Maximino Cæsaribus, coss. quartum, die 3 Aprilis, in Hispania Tarraconensi oppidum. *Aquecaldes, Molezio* dicitur. »

3 *Aquæ Quintianæ*, etc. Vide Ortelium verbo *Aquæ Quintiæ*, cujus sunt verba : « *Aquæ Quintiæ, sive Quintianæ, ὕδατα κούφρινα, Ptolemæo Seurorum*

diæ Veneris sanctæ, vel passionis Domini, per totum orbem indicitur persecutio, et anno 16 Melantii Toletani pontificis, iisdem consulibus, mense et die, diruta est Ecclesia Toletana B. Mariæ virginis Assumptionis, a sancto Elpidio erecta, et a B. M. Marcello spatiis ampliata; solo æquata est a [legi videtur Teucris, sed libenter legam Duumviris,] jussu Diocletiani sub P... Diacono Hispaniæ præside, qui demolitioni præfuisse dicitur. Ex tunc creditur per orbem sacra synaxis fieri solita in speluncis, ut Romæ in cœmeteriis, Augustobrigæ (quæ dicitur a Mauris *Cobisa*, in fine Carpetaniæ) in antro, Toleti in spelunca, quæ vulgo dicitur Hercules, opere Romano, Libanæ in Celtiberia in speluncis, quas a cavitatibus *foratas* vocant, et sic in aliis antris.

13. Dici non potest, quanta dejectio Christianorum animis accesserit hac demolitione et librorum incensione. Toletanos libros loco tuto posuit sanctus vir Melantius, et animabat Christianos ad tolerantiam cruciatus. Duravit demolitio sexdecim annos, donec anno 318 lex data est a Constantino, qua jussit restitui bona, fundos, solaria sanctis ecclesiis. Tunc reparata est S. Mariæ de Columna matrix orbis ecclesia, cujus imaginem et columnam Christiani absconderant, juvante Valerio episcopo, et Vincentio archidiacono. Toleti restituta est ecclesia Assumptioni sanctæ Dei Genitricis dicata; et denuo [al., de novo] sanctæ Leucadiæ recens martyri, civi, et patronæ, altera.

14. Non prætereundum est in iisdem adversariis meis, Camerinum, vel Marinum, vel Tamerinum, Toletanum pontificem, ad Sardiniam delatum cum aliis, adhuc durante persecutione Diocletiani 21 Augusti passum.

15. S. M. Pomponius Januarius episcopus Salariaensis [al., Sarabriensis, vel Salanensis] fuit vir consularis, interfuitque, ut dictum est, concilio Illiberitano; prædicansque in Heraclea civitate freti Herculei, per dira tormenta cum sociis pro Christi fide triumphavit.

16. S. Vitalis, quem a fonte baptismatis sustulit sanctus Sebastianus, e Thermedo in Carpetanis Romanam miles profectus, relictis filiis, Justo et Pastore, Complutensibus, 3 [Lege 2, ex Mart. Rom. 2 Julii] mensis Julii anno 290, prope Paduam [al. Capuam] passus est.

17. Nicomedæ passus est in persecutione Diocletiani sanctus Flavius Antiochenus, vir consularis, et episcopus Illiberitanus [al., Illitercitanus], qui concilio

interfuit Illiberitano habito anno 299, vel circiter: qui negotiorum gravium causa Nicomediam delatus, cum fratribus Augusto et Augustino 7 Maii martyrium passus est.

18. Anno 313 Constantino et Licinio Augustis, consulibus tertium, sub Melchiade papa coactum est Toletanum concilium universale totius Hispaniæ, præside Camerino, vel Tamerino, vel Marino Toletano: interfuit Leontius Bracarenensis, Benedictusque Tarraconensis [al., Tabeionensis], Sabinus Hispalensis, Marcus Emeritanus; et alii complures episcopi sancti; mittunt conciliarem epistolam ad Melchiadem, quibus ille respondit.

19. Turibius notarius S. Leonis, archidiaconus Tudensis, succedit Ceponio episcopo Tudensi; moritur vero vi Kalend. Novembr. translatus anno [al., æra] 528. Is autem fuerat antea Tudensis [al., Iracensis], cum scripsit Idito.

20. Concilium primum Bracarense [al., Emeritense] habitum est Bracaræ, nondum ea parte Gallæciæ quæ est a Compostella in potestate Suevorum, habitum anno 3 Richilanis, 2 Suevorum regis, Idibus Martii, æra 484. Pancratius ærumnis confectus moritur anno 444; successit illi in sede Bracarensi Balconius vir pius, et zelo Dei plenus.

21. Prædicationibus sancti pontificis Balconii et aliorum episcoporum, pullulantibus erroribus Priscillianis, Gallæciamque vastantibus, Reciarus sit ex gentili Christianus, et mirifice fovet Ecclesias, et catholicos, quibus publice prædicatur fides catholica; et dat facultatem cogendi concilium ad Aquas Celenas veteres, uti dictum est.

22. Fluminis Tenedi aquæ, præsertim prope Guardiam oppidum, qua flumen labitur in Oceanum, quia lutulentæ sunt, et cœnosis impeditæ vadis, *Celenæ* dicuntur quasi nigricantes, et Hispanorum more oppido nomen dedere, ut alias *Sucro*, *Vaccaea*, et *Eminius*.

23. Varada municipium est antiquum Carpetaniæ, in via Toletocomplutum sic: Toletocomplutum xxiiii M. P., Tituliam M. P. M., Varadam viii M. P. M., Complutum xxx M. P. et viam Varada Segoviam f. c. [id est facere curavit] M. Fulvius Nobilior proconsul. Hic, scilicet et Varadæ, recolitur memoria Nerei, Saturnini, et 365 martyrum, qui erant in æstivis in hoc municipio sub persecutione Diocletiani, passorum 16 die Octobris. Crediderim hos passos Cluniæ, et reliquias aliquas illinc huc allatas, et ibidem ali-

16. S. Vitalis, quem a fonte, etc. De S. Vitali, patre S. Natalis, et sanctorum Justi et Pastoris Complutensium martyrum, vide Martyrologium Romanum 2 die Julii; suffragatur ad id, omnibus indicibus inter se convenientibus, Flavius Dexter anno 290, num. 1, his verbis: « In Campania Italiæ S. Vitalis Hispanus, ex oppido Thermeda in Carpetania, pater sanctorum martyrum ad Complutum pastorum, Justi et Pastoris, conversus ad fidem monitis sancti Sebastiani, cum aliis patitur, » ubi noster Bivorius, qui adducit Valderedi Cæsaraugustani episcopi epi-

gramma. Pro sancto Vitali. Iterum planius et plenius Luitprandus inf. num. 154 et 155, et num. 154, S. Natalem agnoscit filium S. Vitalis martyris, uti etiam num. 155, nepotemque S. Natalis confessoris Romani. Unde venit corrigendus Juliani contextus anno 290 num. 125: nam ibi facili litterarum ductus conversione, scioli exscriptoris vitio, Filius Natalis martyris legitur; cum sit legendum, Vitalis Martyris, cujus erat filius sanctus Natalis, et nepos S. Natalis confessoris.

quot annis in Hibernis [*al.*, Titulia vel Tulliani] vixisse concorditer.

24. Muris, oppido in Gallæcia, in populis Tamaricis, ubi ex mari exundantique flumine fiebat peninsula, de qua Plinius lib. iv, cap. 20, sanctus Theodorus monachus cultus est, vita miraculisque clarus, 2 Aprilis.

25. Ovetum (quæ prope Lucum Asturum, civitatem regiam, et quæ sub Suevis continet se Lucum Augusti; et in quo Luco Asturum, sub rege Theodomiro Suevorum, habitum est concilium nationale Suevorum) tempore Maurorum allata est arca Toletum cum reliquis plurimis, et cappa, qua beata Virgo donavit sanctum Ildefonsum [*scriptum erat* Elephonsum] Toletanum antistitem, quæ fuit candidissimi coloris, et corpora sanctorum Asturii, cognomenta Serrazi, et Juliani, Toletanorum episcoporum.

26. In Gallæciæ civitate, Luco Augusti, memoria sanctorum martyrum Procli et Hilarionis sub Trajano passorum; quorum reliquiæ et Acta alio translata dicuntur.

27. Floret memoria sanctitatis, apud Lucam Augusti, sancti pontificis Odoriis [*al.*, Odornis], qui reparavit hanc civitatem et ecclesiam, et illi sedem restituit anno 744, annis 27 post vastationem hujus civitatis; moritur post sanctissime.

28. Achartæ vel Murciæ mansit episcopus, et templum ecclesiaeque [*al.*, Arcisa] tempore Maurorum.

29. Ante Hispaniarum vastationem a Mauris, in ecclesiis cathedralibus eucharistia semper patens erat. Quam consuetudinem servarunt antiquæ Ecclesiæ, ut Toletana, Bracarenensis, Lucensis, et aliæ, quæ non captæ a Mauris, sed vel desertæ vel admissæ.... In aliquibus Ecclesiis, ubi frequentissimi Saraceni degebant, et Ecclesiæ erant debiles, id aliquando fiebat, sed raro.

24 *Populis Tamaricis.* De Fontibus Tamaricis idem Plinius lib. xxx, cap. 2, et doctissimus Ludovicus Nonnius in sua Hispania, cap. 44, nostræque laus Hispaniæ.

32. *Cum Lusitaniam pertransissem, publica Saracenorum fide, vidi non longe procul Eminio, in campo Osensi, vetus et miraculosum stagnum.* Cum Luitprando oculato teste convenit M. Maximus in Chronicon anno 550: « Prope Osset, oppidum Lusitanæ, in diœcesi Pachis Augustæ, fontes baptismatis in pervigillo Paschatis exsiccantur, » lego, *excitantur*. S. Gregorius Turonensis secundas fert lib. vi hist. Franc. cap. 43: « Habito ergo tractatu, de multis virorum milibus trecentos viros elegit armatos, et intra castrum *Osset*, in cujus ecclesia fontes divinitus complentur, includit » [*Hermenegildum*]. Ex obsidione D. Hermenegildi clare convincitur, *Osset* oppidum, in quo aquæ illæ miraculosæ baptismales, Lusitanæ fuisse, si verba M. Maximi anno 581 penitus attendamus; hæc sunt: « Leuvigildus iterum Hermenegildum filium obsidet apud *Osset* oppidum Lusitanæ, captumque Toletum ducit. » De hisce fontibus idem Turonensis lib. v hist., cap. 7; Baronius anno Christi 548, pag. 589. Morales lib. ii, histor. cap. 54. Illustrat rem totam vetus inscriptio, quam apud Emmanuelem de Faria et Sousa in epi-

30. Via Antonini Emerita. Augusta Cæsaraugustam, sic: Castra Julia, vel Trogilium (posterius nomen retinent Mauri) M. P. M. xvii, Lacippeam xl M. P., nunc Madrigaletum [*al.*, Mudragæ]; Laucianam [*al.*, Leucipam] xxiiii M. P. M. Villare Pedrosi Mauris; Augustobrigam M. P. M. xxii Caleran.; Toletum M. P. M. lv [*al.*, lvii].

31. Itinerarium, quod Antonini Augusti nomine circumfertur, mire corruptum est, additis et subtractis mansionibus non paucis: primo cœptum sub C. Cæsare, productum sub Augusto, positum tantum nominibus locorum sine milliarium numero; post addita sunt miliaria ab Antonino, et ob id illi tributus est labor, qui alioqui plurimum fuit; addita nomina; ut Constantinopolis, Maximianopolis, Diocletianopolis, quod est signum, tunc ultimam manum operi fuisse superadditam.

32. Cum Lusitaniam pertransissem, publicam Saracenorum fide, vidi non longe procul Eminio, in Campo Osensi, vetus et mirabulosum stagnum, quod tot fecit miracula, et ecclesiam stantem, anno 942, conveni sanctum senem Heronium Bracarensem pontificem in Bracaræ [*al.*, Concheræ] ruinis, cum suis ovibus, officio sancti pastoris fungentem, et Eminii sanctum virum Gundisalvum, quem audivi post aliquot annos successisse Heronio.

33. Ego Chronicon meum, quod miseram Regimundo [*al.*, Tractemundo], etiam transmisi (partem illius) Heronio Bracarensi seni pontifici sanctissimo, et scripsi illi sequentem epistolam:

« Sanctissimo Patri, et eminentissimo papæ Heronio, meritissimo Bracarensi archiepiscopo, Luitprandus Toletanus subdiaconus debitam offert obedientiam, et salutem ac felicitatem æternam precatur.

« Efflagitasti a me servulo tuo frequenti pene convitio (sanctissime Pater, et eminentissime papa) quod pro tua in me præstantia justius imperare potuisses,

tome histor. Lusitan. part. ii, cap. 1, pag. 165, inveni, ubi *Eminii et Osset* mentio, quorum Luitprandus meminit.

IMPER. CÆS. D. AVG. INTER. DIV. REL. COHORT. PRESID. VACE. OSCEL. LANCO. CALEN. ÆM. LEG. X. FRETENS. EJVS. NVM. SPECTACVLA. ET LVD. GLADIAT. E. V. VRBES. LVSITA L. A. EXP. ET. BECATOMB. D. D.

Unde non *Osset*, sed *Oscel* forte legendum in Maximo, Luitprando et Turonensi. Ex lapide vero, *Eminniensem* et *Oscellensem* cohortem spectacula et ludos gladiatorum August. imp. edidisse demonstratur. De *Eminio* fluvio Plinius Nat. hist. lib. iv, cap. 22. Et de hac re brevi in lucem emittet excursus, doctum sane et laboriosum, P. Franciscus Bivar in eruditissimis Comment. ad M. Maximum. Non tamen nego in Bætica *Osset* oppidum reperiri; constat ex M. Maximo anno 506 et anno 556 et a quas has divas in eo erupisse, qui electissimum legit opusculum doctissimi relegiosissimique viri D. Joseph de sancta Maria ordinis Carth. credat forsitan: tot tantasque sui iudicii (summi quidem) adducit conjecturas et testimonia.

32. De Eminentissimi titulo vide notam 1 ad epistolas.

ac pro mea in te meritissima observantia ad nutum ego parere debuisssem: cum invisi S. Jacobi Zebedæi filii, doctoris et apostoli nostri, sacra ex voto limina, ut pleraque Lusitaniæ Gallæciæque celebriora loca, et in primis sanctissimi doctoris, martyris et aposteli Petri, primæ ejusdem apostoli discipuli, primique Hispanorum martyris, ædem sacram, ac admirabiles reliquias, a te tuisque ministris. Bracaræ Augustæ tecto perhumaniter exceptus sum. Tum cum sermonem facerem opusculorum meorum, et inter illa continuationis chronici mei ducti ad annum 960 ad Chronicon L. F. Dextri, et M. Maximi Benedictini monachi, sapientissimi poetæ, episcopi Cæsaraugustani plane sanctissimi; tunc injecta est tibi cupido videnti litteras meas; quia videras Dextrum et M. Maximum, et studiis sanctarum Scripturarum, et legendis nostrarum rerum historiis solabaribus labores prolixæ et insuavis captivitatis inter Mauros. Promisi statim missurum partum meum, vel potius abortivum fetum, maluique qualemcunque tibi castigandum, quam nullum mittere, satius ducens parere comiter imperanti, quam reluctari comiter efflagitanti. An placitum sit hoc meum obsequium, prorsus ignoro: si fuerit ingratum, tu videris, qui jussisti; sin placeat, cæteros annos, quos addideram, tibi mittam. Vale, sanctissime papa, et sanctum tuum, licet pauperulum, senatum fidelium, et ministros in primis clerumque saluta, qui versantur inter lupos ut oves mansuetæ, ac barbarorum car-

An ejus epistola encyclica in tuas manus venerit. De encyclicis litteris communis locus, quarum frequens mentio apud ecclesiasticos auctores, vide eminentissimum cardinalem Cæsarem Baronium tom. II Annalium anno Christi 142, pag. 105, littera C, et novissime Franciscum Bernardum Ferrarium de antiquo ecclesiasticarum epistolarum genere lib. 1, cap. 2, et quæ scripsi in Tissera legum ad I. *Certa forma*. C, De jure fisci, lib. x, fol. 52 et 53. Hæc sic dictæ, quia mittebantur ad omnes Christi fideles, quasi in circulum: sive a synodo, vel a summo pontifice; vel cum ab aliis alia occasione darentur. De hisce encyclicis noster Julianus in Chronico num. 146 et 173.

36. *Julianus Lucas, auctor Græcus, etc.* Hujus auctoris meminit Florianus de Ocampo in proœmio quinque librorum priorum suæ hist. pag. 5, et quia adamussim patriam et scripta ejus describit, non erit otio abuti, transcribere, nec itidem erit ea legere. Hæc sunt: « Despues del Juliano sobredicho prosiguo la relación de los hechos Españoles mucho mejor que todos, otro Juliano diacono tambien Toledano, morador en aquella ciudad, puesto que Griego de nación, segun el paraçe, declara en el principio de su Coronica: dentro de la qual primero que trate de los aconteçimientos de sus tiempos, recapitula sumariamente muchas antiguedades Españolas, donde se muestra leido, i muy exercitado en letras i çiençia de su gente Griega. Despues de lo qual viene à contarla mayor parte de los trabajos i victorias del santo rei Don Pelayo: en cuya edad, el dize, que fue con la entredada aquellos Alarabes e Moricos Africanos, que diximos arriba. » A Florianus accepit Garibayus lib. ix hist. c. 3, qui refert his verbis: « En estos tempos, que en España mas sonavan las armas, que florecian las letras, vuo en la ciudad de Toledo un doctissimo varon, de nación Griego, llamado Juliano Diacono, segun Florian lo afirma, habitando en aquella ciu-

nificinæ in singulis horis subjacent, ferentes continuas injurias maledictaque a Saracenis; quorum gladius eorum impendet cervicibus. Sanctus senex Joannes servus Dei; Toletanus antistes, multum te salutari jubet; ac injunxit mihi, ut de te scirem, an ejus epistola encyclica in tuas manus venerit. Iterum et tertio vale. Toletum, iv Idus Octobris, æra DCCCCLXXXI. »

34. Fluvius Sucro dividebat Oretanos occidentaliore ab orientioribus Bastetanis [*al.*, orientales ab occidentioribus]: et in Antonino populi Saltiga, et Putealia, sunt Bastetanorum in hac via populi.

35. Via sic ordinatur in codicibus castigatioribus. Saltiga xvi M. P.; Putealia xxxii M. P., prope Paracuellos; Vallem longam xl M. P.; *Branchales* modo dicitur oppidum, unde ejus principium sumitur: Urbiacam xxvi [*al.*, Terbitium xxv] M. P. (Mauri *Arbecam* vocant); Allaborcium xxv M. P.; (vulgo Carinenam [*al.*, Cartenam]) Argiriam vi M. P.; Carenas, vel Callete M. P. M. xx, Carinenam, sermone Maurorum *Longares* M. P. M. vii; Cæsaraugustam M. P. M. xxvi, Zaragozaiam vocant.

36. Julianus Lucas, auctor Græcus, Toletanus diaconus, refert Græcos, cum venerunt in Hispanias, in Bastetanis condidisse oppidum dictum Dicæarchia, vel Puteolos, aut Putealia, quod Mauri diruerunt; postea venisse Campaniam [*al.*, Carpetaniam], et alterum condidisse hujus nominis.

dad; dize, aver escrito doctamente las antiguedades de España, siendo erudito en las lenguas Griega i Latina, i afirma aver proseguido su historia hasta contar las cosas aconteçidas en su tiempo, con la mayor parte de los trabajos i victorias de este rey Don Pelayo; i en particular tomo su historia desde los tiempos del rex Wamba. » Prius dixerat noster Julianus in Chronico num. 234. « Hinc auspiciatur suam historiam Julianus Lucas Thessalonicensis, et in sancta Ecclesia Toletana celeberrimus archidiaconus; qui vixit sæculo sanctissimi regis et reparatoris Hispaniæ Pelagii. » Iterum num. 385: « Julianus Lucas Thessalonicensis, Græcus natione, diaconus Toleti, in pretio habetur, nobilis scriptor: nam scripsit historiam Gothorum, et præcipue regis S. Pelagii. » Unde non eum confundas cum Juliano nostro, ut aliquos fecisse testatur D. Paulus de Espinosa de los Monteros in prima parte Hispal. histor. lib. ii, cap. 1, fol. 30. Quamvis P. Mariana, quem allegat, lib. vii hist. Hispaniæ cap. 3, in fine, de Juliano Luca loquatur, non de Juliano archipresbytero S. Justæ. « Julianus quidam diaconus, ait Mariana, natione Græcus, in utriusque linguæ cognitione non impar, antiquitates Hispaniæ atque Pelagii res gestas per hæc tempora Toleti litteris illustrabat. Auctor est non nemo. » Non desunt, qui haud levioribus rationibus ducti autument hunc Julianum fuisse quem Isidorus Pacensis asserit successorem Sindredi, et Pelagio regi ad latus hæsisse in reliquiarum arcæ asportatione. Vide nostrum Luitprandum in Chronico num. 222 atque num. 162, et vide Ambrosium de Morales, qui irridet asserentes vindicantesque Julianum Lucam e Cimmericis tenebris.

Puteolos, aut Putealia. De hoc oppido a Mauris diruto, temporeque regis Alfonsi VI reparato, et de altero in Italia condito, Julianus in adversariis num. 296: « Iscadia civitas in Carpetania in via Toletum Complutum, dicens Toletum xxxii M. pass.,

37. Sancta Potamicæna, civis Putealiensis in Ba-
tetania, filia M. Aurelii Decimi, præfecti legionis
Septimæ, Geminæ, Piæ, Felicis, et S. Quintiæ Mar-
cellæ; soror Cæciliæ Quintiæ, quæ nupsit Druso
Valerio Cæliano Valentiniano; et isti fuerunt paren-
tes M. Aurelii Valentiniani præsidii provinciæ Hi-
spaniæ Citerioris; constant hæc ex inscriptionibus.

38. *Paracuelos* dicitur, quasi παρά κόλιν *Cole* a
Mauris dicitur *Almodovar*.

39. Albacetem, oppidum Bastetanorum, condide-
runt Cilices in Hispaniam venientes a regione Ce-
tide. Vocant Mauri hunc locum *Albacete*, corrupte

40. Arbucaræ in Celtiberia S. Papii martyr, qui
variis tortus cruciatuum generibus, tandem da-
tis cervicibus occubuit iv Kal. Julii anno 503, sub
Diocletiano et Maximiano imperatoribus, præside
Hispaniæ P. Daciano, ibique ejus memoria cele-
bris est.

41. Ætate parentum meorum anno Domini 923,
Martii 26, passa est martyrium virgo sanctissima
Eugenia, filia Christianorum Muzarabum in munici-
pio Uticensi, quod in conventu Cordubensi voca-
runt *Marmolejos*, jussu regis, et Miramolini Abder-
ramenis, ferocissimi tyranni, fidei Christianæ causa;
et post carceres et supplicia, datis cervicibus, mar-
tyr effecta est sub Blasio Toletano pontifice. Cordu-
bensi N. honorifice sepulta est cum versibus acro-
stichis in marmore cælatis. Mirifice culta est, et
erat in Oveto; Toleti et Gallæciæ colebatur.

42. Hujus sanctissimæ virginis et martyris Hi-
spanæ reliquiæ delatæ sunt ac varias Hispaniarum
partes; ubi conditæ sunt illi ecclesiæ.

43. In tabulario sanctæ Justæ reperi carmen hoc
compositum a domino Blasio Toletano præsule,
præstantissimo illius sæculi poeta:

Eugenia hoc posita est tumulo celeberrima Virgo,
Sanguine quæ Christi est testificata fiden.
Purpura quam decorat candente sacra [al., infecta] co-
lore,

Laurea et exornat cui duplicata caput.
Multa tulit, sed plura refert ex hoste trophæa
Victrices lauros æther et ipse canit:
Miratusque canet ventura in sæcula mundus,
Dum steterit tellus pondere fulta suo.
Toletum tibi, diva potens, tibi Corduba felix
Patria, mansurum porriget usque decus.
Totaque jam refert parentum [al., Tricensis] Ecclesia
[laudes,

Præcipue indigeti solvet Ibera suæ.
Morte paras vitam, penetras quoque funere cælos,
Vulneraque ad superos expedire viam.
Supplicibus te pande quam, portumque salutis:
Diva doce miseros, diva tuere reos,
Quod patimur sat triste jugum, et causa coronæ:
Blasius hoc præsul carmine te celebrat.
Toleti memor esto tui, veterisque tuorum
Majorum sobolis: jam tua regna tege.
Eugeniam sequeris Pelagi, fortissime martyr:
Moribus assimilés estis, et igne pares.
Efferus Abderamen Almanzor credidit ambos
Perdere; utrumque tamen morte sub astra para
[l. rapit]
Vos eadem fortasse gravant custodia vinctos

ubi conductus profundissimus, a centum foramini-
bus quasi centum puteolis distinctus; et ibi Iscadia.
Post Puteoli, centum (a Buteolanis Italiæ aiunt con-
ditam) me viro reparatur, quæ fuerat a Saracenis
destructa. »

37. *S. Potamicæna*, etc. De S. Potamicæna vir-
gine et martyre fit mentio in Martyrologio Romano

Compede, tum vinclis, tum pietate pares.

Quos ibi sermone seritis de morte ferenda.

Pro pietate semel, proque pudore simul?

Eugenia. o Pelagi, tibi sit nova causa coronæ;

Illa necem patiens te docet esse virum.

Post cujus, testare fidem, vestigia constans:

Illa tuo capitiserta nec una locat.

Gaudetis super astra duo de morte subacta,

Nomine velletis plura tulisse Dei.

Vos rosa, vos decorant candentia lilia testes;

Hinc rubor, hinc candor tempora vestra tegit.

In terris patria haud similis; tamen una duobus

Patria communis regia celsa Dei.

Gaudete, o pugiles, memoresque estote clientum

Quos dubia exercet pugna, gravatque metes.

Præsentes igitur populis pugnantibus este:

Si nos aspiciatis, vincimus et fruimur.

Si vincemus, erit palmæ pars maxima vestra:

Gloria nostra simul, gloria vestra fiet.

44. Obiit sanctissima virgo et martyr Eugenia
vii Kalend, Aprilis, feria quarta hebdomadæ dictæ
in *Passione*: quam post duos annos assequitur san-
ctissimus juvenis Pelagius, ut creditur, natione Gal-
læcus, qui ducem et magistram habuit ad marty-
rium sanctissimam Eugeniæ æra dcccclxi, anno
duodecimo Abderramenis, hujus nominis *quarti* di-
cti, cognomento *Almanzor*; egira vero cccxii. Sæ-
vissimus fuit hic imperator, et multas in Christia-
nos edidit strages, ac fidei Christianæ fuit hostis
infensissimus. Sunt qui credant tunc occisam To-
leti Mariam servam Dei.

45. Queritur sanctus pontifex Innocentius I, in
epistola ad episcopos Hispaniæ Toleti congregatos ad
concilium, quod ex jurisperitis et causidicis fierent
episcopi, ut quidam Fl. Rufinus consul cum Flavio
Eusebio [al., Cuselio] anno 347 sit episcopus anno 360
in Hispania, et Gregorius ex præfecto prætorio Galliæ
episcopus Illiberitanus: et, licet fuerint ambo viri
sancti et vitæ laudabilissimæ, pontifex fieri prohibet.

46. Sunt qui dicant sanctam Theclam Iconii na-
tam, primam Pauli discipulam, ejusque prædica-
tione conversam, natam patre Hispano Celtibero,
matre vero Iconiensi gentili durissima.

47. Anno tertio Sisenandi, sub Audace Tarraco-
nensi pontifice, arca per mare Mediterraneum, an-
gelo duce, devecta est Tarraconem cum parte cor-
poris sanctæ Theclæ virginis et martyris, discipulæ
S. Pauli, cum inscriptione intus reperta, quæ signi-
ficabat hoc: Anno 633 excepta est cum ingenti gau-
dio præsulis et civium; ac rescripta per epistolam
ab Audace præsule regi Sisenando, miram Hispani-
æ lætitiæ attulit. Sub captivitate Maurorum anno
960, cum ego illac transivi, sedulo custodiebatur in
captivitate medio, permittentibus Saracenis, a ca-
tholicis Muzarabibus.

48. Et ad preces illorum quaecunque carmen
lusi, quod et eis porrexi.

Diva potens superas inter numeranda cohortes,

Prima ex femineo martyr opima choro,

28 Junii.

48. *Externam carmine lætus adit. Externam* vocat,
quam prius ex Celtiberia oriundam dixerat; sed
tamen tunc ex Asia in Hispanias advecta Hispano
auctori extera videbatur. De patria origine Luit-
prandi consule censuram Bivarii ad finem, et quæ
diximus in Chronici notis num. 62.

En patriam repetit tot jam volventibus annis,
Et Laletanum sospitat illa solum.

Transmittit pelagus supero præeunte ministro,
Paret et imperio ventus et unda sno.

Ex Celtibera genitor fuit urbe profectus;
Illoque quos deamat filia Thecla fovet.

Ecce Luitprandus jam non novus incola terræ
Hispanæ, externam carmine lætus adit.

Accipe, quæ supplex tibi, virgo, carmina sacrat:
Pectore, pro templo, te quoque, diva, tegit.

Felix adventus tuus est et lætus Iberis;
Est nihii ulterius Tarraco quod cupiat.

Te veniente salus venit, et sanctissima tecum
Imponit votis amplius illa modum.

In tempore Muzarabum erat Ecclesia Tarraconensis
S. Thecla vetus.

49. Suero fluvius nascitur in Hispania in monte dicto *Megarutula*; quem Saraceni vocant corrupte *Mogarrula*, non procul a Turia, dicto etiam Ibero minore, a Mauris *Guadali-nar* [al., *Guadalaviar*], quasi diceret *fluvium aquæ crudioris* [al., *candidæ*]: transit per urbem cognominem, dictam a Mauris *Concham* a Malacha Celtiberorum urbe, dicta a Saracenis *Malca*, et a montibus qui Sagunto impendent: quam civitatem Carthaginenses demoliti, reedificantes *Carthaginem Edetanorum* vocaverunt, itaque fluvius hic Suero in pelagus Mediterraneum excursat [al., exundat; non procul est a dicta Carthagine, et fluvio Ibero minore.

50. Duplex est Segueda: altera caput Bellitanorum in Celtiberia, a Mauris dicta *Borgia*; altera in Arevacis, dicta *Baleranica* a Saracenis. Titios C populos *Thaust* vocaverunt Saraceni, sicut Bisgorgitanos *Gobia* in ripa Iberi, ubi Cæsaraugusta. Ad Dertasam sunt plusquam triginta populi Romani.

51. Axoniam civitatem in Aristis [al., Anstis] populis, vocant Saraceni *Xixenam*.

52. Colendam civitatem, *Maluendam* Mauri vocaverunt, illius colonia immunis.

53. Belsa post *Oriola* est dicta.

54. Ocile, ubi mercatus fuit Hispanorum Arevacorum, decurtato vocabulo corruptoque, Mauri vocant *Ciria* (ab *Ocili*, *Cilia* prius) et adhuc corruptius, *Cinar*.

55. Confluentia finis Arovacorum est Villanova, in confluenti fluminum Arlanzæ et Arlanzonis, quæ ibi junguntur.

56. Civitates has in Arevacis sitas, et in Celtiberia, *Pallantiam*, *Berlangam* Mauri vocaverunt; *Calagurim*, *Calervegam*; *Sigedam*, *Caias*; *Lauro-nam*, *Varzones*.

57. Ausa, vel Ausona, in populis Ausetanis est, tempore Maurorum dicta *Manresa*, sicut Egara, *Beseda*, vel *Bosque de Malatesta* [al., *Malatosca*. Vide n. 68].

58. In conciliis Toletanis alius fuit episcopus Castulonensis, et Castellanus; in Castellanis Castellum

66. Locus in originali corruptus.

A caput fuit: quam urbem Mauri vocant *Seselu*. In tertio Toletano concilio confirmat Froiselus episcopus Castellanus, alius ab episcopo Castulonensi, qui ibi confirmat.

59. S. Maginus, alias Maximus, passus est viii, M. P. a Tarracone in monte Palfuriano, 25 Augusti, sub Diocletiano, præside Hispaniarum Daciano, anno 302. Fuit civis Tarraconensis; egit vitam eremiticam.

60. Palfurius Sura, vir senatorius, amicusque Martialis, in senectute creditur sub Claudia fuisse Tarraconensis prætor, et prope Tarraconem oppidum a suo nomine condidisse Palfuriam, a Mauris post corrupta voce *Busagraña*.

B 61. Corpussancti Sigismundi regis Burgundiorum et martyris ablatum ab urbe Seduno, ad tractam Barcinonensem creditur delatum, et in monte Tesbiade depositum: quem montem Mauri voce decurtata vocant *Monseve*.

62. S. Salvius episcopus Ambianensis, et martyr, creditur allatus prope Barcinonem ut S. Valentinus episcopus et martyr (quem alii faciunt Interamnii Flavii in Hispania episcopum, alii autem Italum, Romæ passum sub Trajano imperatore) ad monasterium quoddam prope Rubricatam urbem; nunc *Manresam* dicunt. Alii putant hujus urbis Interamnii fuisse confessorem episcopum.

63. Reliquiæ S. Baudelli diaconi et martyris Nemausensis [al., Mamausensis], sub Juliano passi pro fide, delatæ sunt Rodam (civitatem maritimam prope Indigetes) et Toletum: quæ post delatæ sunt in arca sacra Ovetum.

64. Septimo Septembris passa est sancta virgo et martyr Regina apud urbem Alisiam, in confinibus Lusitaniæ et Carpetaniæ, sub Olibrio præfecto Hispaniarum, sub Diocletiano: cujus reliquæ delatæ sunt sub Saracenis ad territorium Augustodunense. Mauri urbem Alisiam vocaverunt *Aliram*.

65. Mauri creduntur esse depopulati civitatem Egaram, olim sedem episcopalem, quæ tempore Gothorum civitas fuit amplissima; cujus ruinæ in Laletaniæ sine visuntur prope civitatem Basim, et exortum fontesque fluminis Clodiani, sic a nobili Romano Clodio vocati. Habet terminos *Bordel* dictum *Burdus*, *Palada*, nunc *Paladera*, *Monteam*, montem magnum, *Tespiadem*, et *Povellam*, ut nunc nomen habet.

D 66. Bentas sualdi pro Emilianæ Montesano facta est ante 4, Toletum.

67. Lugodini in Lusitania, quam urbem vocaverunt Mauri *Vitigodinum*, S. Justus, ut creditur, episcopus Egarensis, qui concilio Egare congregato subscripsit, et Amicus episcopus.

68. Quam urbem vocaverunt Gotthi corrupte *Egaram*, vocaverunt Latini *Basedam* in Castellanis; cujus meminit Ptolemæus (vide n. 57).

69. Æra Cæs. 759 Joannes Egarensis, destructa

civitate sua, vix evasit; senex et confectus senio, A [al., Castellum vel Cetulii]: ambo sedes episcopales.

70. Antiquissimus est episcopatus Basedensis: nam S. Fructuosus, episcopus Tarraconensis et martyr, prius creditur fuisse civis et episcopus Basedensis, et inde translatus Tarraconem, ubi martyrium obiit illustrissimum.

71. Foiselus, episcopus Castellorum, interfuit tertio concilio Toletano: huc, ex Dertosana sede, jussu regis gloriosissimi Recaredi translatus.

72. Apud Castellum Milledunum in Castellanis, a Mauris dictum *Millox* corrupte, S. Leonis episcopi et confessoris (ut creditur Egarensis) miraculis clari.

73. Sunt qui credant hunc episcopum fuisse, et a Venetis delatum Venetias, datumque Leoni Mitamanensium episcopo in Castellanis, ad mare Mediterraneum; et, submerso oppido maritimis fluctibus, delatum fuisse Milledunum, et sepultum in cœnobio S. Servulis martyris; ejus corpus vel reliquias illuc translatas fuisse, ad oppidum Milledunum, quod (ut diximus) Mauri more suo nunc vocant *Millox*.

74. In Hispania, civitate Octogesa, quam Gothi corrupte et decurtate *Ictosam* dixere, celebrantur martyres Juvenalis, Bonosus et Maximianus, sub Trajano passi, et S. Vildefrius, ejusdem civitatis episcopus et confessor, miraculis clarus, ante tempora Constantini. Hæc sedes in Hispania vetusta est; paret Tarraconensi, nec ab alio potest cogi episcopus ejus, nisi a papa. Interfuit concilio Gerundensi sub Joanne Tarraconensi Frontinianus Ictogensis.

75. In Asturibus, Hispaniæ urbe Britonia, sanctorum martyrum Gorgonii, Firmi, Antonii, et Agapis virginis, natorum in Nicæa Bithyniæ, casu ad Hispaniam delatorum, in persecutione crudelissimi Decii: qui decimo Martii per varios et terribiles cruciatus palmam martyrii tandem consecuti sunt.

76. Lucius, vel Lucas, episcopus Britoniensis in Hispania, petens Cæsaream Cappadociæ (nescitur causa), cum sociis passus est sub persecutione Neronis, coliturque memoria ejus, et Britoniæ, ut in propria sede, et Cæsare Cappadociæ.

77. In Austuribus prope Balobrigam in mari Oceano resident naves Nortmannorum, quæ precipue S. Gundisalvi episcopi Mindoniensis, vel Balobrigensis, submersæ sunt anno 846; ille vero moritur anno 850; colitur 4 die Novembris.

78. S. Martinus ex Orientis partibus in Gallæciam veniens, convertit ad fidem catholicam Suevos; factusque primo est episcopus Britoniensis, vel Mindoniensis, post ex Britoniensi Dumiensis, tandem ex Dumiensi archiepiscopus Bracarensis.

79. Duplex sedes Dumiensis; altera in Asturiis, quæ Britoniensis; altera in Gallæciis; et hæc fuit monasterium, quod sanctus Martinus instituit.

80. Duplex Castulo, alterum dictum Castulum

[al., Castellum vel Cetulii]: ambo sedes episcopales.

81. In divisione episcopatum, sub rege Theodemiro, Suevorum Magnetum, episcopatus Potuensis, oppidum, quod Saraceni vecaverunt *Mauhnoça* [al., *Maulhoce*], factum est sedes; duravit parum.

82. Vectica sedes, Bracarensi subjecta, dicta est etiam Besea, vel Betaonia; a Mauris vero *Barbola*, in Portuensi sede. Sunt qui dicant esse quoque dictam Betonicam, a Betonibus proximis conditam.

83. Sancta Typhenes creditur passa Vecticæ, judice Fl. Cæsario, qui fuerat olim præfectus Romæ, post sub Juliano judex Hispaniæ; tandem anno 397 sub Honorio, jam confectus ævo consul cum Attico.

84. Anno 15 Theudii regis Gotthorum, æra vero DLXXXIV, celebratum est a Patribus provinciæ Tarraconensis concilium Vallense in oppido Nalle, vallis Faventinæ: nec legendum, nisi mendose, *Valentinum*, sed *Vallense*, vel, ut alii codices habent, *Valletanum*, vel *Valetense*. Ibi colitur sacer Amatus, presbyter et abbas Tamirensis, 12 Septembris. Fuit Amatus oriundus Valle, patre Theodora Vallensi Hispano, qui duxit uxorem Gratianopoli in Gallia: natus est anno 635; obiit anno 695; translatus postea ad Vallensem urbem, anno 712; tempore Saracenorum alio translatus.

85. Cum essem Fuldæ bibliothecarius, incidi in codicem conciliorum Toletanorum, in membranis, litteris Gothicis scriptum, quem sanctissimus Elipandus Toletanus archiepiscopus ad Carolum Magnum Augustum transmiserat; ibique reperitur mutilum concilium Toletanum sub Juliano Toletano archiepiscopo, æra DLXXVIII, anno 9 gloriosissimi regis Theudii: quod videtur nationale concilium, sic:

86. *In nomine Domini nostri Jesu Christi incipit concilium Toletanum sub Juliano, Toletano metropolitano, sub die XIV Kal. Decembris æra DLXXVIII, anno 9 gloriosissimi regis Theudii.*

« Cum ex consensu domini nostri gloriosissimi regis Theudii, omnes Hispaniæ metropolitani, alique pontifices consedissemus. Toleti, urbe regia, in Basilicæ S. Mariæ virginis secretario, quæ vocatur Hierusalem, et de sanctorum Patrum institutis, canonumque decretis, debita mentio haberetur; placuit nobis, omnibus in unum collectis, tractare de morum reformatione; ac si quæ decreta sunt in anterioribus conciliis, et temporum abusu deleta, denuo restaurare; et in primis fidem sancti concilii Nicæni, litteris, mentibus et vocibus profiteri.

« Incipit fides, a sancto concilio Niæno edita. *Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, etc., usque ad Vitam futuri sæculi. Amen.* »

Deerant in ipsa Synodo nonnulla folia, et ob id nonnulla capita, et primo, prima quatuor capita: sequitur vero caput quintum.

CAP. V. *De clericis fictis.* — « Clerici qui se fingunt habitu et nomine monachos esse. . . . »

CAP. VI. *Si presbyter cantumax excommunicandus est.* — « Si quis presbyter ab episcopo suo fuerit

degradatus, aut officio pro certis criminibus suspensus, et ipse per contemptum et superbiam aliquid de ministeriis exercuerit. »

CAP. VII. *De presbytero post ordinationes.* — « Cæterum presbyter si post ordinationes aliquid acquisiverit, illud observandum est, quod in canonibus de [al., consecratis] consecutis nihil habentibus institutum est. »

CAP. VIII. *De viduis et puellis religiosis.* — « De viduis et puellis, quæ habitum religionis in domibus propriis, tam a parentibus quam perse mutaverint, si postea contra institutum. »

CAP. IX. *De querimonia plebium.* — « Relata est coram sancta synodo querimonia plebium, quod sunt quidam episcopi nolentes ad prædicandum, vel confirmandum suas per annum. »

CAP. X. *De cura episcoporum.* — « Sancimus omnibus episcopis curam laicorum instare; ut scilicet, quos fideles in fide Christi invenerunt, nimio affectu diligant. »

CAP. XI. *Ne plures baptismales sint simul ecclesiarum.* — « Plures baptismales ecclesiarum in una terminatione esse non possint. »

CAP. XII. *Quomodo sint abbates eligendi.* — « Congregatio debet sibi eligere abbatem post abbatissui mortem. »

CAP. XIII. *Puniendi sunt raptores alienarum sponsarum.* — Statutum est a sacro conventu, ut si quis sponsam alterius rapuerit, publica pœnitentia mulletur. »

CAP. XIV. *De officio archidiaconi.* — « Officium archidiaconi est, quando voluerit evangelium legere, vel alium de diaconis præcipere. »

CAP. XV. *De officio archipresbyteri.* — « Ut archipresbyter sciat se subesse archidiacono, et ejus præceptis sicut sui episcopi obedire. »

CAP. XVI. *De officio sacristæ.* — « Ut sciat se sacrista subesse archidiacono, et ad ejus curam pertinere custodiam sacrorum vasorum vestimentorumque ecclesiasticorum. »

CAP. XVII. *De quadam femina superstitiosa.* — « De his etiam, super quibus interrogasti, hoc est, de illa femina, quæ menstruum suum sanguinem immiscuit cibo vel potui, et dedit viro suo, » etc.

Finis hujus canonis additus est ex concilio Tolitano, tempore Maurorum.

CAP. XVIII. *De custode Ecclesiarum.* — « Custos sollicitus esse debet de communi ornamento Ecclesiarum et luminariis. »

CAP. XIX. *De rebus libertorum.* — « De rebus vero illorum, vel peculiari, qui a dominis propriis libertate donantur, » etc.

CAP. XX. *Quomodo facienda charta ingenuitatis.* — « Debent autem suprascriptæ ingenuitatis chartæ non solum nomen illius, qui has fieri rogat, sed etiam nomina sacerdotum. »

CAP. XXI. *De instructione laicorum.* — « Instruendi sunt præterea laici, quod nullatenus alio loco manumittere possint proprios servos, quos Dominicus castris aggregari decreverunt, » etc.

CAP. XXII. *De alia cautione.* — « Non solum autem, qui ad clericatus ordinem promovendi sunt in Ecclesia, » etc.

CAP. XXIII. *De præmio libertatem donantis.* — « Qui debitum sibi nexum, atque competenter relaxat servitium, » etc.

CAP. XXIV. *De servorum ordinatione.* — « De servorum ordinatione, qua passim ad gradus ecclesiasticos, » etc.

CAP. XXV. *De iis quæ parochiis offeruntur.* — « De iis quæ ad parochianas ecclesias offeruntur, » etc.

CAP. XXVI. *De fugitivis servis Ecclesiarum.* — « Fugitivos etiam servos ecclesiasticos, domos suas aut familias deserentes, » etc.

CAP. XXVII. *De eo qui incognitus adit monaste-*

rium. — « Si quis incognitus ingredi monasterium voluerit, » etc.

CAP. XXVIII. *De comendente carnes in Quadragesima.* — « Quicumque in diebus Quadragesimæ esum carnis præsumpserit attentare, » etc.

CAP. XXIX. *De viris ordinatis.* — « De viris ordinatis, quorum occulta peccata sunt, vel manifesta, » etc.

CAP. XXX. *De frequenti peccatorum iteratione.* — « Ea quæ frequenti prævaricatione iterantur, frequenti etiam sententia condemnentur. »

CAP. XXXI. *De custodie ecclesiarum.* — « Custos ecclesiarum circa ea quæ ecclesiis competunt custodienda, » etc.

Desunt etiam duo canones.

CAP. XXXIV. *De ecclesiarum servis.* — « De ecclesiarum servis communi sententia est decretum, » etc.

Desunt adhuc duo [forte legendum usque ad B LXXXII] de servorum ordinatione.

« De servorum ordinatione, qui passim ad gradus ecclesiasticos, etc. Nunc vero servatis iis [al., sancitis], quæ inter nos ad disputationem institutionemque venerunt, gratias agimus omnipotenti Deo; deinde domino nostro gloriosissimo principi Theudio divinam clementiam exorantes, ut felicissimos annos agat in regno; ut ea quæ ad cultum fidei pertinebunt, licentiam nobis præstet libere peragendi. Vosque, sanctissimi Patres, in annum sequentem XII Kal. Octobris, in hanc etiam regiam sedem conventuros esse denuntio nisi mavultis ad civitatem convenire Valentiam, huic metropolitane sedi suffraganeam. Ite felices, sanctissimi Patres. »

Subscripsit Julianus Toleti metropolitanus, Eleutherius Bracarenis, Celsinus Tarraconensis, Emilia Emeritensis cum 64 aliis episcopis omnium provinciarum, multis abbatibus, et viris Palatinis.

Concilium Valentinum anno Domini 541.

87. Coacta est sacra synodus æra DLXXIX, XII Kal. Octobris, anno feliciter decimo gloriosissimi D. N. regis Theudii, in nomine D. N. Jesu Christi. Superest fragmentum canonum, 4, 5, 16, 50, 101. Ea Valentia Hispaniæ est.

Cum episcopi totius Hispaniæ convenissemus in sede civitatis splendidissimæ Valentis præstituto die XII Kalend. Octobris, anno feliciter decimo D. N. regis gloriosissimi Theudii, qui nobis amplam ad hoc clementissime dedit facultatem, ut regulam fidei catholicæ defendentes, de moribus etiam ageremus. [Præsedit idem Julianus Tolitanus metropolitanus, et cæteri, qui superiori concilio tum interfuere, et illud confirmarunt.]

(Hic ponebatur, ut supra, regula fidei ex concilio Nicæno, deinde canones plusquam centum viginti.)

Considentibus nobis in urbe Valentina Hispaniæ, placuit aliqua determinare ad fidei et morum stabilimentum.

CAP. IV. *De iis qui offerunt oblationes.* — « Clerici, vel etiam sæculares, qui oblationes parentum, aut testamentis relictas, retinere perstiterint, aut id quod ipsi donaverunt ecclesiis, vel monasteriis, crediderint auferendum; sicut synodus sancta constituit, velut necatores pauperum, quousque redant, ecclesiis excludantur. »

CAP. V. *De oblationibus defunctorum.* — « Qui oblationes defunctorum aut negant ecclesiis, aut cum difficultate reddunt, tanquam egentium necatores excommunicentur, »

CAP. XVI. *Qui non prohibenti.* — « Ut episcopus nullum prohibeat ingredi ecclesiam, et audire verbum Dei, sive gentilem, sive hæreticum, sive Judæum, usque ad missam catechumenorum. »

CAP. L. *De irrita donatione episcoporum.* — « Irrita erit episcoporum donatio, vel venditio, vel communicatio, absque eorum collaudatione, et sub captione. »

CAP. CI. *De benedictione sponsorum.* — « Sponsus et sponsa benedicendi sunt a sacerdote; a parentibus, et paranympis in ecclesia sacerdoti offerantur; et quando benedictionem acceperint, eadem nocte, pro benedictionis ipsius reverentia in virginitate permaneant. »

« Quibus peractis agimus gratias omnipotenti Deo, qui nos in hunc locum incolumes, et in vinculo charitatis concordēs conjunxit; deinde domino nostro filio gloriosissimo, regi nostro et domino Theudio, qui nobis amplam pro sua clementia concessit licentiam conveniendi in hoc loco, et res fidei ac morum libere determinandi. Item in pace, sanctissimi pontifices, et in ænum sequentem x Kal. Decembris Toletō scite conventuros. »

« Julianus sanctæ Ecclesiæ Toletanæ metropolitani his constitutionibus, quæ sancta synodus universalis determinavit, subscripsi. »

« Benagius pro episcopo Bracarensi, ejus vicem gerens, subscripsi. »

« Leontinus, vicem gerens domini mei Danilæ Emeritensis, confirmo. »

Sic cæteri 64 episcopi.

88. Cum Gothi Suevique Hispaniam possiderent, destructa Carthagine nova, civitate nobilissima, quæ sedes episcopalis fuit, translata est sedes Murciam (*De Bigastra et Murcia vide quæ notavi in Chronico ad n. 38*), quam Gothi vocaverunt Bigastrum, quasi duplex Castrum, et episcopus Carthaginensis vocatus est Bigastrensis. Sub Mauris vocata est Murcia, et Oriola, et reparata tandem Carthagine, sedes eidem, et nomen restitutum est, dicta sedes Carthaginensis.

89. Florius fuit ultimus episcopus Carthaginis novæ: quia post excisam Carthaginem sedes illa Bigastrum, id est Murciam, translata est.

90. Romæ habetur celeberrima S. Victoris virginis et martyris, domo Romanæ, memoria: quæ fugiens ab sponso Eugenio in Hispaniam ad provinciam Marsorum, in Bastetanis passa est ibi civitate Turbula, quam corrupto vocabulo Tovarram Saraceni vocaverunt: ibi celebre condidit sacrarum virginum monasterium, et ibi passa est.

91. S. Anatolia, soror S. Victoris, secuta S. Victoriam ad Hispaniam; et post relictam Turbulam martyrem 23 Decembris, rediens ad Italiam, anno sequenti 9 Julii cum Audace passa est in civitate Thora.

92. Olim Turbulæ soror utraque culta fuit; sed exolevit memoria sanctarum virginum et martyrum, adventu Maurorum.

93. Titus Aurelius, et C. Lucius Eugenius, Hispani, cives Turbulani, vel Tribulani (utroque modo dicitur), in ea urbe, ejusque territorio, versus Hellenas, oppidum Græcorum, ubi nati, prædia habuerunt; profectique Romam, Victoriam hic, ille duxit Anatoliam.

94. Sunt qui putent, a Christianis Turbulanis

corpus sanctæ virginis et martyris Victoris delatum ad Catalauniam; alii ibidem relictum, metu tamen Saracenorum absconditum.

95. Sunt qui putent, a rege Suintilane Gothorum ædificatam primo civitatem Victoriam in ruinis antiquæ Vclicæ, sicque nominatam a rege Gotho in honorem sanctæ Victoris passæ Turbulæ; cujus, ut aliorum sanctorum, fuit rex iste catholicus ap-prime devotus.

96. Sanctus Secundus, primus episcopus Abulæ in Bastetanis, quæ nunc diruta a Mauris Villa Gurda dicitur, ubi sunt ingentes ruinæ: distatque plus minusve a Turbula, vel Tovarra, 26, M. P. Inde sanctus idem discurrens per Hispanias in Lusitania prædicat, urbe Abila, ubi passi sunt S. Vincentius et sorores; ibique martyrium patitur, et ejus corpus mira Muzarabum custodia servatur in ruinis urbis.

97. Cum essem Carthagine Spartaria, legi inscriptionem in honorem S. Victoris, qua vocabant propter egregiam ejus sanctitatem Augustissimam, in hunc modum:

VICTORIÆ. AVGVSTISSIMÆ. C. VALERIVS. FELIX. EX.
VOTO. DD. CVRANTE. MAXIMIANO. VRCIS. TVRBV-
LANÆ. PATRONO.

98. Relicto Hierosolymis alligato Paulo, ejus jussu sanctus Secundus episcopus Abulensis ad Hispanias rediens, utramque invisit Abulam.

99. Sancti septem pontifices prædicant primo per partes meridionales Hispaniæ, ut Acci, Bastæ et Malacæ, Illiberiæ, Urci, Vergiliæ, Abulæ, Illiturgi. Major horum pars in Bastetanis est, scilicet Urci, Acci, Illiberi, Vergiliæ, Illiturgi, Abulæ; in Bastulis vero Carteiæ prope Calpem urbem Bæticæ. Sic sacer hymnus a sancte pontifice Toletano:

Cultus per hos (inquit) Hesperis fraibus

Indita illuxit fidei gratia præpotens.

Per fines Hesperis intelligit partes magis meridionales Hispaniæ. Postea prædicaverunt per partes septentrionales et orientales. Obiit autem Abulæ sanctus Secundus pontifex et martyr prima die Maii, anno 65 cum prædicasset Toleti, post mortem sancti Elpidii primi Toletanorum pontificis, et discurrens per Carpetaniam totam.

100. Abila dicta est Lusitanorum civitas Abula vel Abyla Bastetanorum: et hic fuit episcopus Priscillianus, in cujus detestationem post adventum Gothorum desiit esse sedes, et ad alteram translata est, scilicet Obelam, vel Abelam in Vettonibus, in fine Carpetaniæ, post adventum Maurorum, et recuperationem Abilæ, ex deceptione nominis, facta est sedes episcopalis. Abula vero destructa est a Mauris, nec hactenus est ex ruinis iterum educta.

101. Non deest fundamentum cogitandi, sanctum Secundum episcopum (etsi in quibusdam codicibus non ponitur) passum cum aliis pridie Kal. Augusti, fuisse episcopum Abilensem, qui passus est ad oppidum Fumadam, Abilæ propinquum, anno 65.

102. In divisione sedium, Emeritæ subjectarum, cum dicitur, villa est terminus inter Corberiam, et Abilam, vel Obilam; villa hæc intelligitur Alcantara; quam Mauri sic vocaverunt a pontis celebritate, ut oppidum illud Gothi vocaverunt eodem modo villam.

103. Creditur, jussu regis Wambanis catholici, Quiricum Toletanum, in villula prope Aquas oppidum Carpetaniæ, a Mauris Talaveriam dictum, in honorem sancti Pimenii pontificis et martyris ejusdem terræ, cathedram erexisse Emeritensi subditam. Villula illa dicta fuit a Saracenis post vicus Cazalegas.

104. S. Pimenius colitur 1 Novembris; creditur passus sub Ariano, paulo post mortem S. M. Marcelli Eugenii, anno 16 Adriani, Christi 135, Hiberno et Silano coss. an. 1 [al., 4.] S. Sixti, sub sancto Hermolao Toletano pontifice, et postmodum martyre; creditur gravissimos passus esse cruciatus in monasterio suo Cazalegas, Q. Matidio Gratiliano præside citerioris provinciæ.

105. S. memoria S. Januarii primo episcopi Ficularensis, mox Beneventani martyris (Vide n. 226.)

106. Monasterium Agaliense, ad septentrionem suburbii Toletani positum, ab Athanagildo rege Gothorum conditum (præter Karadinense) omnium Hispaniarum monasteriorum, et Galliæ Narbonensis, dici potest Pater, litteris, religione, fama, bibliotheca, frequentia monachorum et virorum illustrium; ubi erat insignis academia litterarum, et totius regni nobilitas sapientia moribusque bonis imbuebatur. Hinc (velut ex equo Trojano) prodierunt abbates aliis monasteriis, et præclarissimi præsules multis ecclesiis Hispaniæ.

107. S. Ildefonsus, SS. Cosmæ et Damiani abbas, post præpositus, monasterii Agaliensis, Toletanus factus episcopus, scripsit libros Synonymorum, et conciones contra hæreticos, quos concilium provinciale approbavit; sub quo nationale Toleti concilium cogitur.

108. S. Ildefonsus cum ad matutinas Incarnationis venit, tulit secum librum Synonymiæ, ubi cum B. Virgine colloquitur, et librum quatuordecim Concionum, quos dicavit virginibus Deibiensibus, contra tres hæreticos.

109. S. Waldredus episcopus Cæsaraugustanus, æra DCCXXXIX, XVII. Kalend. Decembris interfuit Toleti consecrationi regis Witizanis, et coronationi. Obiit 20 Aprilis, 4 anno regis Roderici, æra DCCXLVIII, cum rexisset Ecclesiam suam 23, vel paulo plus, et 24 annos. Sepultus est in sanctissima sede B. Mariæ virginis de Columna a S. Jacobo ædificata.

110. Tunc habitum est concilium nationale ab Witizane, eo præsentem; ubi totius Hispaniæ et Galliæ Narbonensis episcopi confluerunt.

111. Æra DCLXXXIII, Kalend. Maii habita est Toleti notionalis synodus contra Monothelitas, in

qua mirabilem se ostendit sanctus Ildefonsus abbas sanctorum Cosmæ et Damiani; præsedit Orontius metropolitanus Emeritensis, Antonius Hispalensis, Eugenius regiæ urbis metropolitanus, et Potamius Bracarensis;

112. Fama castitatis et doctrinæ S. Ildefonsi pervenit ad aures sanctissimi pontificis Martini martyris, qui ad Ildefonsum scripsit; ille vero respondit.

113. Duobus et amplius M. P. Toletum septentrionem versus in colliculo fuit monasterium sanctorum Cosmæ et Damiani martyrum, filiatio Agaliensis: est ibi fons irriguus in honorem sancti Juliani Toletani pontificis, cui Agaliense sacrum fuit. Dictum putant pagum illum Arabice Benhalgravia.

114. Muza Arabs reliquit Mahomat Ben-Ahuma, Toleti ducem; deditque partem terræ prope monasterium SS. Cosmæ et Damiani, quod post aliquot annos dirutum est.

115. Possessio, hæreditas et jugerum, præterea et usque ad vallem Menhargaviæ [Benaldabiæ, vel Benalgabiæ], quæ monasterium Agaliense habuit, præterea dedit coloniæ suæ, scilicet monasterio SS. Cosmæ et Damiani; quoque apud vulgares Agaliensis etiam dici solebat.

116. Calocerus et Parthemius ad fidem prædicatione sua disponunt uxorem Decii Cæsaris.

117. Sunt qui putent (quod et ego credo) sanctam Leucadiam monialem fuisse ordinis Carmelitani, quem monachi Carmelitani ad fidem Christi conversi in Hispaniam intulerant; ex quibus factus sanctus Elpidius primus Toletanus præsul a sancto Jacobo constitutus,

118. S. Elpidius, quem S. Jacobus præfecit Toletanis primum pontificem, Carmelita monachus factus et in prima Petri concione conversus ad fidem, cum sociis multis venit in Hispaniam et Toleti fundavit monasterium virginum et monachorum: ubi post fuit Agaliense, quod fuerat B. Virgini sacrum monialium harum matri.

119. In præpositura, vel prioratu monasterii Agaliensis, sancto Helladio successit Æmilianus, Emiliano Euphrasius, Euphrasio Bacauda [al. Bacinda, Bacindæ], Bacaudæ vero Justus archiepiscopus Toletanus, tribus annis hoc officio functus. In abbatia successit Helladio Richila, qui erat abbas, cum prior ejus electus est Justus archiepiscopus Toletanus, vir acri judicio, eleganti corporis habitudine, et litterarum cognitione, maximæ religionis, alter a laico Justo.

120. Avila, vel Davila, vel Abula, abbas sancti Juliani, fuit episcopus Cauriensis, confirmatus in aliquibus conciliis Toletanis.

121. Anno 870 florebat in Gatalaunia sanctus vir eremita Fr. Joannes Guarinus Hispanus, ex Valentia, qui prope montem Serratum in spelunca (in qua Barcinonenses Christiani imaginem B. virginis Mariæ in perditione Hispaniæ recondiderunt)

deceptus a dæmone, Mariam filiam comitis Gotifredi Villosi corruerat et interfecerat; et pœnitentia ductus, ivit ad summum pontificem Stephanum VI, anno pontificatus ejus 3. Dedit illi ut more bestiarum septennium reptaret, donec infans illi diceret, *Suave, Joannes; Deus acceptavit pœnitentiam tuam*. Quod et accidit. Obiit anno 905 pridie Idus Junii, et sepultus est in spelunca, ubi fundatum est monasterium sacrarum virginum Benedictinarum, quas Maria filia comitis, ope B. Mariæ ad lucem revocata, rexit, et anno 909 obiit.

122. Imago B. Mariæ montis Serrati est ante tempora S. Severi Barcinonensis episcopi sub Gothis; in qua miram habebat devotionem admirabilis episcopus, et, ut dicitur, S. Eulalia Barcinonensis.

123. Celebres sunt plures imagines per Hispanias B. Mariæ consecratæ, ut Jescarensis, Iznatorafensis, et aliæ; sed post imaginem beatæ Mariæ de Columna in Cæsaraugustana civitate, est Mageritensis, quam socii sancti Petri Mageritum Antiochia attulere, cum sanctus apostolus venit in Hispaniam: sed dommus Garsias Mageritensis Muzarabs anno circiter 718 vel 720 ædificavit illi eremitorium, ubi filium ejus ad vitam revocavit domina.

131. *Comitem Scantiarum Fonsam*. Comitis Scantiarum notissimum Augustæ domus officinm. *Is poculis præfectus* erat; apud nos *Copero major*. Sic interpretatur Julianus noster in variorum carminum collectione pag. 445, agens de Evantio, Cindasuinthi regis Scantiarum comite, his verbis: « Evantii, fratris Luciae et Evantiae, ac Eugenii celebris mentio est in donatione Cindasuinthi monasterio Benedictinorum Complutensi in Asturiis, data æra DCLXXXIV, quæ erat anno 646, [sic legendum ex ipsiusmet privilegii autographo], ubi confirmat Evantius comes Scantiarum, id est, a poculis. Firmat, licet non certo pede, illustrissimus archiepiscopus Garsias de Loaysa, ad concilium VIII. Toletanum pag. 459, uti P. Pantinus De officiis Gothorum, his verbis: Hunc (comitem Scantiarum) nonnulli poculis, alii universis epulis regis præfectum esse contendunt. » Imo domui præfectum, non infimæ notæ auctores appellant, ut refert doctor Salazar de Mendoza lib. III, De officiis et dignitatibus Hispan. cap. 5, pag. 95, col. 3 Apud Gallos vero pincerna, seu pocillator, *échanson* dicitur. Vox deducta variæ a variis. Alii a *congio* derivari asseverant, i littera in *k* facili mutatione conversa, et pro *congiare*, dicendum *canciare* affirmant. Hispani eadem voce, parce detorta, et retexta *escanciar* utimur; quando vinum ex uno poculo ampliori in aliud transfertur et large bibitur; alias *iarrear* vocamus. Neque id Græcis insolens; *κέρω*, *miscere* significat; quia pocula ex cornu, aut ad effigiem cornu facta: paculum vero *κέρως* dicitur. Athenæus sic lib. IV Dipnosophist., ubi *κέρως* pocula appellat. Verbumque Latinum *miscere* a Græco *κέρω* est Plutarcho in Symposiacis, lib. VIII, quæst. 6. *Καὶ τὸ κέρωσι Μισκῆσαι κατὰ Ὀμηρον*.

Ab insula Scantia trahunt alii, quæ est circa polum Arcticum; ubi propter frigidam brumam, et frequentes densasque nives, vino non sobrie utuntur ejus incolæ Non pauci a vino uvarum Scantiarum, Plinii auctoritate allecti, lib. XIV, cap. 4, et lib. XV, cap. 14, quarum ibi meminit. Ad Arabiam transiliunt multi; a vasculo Arabum, *cancia* dicto, *escanciar* potare significasse. Ad Thusciam alii transiliunt, ubi *schenth*, vas Thuscum inveniunt. Cumu-

124. Imago B. Mariæ lapidea, quæ servatur in arca petraæ rubeæ, prope fluvium Anam, ante Gothos facta est: in loco tuto collocaverunt eam Muzarabes illius regionis.

125. Lacurris civitas a Carthaginensibus condita prope Carcesam, Mauris dictam *Cazorlam*, et a Mauris corrupto vocabulo vocatur *Lariola*; habet fortem quamdam arcem.

126. Castrum altum vocatum est a Christianis Muzarabibus *Panæ sancti Petri*, ut oppidum Saltiga [al., Salega], ad Valazotum fluvium, urbem interfluentem, corrupto vocabulo *Tasola*.

127. Oppidum Hippo in Carpetania corrupte vocatum est *Yepes*, nec multo post vastationem Hispaniæ dirutum.

128. Theogenes, et socii Carpetani ex Hippone, vel *Yepes*, in Laodicea passi sunt; nec desunt qui dicant Hippone passos.

129. Sanctus Ildefonsus posuit in æde Toletana, S. Lucæ imaginem B. Mariæ.

130. S. Percellius passus Romæ, civis fuit Hipponis in Carpetania: de qua supra.

131. Nicolaus comes duxit uxorem Blitissam, sororem vel filiam Cindasuinthi regis; genuit ex ea

lat omnia Sebastianus de Covarruvias in Thesaurio linguæ Hispanæ verbo *Escanciar*. Gothicum scribit verbum esse P. Joannes de Mariana lib. V. histor. Hispan., cap. 4, pag. 196, col. 2, visitatum etiam a Lusitanis, Duarte Nuñez in libello De origine linguæ Lusitan. Hebræis fontibus refert Claudius Duretus in etymologia linguarum, et Cæsar Oudin in Dictionario Gallico a *שכא* *schaka*, id est *propinare*. Utcunque tamen sit, *comitis Scantiarum* mentio frequens apud auctores declinantis ævi. Julianus in Chroniconum. 100 de Juliano comite Scantiarum refert magnificentissimum templum ædificasse Eboræ. In conciliis ii comites passim confirmant, inque diplomatibus regiis. Vide Toletanum concilium VII, in quo tertio in loco confirmat Adulfus comes Scantiarum et dux. Notat docte illustrissimus Garsias de Loaysa archiepiscopus Toletanus pag. 459, examinatque regium diploma Complutense, quod in lucem edidit exantlatæ curæ auctor P. Antonius de Tespeatom. II Histor. Benedict. anno Christi 646, fol. 174, col. 3, et in appendice diplomate 13, pag. 10. Meminit et officii et privilegii Ambrosius de Morales lib. XII, cap. 13, tom. II, pag. 443. B. Exaravi, levi tamen brachio ad Julianum in variorum carminum collectione pag. 446 et 448, prope operis finem. Nec prætereundum, hac arrepta occasione, censeo, ut quoties ibi inveneris *Blæsillam*, sororem Cindasuinthi, reponendum cures *Blitissam*, idque ex Archetypo P. Hieronymi della Higuera, « Nicolaus duxit uxorem Blæsillam [lege Blitissam] filiam vel sororem Cindasuinthi. » Denique Andreas Burcus Suecus in sua Republica, de Succorum regis dominiis et opibus pag. 67, ut Gothos, qui in Hispania firmarunt imperium, ab Scanzia venisse probet, in hujus rei testimonium firmissimum adducit, eos habuisse *comites Scantiarum*, quasi familiaritate cum illius provinciæ accolis inita, ex ea in domo Augusta comites habitasse, et Toletana concilia subscripsisse. Falso quidem, ut et fallitur Wolfgangus Lazius lib. X De migratione gentium pag. 572, ex quo id desumpsit. Quos refellit, docte sane, Licentius Antonius de Leon, in nostro senatu regio Indiarum a relationibus, in sua peninsula septentrionali brevi lucem bono publico litterarum visura.

Evantium comitem, et ducem Eugenium, qui post fuit archiepiscopus Toletanus; Luciam et Evantiam: hæc nupsit Ophiloni Palatino; illa Stephano, filiis regis Athanagildi, fratribus reginarum Brunehildis et Galasinthæ. Ophilo genuit Ophilonem, Cubiculariorum comitem et ducem, ex quo Toletanorum domus; at Stephanus genuit Ildefonsum sanctissimum archiepiscopum Toletanum. Stephanus et Ophilo . . . [videtur legendum habuerunt] fratrem comitem Scantiarum Fonsam, socerum regis Reccardi, patrem reginæ Badæ; qui tres confirmant tertio Toletano concilio. Filius Ophilonis Ophilo confirmat concilio Toletano VIII secundo loco inter Palatinos; confirmat et Nicolaus, ut comes Scantiarum.

432. Dum fui Fuldæ, in bibliotheca reperi vetustissimum codicem Antonini Pii, ubi in difficillimo itinere ab ostio fluminis Anæ Emeritam, reperi in margine Antoninum agere de flumine parvo Ana, qui influit in Bætium, non procul Beatia: et hunc ingressum vocat *ostium*, quia illic clauditur et absconditur, ut qui per ostium intrat in domum quo se abdit.

Sic habent duo codices; Præsidio xxx M. P., ad Rubras xxvii, Onova xxviii, Illipa xliv, Italica xviii, monte Marielo [al., Mariorum] M. P. xii, Curica xxxvi, Contributa xx, Bercetana [al., Porcajana] xxiii, Emeritam xxiv.

433. Quidam faciunt D. Garsiam Ramiri Mageritensem Muzarabem, consanguineum D. Conterici archiepiscopi Toletani, qui reparavit ecclesiam sancti Torquati martyris Toletani; alii vero Roderici regis Dapiferum persenem, virum pium, devotissimum B. Virginis Antiochensis.

434. Imago B. Mariæ de Præsidio, quæ est et fuit in ecclesia sanctæ Justæ (ubi vixerunt archiepiscopi Toletani) est a temporibus Gothorum.

435. Euphemius reparavit ecclesiam S. Justæ Toleti, quam condi jussit Santina uxor regis Theodorici Ostrogothorum.

436. Anatorgis civitas est, quam Saraceni vocaverunt *Veas*, quam rivulus præterfluit. Huc fugit Cn. Pompeius tumultum: quo se recipit vocant *Iznatoraf*, vel montem terreum.

437. Sanctus Latro (sicut legi in libris Gothicis bibliothecæ Fuldensis, in collectaneis S. Melantii, et in libro de passione sancti Serrani archiepiscopi Toletani, et in lib. S. Joannis Damasceni) dictus est *Dimas*, Ægyptius gentilis: qui dominæ nostræ cum Joseph ingredienti Ægyptum spoliaturus eos occurreret; sed visa virginis modestia, et pueri mira pulchritudine, mutato animo, illis inserviens viam ostendit.

438. Visitanus, episcopus Toletanus, ex Vizcaya, frater domini Zurix, principis hujus gentis, vir magnanimus, et ad bona promptus.

439. In insula Scombrina, prope Carthaginem, tempore Athanagildi et sequentium regum Gothorum, fuit monasterium S. Martini ordinis sancti Benedicti, cujus abbas insigni sanctitate pollebat.

440. Evantius archidiaconus Toletanus fuit patruus S. Ildefonsi: qui, missa sæculari militia, vivit Deo militare prudenter.

441. S. Eugenius, patruus S. Ildefonsi, monachus, a meis temporibus pro sancto habitus, et vocatus, et ab omnibus Hispanis cultus.

442. S. Helladius episcopus Toletanus semper habitus et cultus est ut sanctus; sed Gothici pontifices, ut alii, non consueverunt celebrare confessores. Fuit hic sanctus pontifex natus Toleti patre Helladio Palatino, consanguineoque Liwæ [al. Lacia] et Lewigildi, viro catholico, ut fuit filius.

443. S. Ildefonsus fecit Justo carmen sepulcræ jacet ad D. Leucadium.

444. Cindasuinthus rex Primatum Hispanorum (Toleto translatus Hispalim non multo prius, propter hæresim et Mahometismum Theodiscii, anno Theodori papæ approbantis) transfert. Auctor Ildefonsus in additionibus ad Chronicon generale sancti Isidori.

445. Tempore captivitatis, episcopus patriarchæ Toletanus degebat in ecclesia sanctæ Mariæ de Africa in S. Justa, exercebat officia pontificalia, et administrabat sacramenta, ac horæ recitabantur.

446. S. Partemius [al. Pathenius] fuit causa et converteretur ad fidem uxor Decii Cæsaris prædicationibus suis; patitur sub eodem gravissimos cruciatus, anno 260.

447. Municipium Burginatum, quod Mauri vocaverunt *Buxexar*, xx M. P. Osca [al., Orca] Bæticæ oppido distans, a Germanis colonix Trajanæ civibus conditum antiquitus, Mauri diruerunt; ubi gentiliū tempore fuit celebris nundinarum conventus; ubi fuerunt duo sancti (qui creduntur martyres) 21 Augusti, Vincentius et Julianus, cum sociis, in primis Ecclesiæ persecutionibus. Creditur dirutum a Saracenis, cum Burginatenses resisterent. Est optimi soli cælique; terra ferax frugum, si non desint imbres. Hic finis est Oretaniæ, et incipit regio Bætetaniæ.

448. Liber fabularum, qui circumfertur nomine Æsopi Phrygii; dicitur sub ejus nomine a Socrate philosopho editus.

449. Anno 949 rex quidam Saracenus, nomine Mahomat Zaquetus, dominus Tritii [Tritium, hodie Najara], prope Lucronium, habuit filiam, quæ conversans cum Christianis, baptizata vocari voluit *Columba*, virgo miræ pulchritudinis et pietatis. Quod cum pater scivisset, ægre tulit, et omnibus quibus potuit modis, illam a religione Christiana transversam, ad Mahometanismum traducere conatus est: quod cum non posset, illi caput amputavit. Quod cum illa manibus sustulisset, ad oppidum usque S. Colonix deduxit, ubi mira pietate circumvicinorum oppidorum cæpit. Obiit 28 Maii.

450. Pater ejus erat Mahomat Zaquetus, dux regis Cordubæ, qui filiam Columbam (ut creditur a S. Victore Ceracensi presbytero edoctam occidi.

jussit, et Victorem presbyterum 16 die Augusti, **A** anno Domini 950, cum ego eram Toleti.

151. Natalis episcopus Toletanus interfuit concilio Romano, in quo gratiæ sunt actæ propter Constantini baptismum, anno 324 interfuit et subscripsit concilio Nicæno : muneribus donatus a Constantino cum Hosio rediit Romam, inde Toletum, ubi statuta concilii generalis servari fecit.

152. Eidem Constantinus, ex auctoritate sancti Silvestri summi pontificis, injunxit, ut primati (cujus primatum in concilio Nicæno confirmatum est) ut comite Hosio Cordubensi juberet inquiri veteres Hispanorum episcopatum terminos, et eos renovari. Quod factum est per totos septem annos, vel novem, delegatis singularum metropolium episcopis, qui per homines locorum peritos id sciri curarent.

153. Natalis Toletanus ab exilio rediens, dum Mediolani commoratur, pulso in exilium sanctissimo Dionysio, a catholicis Mediolanensis episcopus eligitur : qui licet se gesserit ut vicarius illius, rebus tam præclare gestis floruit, ut in numerum sanctorum relatus fuisse dicatur. Obiit mensis Maii anno 354, vir sanctus et doctus.

154. Sanctus episcopus Natalis Toletanus, post Mediolanensis, Vitalis Hispani filius fuit, nepos S. Natalis confessoris Romani ; successit S. Melantio confessori : interfuit concilio Arelatensi I, Romano sub Silvestro, et Nicæno ; post fidei causa missus in exilium, reversus, Mediolani episcopus eligitur ; sanctus moritur.

155. Vitalis pater hujus in Hispania natus est. **C** Qui, veniens in Italiam, genuit S. Natalem, post Thermedæ in Carpetania priore conjugæ defuncta, duxit Hispanam : ex qua genuit sanctos fratres, Justum et Pastorem, martyres Complutenses. Itaque erant fratres isti martyres, et Natalis Toletanus, ex patre.

156. S. Isidorus Hispalensis scripsit librum Prophetarum : quem ego vidi scriptum lingua Latina, Gothica, vulgari Hispana et Arabica.

157. Marinus, vel Camerinus, episcopus Tuccitanus, qui interfuit concilio Illiberitano, anno 300 tempore persecutionis, Melantii confessoris, et Natalis successoris coepiscopus fuit, Dicitur a quibusdam interfuisse conciliis, et ad hunc scripsisse sanctum pontificem Melchiadem ; sed Dexter hujus non meminit.

158. Sunt qui dicant Natalem etiam dici Marinum, vel Camerinum, sed perperam.

159. Patruinus, Paternus, vel Paternianus, succedit in sede Toletana. Post novem et viginti annos episcopatus secessit in Palæstinam ; ibi fit monachus, et pater monachorum ; mox episcopus fit ; moritur major centenario.

160. Maurentius ejus vel frater, vel archidiaconus, secutus est.

161. Marinus, vel Camerinus, factus est episcopus Arelatensis.

162. Concilio Arelatensi primo præsent Hosius et duo presbyteri, missi a Silvestro. Habuit orationem Natalis Toletanus, et scripsit epistolam synodicam ; fuit a secretis concilii cum alio.

163. Toletanum primatum, adjuvante Hosio, in concilio Nicæno declaratum est.

164. Bis venit Cordubam Athanasius, habitis ibidem duobus conciliis, semel anno 350, iterum anno 356.

165. Prior Sardicensis, ex Theophane, confirmat concilium Sardicense, cui Toletanus interfuit Natalis, et Athanasium et Paulum absolvit.

166. A temporibus apostolorum maxima consuetudo, et quædam fraterna societas, inter Ecclesiam Toletanam et Mediolanensem.

B 167. Athenodorus episcopus Plateæ in Celtiberia, vel Thuriasonensis, comitatus est sanctum Vitalem, et post mortem redit ad sedem suam, interfuitque concilio Sardicensi ; vir pius et catholicus.

168. Severinus, cognomento Euphrada, sanctus et catholicus, atque adeo unus ex legatis concilii Sardicensis, substituitur Euphradæ, primo hujus nominis, Agrippinensi, hæretico deposito.

169. S. Gerontius, x Episcopus Trajectensis, dicitur privilegio peculiari vixisse fere cccc annos. Sic multi auctores.

170. S. Hosius episcopus Cordubensis sancte catholiceque Cordubæ moritur die 3 Maii, quo celebratur sanctæ crucis inventio (quam celebritatem ipse petierat a Silvestro Constantinoque celebrari) anno 360, cum esset annorum 110, præsentibus multis episcopis et viris religiosis, dato veneno, quod illi jussit propinari Constantius in odium fidei catholice ; quia noluerat Arianorum sectam impiam sectari, ut multi testantur scriptores. Ipse testamento testatus est se mori in fide concilii Nicæni, et detestari dogma impium Arianorum, et qui eos sequerentur, nunquamque (licet vis illi sit illata per tormenta, ut communicaret Sirmii cum valente et Ursacio) aliter sensisse aut prædicasse.

171. Post reditum ex urbe Sirmio, scripsit Hosius epistolam Constantio, quæ incipit : *Ego confessionis munus explevi.*

172. Petrus, cognomento Pulcher, et ob elegantiam oris et multo magis ob morum sanctitatem, dum peragrat loca sancta, archiepiscopus Toletanus, Damasci comprehensus a Saracenis, et horribilibus cruciatus suppliciiis, et in crucem actus, nobile consummavit martyrium anno Domini 752.

173. Duo fuerunt archiepiscopi Toletani vocati Olympii : alter ex episcopo Thraciæ, vir sanctus, qui successit Natali, cujus meminit D. Augustinus ; alter qui interfuit Toletano concilio, ex episcopo Oxomensis ; uterque tamen nobilis scriptor.

174. Petrus Pulcher scripsit ad Clementem primum episcopum Hispalensem, clerumque, ut primas, quod anno 747 celebraverant sanctum diem Paschæ 29 Martii, cum esset celebrandus 2 Aprilis. Rescripsit vero Clemens, et ceterus, gratias agens.

175. Q. Serenus, Q. Sereni filius, ad quem scripsit S. Bachius Justinus philosophus et martyr epistolam longam anno 156 (scripserat anno 154 ad Anicetum papam) natione Hispanus, ex oppido Gallæciæ Samone, nunc vulgo *Samos*; unde dictus est *Samonicus*. Fuit, ut quibusdam placet, junioris Gordiani, qui vixit annos triginta et quinque præceptor; nec multo post a Caracalla jussus est in balneo occidi (creditur, ut pater, Christianus, cujus causa occisus credi potest); fuit medicus celeberrimus. Multa scripsit de medicina, in qua plurimum excelluit. Ex hujus genere fuit S. Serenus martyr, et S. Serena uxor Diocletiani Augusti, cujus neptis fuit S. Suzanna virgo et martyr, filia S. Gabini martyris.

176. Zenas, et Q. Serenus Samonenses, ex Gallæcia convenerunt Romæ Justinum; et licet conjugati, reversi in Hispaniam utebantur officio catechistarum, ut ex Justino philosopho constat.

177. Decessit Q. Serenus Samone in Gallæcia cum opinione sanctitatis anno 165, relicto filio adolescentulo, qui fuit egregius medicus, et virtutis ac religionis amantissimus Dics senioris Q. Sereni dicitur fuisse xiv Kal. Martii, illo anno. Medici duo filii, Q. et M. Sereni passi sunt sub Severo Alexandria.

178. Item Zenas et Q. Serenus passi cum aliis in Africa sub Diocletiano.

179. Horum filii L. Serenus monachus familiaris Diocletiano, et Publ. Serenus martyr, in Africa hic, ille vero in Hispania, Sexti Firmi in Bætica passus est sub Diocletiano anno 290; horum erat cognata Serena uxor Diocletiani sancta.

180. Serena, uxor imperatoris Philippi, mater fuit Serenæ uxoris Diocletiani.

181. Obiit sancta regina Gelesiuatha, Chilperici regis uxor, filia veroregis Athanagildi, jussu mariti strangulata 14 die Maii, anno 506, cujus mortem (ut refert Fortunatus et S. Gregorius Turonensis) magnis Deus illustravit miraculis.

182. Anno 565, quando natus est Reccaredus Le-wigildo, et factus monachus Benedictinus Leander, 22 Martii S. Severinus Hispani moritur.

183. Ad vallem, quam Mauri vocant *Menalhaviam* [al., Benalgaviam], fuit monasterium SS. Cosmæ et Damiani, ubi fuit abbas sanctus Ildefonsus; adhuc diaconus; inde presbyter, translatus est ad Agaliense rector.

184. Valderedus Toletanus, monachus Benedictinus, abbas S. Leucadiæ prætoriensis Toletanæ, fit episcopus Cæsaraugustanus: vir sanctus et doctus.

185. In ordine S. Benedicti, idem est *Pater*, et *abbas*; et sub hoc immediatus, vel sub priore, *rector*, et *præpositus*. Sic Agaliensis fuit præpositus, vel rector patrimonii S. Ildefonsus, prius abbas sanctorum Cosmæ et Damiani.

186. S. Ildefonsus factus præpositus Agaliensis monasterii rem-auxit, et collabentem disciplinam

restituit, et vitam monachorum a Palatinis servavit.

187. S. Jacobus missam, quam coram cæteris apostolis constituerat, Petrus cæterique comprobaverant (et post litteris mandavit S. Clemens, et ob id dicitur vulgo *missa sancti Clementis*) Hispanis episcopis tradidit; et usi sunt illa prius in Hispania, quam aliis Occidentis partibus, postea illam in scriptis attulerunt etiam sancti septem discipuli S. Jacobi, S. Torquatus, et socii, et per Bæticiam meridionalem [*deest prædicantes promulgant, vel quid simile*], ubi nullum reliquerat episcopum, ut testatur Julianus et Felix, Toletani pontifices, libris ea de re editis, in confirmationem missæ S. Isidori: quæ ego legi, et aliquando evolvi, cum essem in Fuldensi bibliotheca, a Carolo Magno cœpta, multisque libris valde referta, bibliothecarius.

188. Gregorius, ad quem scripsit Eusebius Vercellensis, reprehendit Osium, quod consensisset concilio Ariminensi; non fuit Illiberitanus, sed episcopus Toletanus.

189. Duæ factiones fuerunt in Hispania: altera non recipientium cum Luciferianis non solum Arianos [al., Saraccenos], sed qui resipuerant, quam secutus est Gregorius Toletanus, et Vincentius ejus archidiaconus, post archipresbyter, et Aurelius diaconus; altera cum Gallis, Italis et Damaso, avversantium hæreticos, et recipientium pœnitentes, quales fuerant Hyginus Cordubensis, tactus hæresi Priscilliani, qui missus est in exilium Treveros, et Liriosus episcopus Hispanus Dertosanus: miræ inter hos strages, pugnæ, cædes. Prævalebat tempore Theodosii factio recipientium pœnitentes: in hoc erravit Gregorius Toletanus, nec placuit Damaso, successoribusque ejus, horum immodicus rigor.

190. Ruffus [al., Rufinus, al., Stasius] Hispanus, episcopus Oretanus, synchronos S. Gregorio Bætico, ex iudice simul electus: qui duo et alii juhentur deponi ab Innocentio I, et deponerentur, nisi jam fuissent mortui. Non loquitur de Gregorio Toletano: sanctus Innocentius; quia jam ille decesserat, nec ignorabat papa defunctum esse Gregorium.

191. Qui melius sentiunt, affirmant venisse Gregorium Bætici ad annum 424 jam ætate decrepitum et fatiscentem.

192. Elpidius Hispanus Toletanus, consanguineus Theodosii, quem jungere volebat Theodosius Olympiadi viduæ, feminæ sanctissimæ, et ad quem scripsit Symmachus consul, florebat opinione magnæ virtutis. et peritia rei militaris.

193. Sunt qui dicunt, ex Chersoneso Hispania delatum corpus S. Elpidii, primi Toletani episcopi (dicti confessoris, more Gothorum; illo vero martyr fuit) in Marsiam Italiæ: inde vero Theodorico Metensium episcopo in eo tempore Metim delatum, cum aliis corporibus sanctis anno 969.

194. Magna pars eorum, qui dispersi in persecutione S. Stephani ad varias partes trajacerunt, et ad Hispaniam plurimi venerunt, erant ex monachis

montis Carmedi, prædicationibus Christi et apostolorum ad fidem conversi : in quibus Elpidius et socii, pontifices a S. Jacobo creati, et post martyres facti.

195. Gregorius, episcopus post Illiberitanus, natus Compluti in Hispania anno 342, per omnes ætates litteris et bonis moribus floruit, exercuit se in gubernatione; a Gratiano factus est P. P. (*id est*, præfectus prætorio) Galliarum.

195. Idem submotus a Maximo, postea rediens in Hispanias, factus est episcopus Illiberitanus; successit Augustali anno 389; scripsit librum ad Gallam Placidiam Augustam anno 420; moritur anno 424, cum esset fere octogenarius. Relatus est inter divos, de quo Innocentius primus queritur, quod homo iudex, statim factus esset episcopus. Sunt qui dicant prius fuisse Malacitanum, et inde translatum.

197. Composuit primo inter alia librum *De fide*, etiam cum primo cœpisset inire pontificatum; at, petente Galla Placidia Augusta, anno 420, *De Trinitate* composuit alterum (quem credo sanctum Hieronymum non vidisse) cum jam nupserat Constantio Augusto, qui cœpit anno 419.

198. Osius, patria Cordubensis, natus Osio patre, ex propagine Græcorum; pater et filius vere catholici; nutritus in ea ecclesia doctrina episcopi Cordubensis N. viri sanctissimi, et per omnes gradus venit ad sacerdotium, et illi successit in episcopatu, natus anno 280 fere post persecutionem Decii. Vixit in pueritia satis honeste, ut præberet specimen futuri: fuit acri ingenio, doctrina sapientissimus, et in persecutione Diocletiani anni 295, sub Daciano præside, cum multis episcopis Hispaniæ constantissimus et fortissimus fuit Christi fidei confessor.

199. Sunt qui putent, testanturque auctores gra-

204. *Vir doctissimus Flavianus*, etc. Paucis multa comprehendit Luitprandus: primo, virum doctum fuisse Flavianum, et ad eum scripsisse Symmachum, floruisseque sub Theodosio; secundo, quod huic miserit Symmachus gentilis gentilem panegyricum, in Theodosii laudem compositum, habitumque in senatu; tertio, quod eidem Flaviano Avienus libellum suum *De Stellis* inscripserit.

1. Rufinus in *Historia ecclesiastica*, lib. II, cap. 33, Flavianum, præfectum appellat, agnoscitque magnam illius in sapientia prærogativam, et in rebus politicis prudentiam. Convenit cum Rufino Sozomenus, eadem fere referens lib. VII *Historiæ ecclesiasticæ*, cap. 22, Præfectum vero fuisse prætorio indicat Symmachus lib. II, epist. 27 et 75, et præfectum prætorio Illyrici et Italiæ sub Gratiano, Valentiniano et Theodosio, inscriptio legis 6 *De contrahenda emptione*, et legis 26 *De pœnis in C. Theodosiano*. Cumulat in id plura Franciscus Juretus ad Symmachum in notis epistolæ B. Ambrosii Eugenio imperatori missæ, pag. 333; exstatque integer liber secundus *Epistolarum Symmachi ad Flavianum*, et in Auctario alia, uti frequentes ad Theodosium, sub quo Symmachum, Flavianum et Avienum cævos vixisse inde constat.

2. Theodosio Symmachus panegyricum intimavit, ut Prosperi Aquitani verbis utar, ubi aram exclamavit restituendam; et sic ait lib. *De promissionibus Dei*, parte III: « Theodosii vere religiosi principis imperio, per Jovium et Gaudentium comites omnia templa

aves non pauci, sanctum senem Osium in odium fidei catholice a submissis a Constantio imperatore ministris occisum, et ita fuit martyr.

200. Memini me legisse in bibliotheca Fuldensi, in libro Trogi Pompeii, Augustum dedisse edictum de describendo orbe Tarracone; et idem edictum in libro illo dicebatur: *Datum Tarracone*; dilata tamen exsecutio propter negotiorum multitudinem diu.

201. Augustus Cæsar excogitavit anno 38 ante Christi natalem, dum esset Romæ, describere totum orbem, pacata Hispania tunc a bellis Pompeiorum. At post quatuordecim (*ad decem*) annos, cum esset in Hispania, scripsit edictum Tarracone, misitque viginti viros probatæ vitæ, qui inciperent ab Occidente, et censerent universos populos, et postea devenirent in Orientem. Publicatum est Hierosolymis illud edictum paulo prius quam Christus nasceretur; et isti viginti viri censuerunt Palæstinam et totum Orientem. Hæc descriptio facta est sub Cyrino; quia post altera descriptio facta est.

202. Irene virgo detulit ex Hispania Thessaloniam magnam multitudinem librorum sacrorum (fuit enim, ut creditur, Illiberitana) et abscondit anno 304 Thessalonice; passa est 5 Aprilis.

203. In quadam historia vetustissima de rebus Constantini reperi Constantium imperatorem, patrem Constantini (cui contigit Hispania regenda) filio jussisse ut Hispanis faveret et accerseret Hosium Cordubensem episcopum, virum sanctissimum prudentissimumque, et a suo latere nunquam discedere pateretur, et ejus consiliis acquiesceret: quod per suam vitam Constantinus servavit.

284. Vir doctissimus Flavianus, ad quem scripsit Symmachus, et cui inscripsit Festus Rufus Avienus librum de stellis, floret sub Theodosio: ad quem

exspoliata atque vana figmenta, quis nostrum permittitur ignorare? cui Symmachus ille mirabili eloquio et scientia præditus, tamen paganus [*dixit Luitprandus*, gentilis panegyricum] præconio laudum in consistorio recitato [*dixit Luitprandus*, habitum in senatu] subtili arte, qua valuit, aram Victoriæ in senatu restitui, Christiano, ut noverat, principi intimavit: quem statim a suis aspectibus pulsum, in centesimo lapide, rhedæ non stratæ impositum ea die manere præcepit. » Hujus Panegyrici defensionem composuit, ut testatur epist. 31, lib. II: « Non puto, inquit, bonis temporibus eam causam meam conditionem futuram, quæ sub tyranno fuit: cujus litteris ad Marcellini suggestionem datis, homines meos scis esse mulctatos; quod in panegyrici defensione non tacui. »

3. Denique Avienum Flaviano librum *De Stellis* dedicasse, nec abs re, neque a palato Flaviani alienum. Is namque siderum observator prædicere credebatur futura. Testis adest Sozomenus lib. VII *Historiæ ecclesiasticæ*, cap. 22: « Putabat enim (*Eugenius*) se id quod conabatur, absque impedimento consecuturum, inductus quorundam verbis, qui se futura prædicturos pollicebantur ex victimarum immolatione, ex viscerum inspectione, ex observatione siderum. Harum rerum studiosi tunc erant, cum alii multi apud Romanos in dignitate constituti viri; tum etiam Flavianus tunc temporis Hyparchus, vir eximius et in rebus politicis prudens habitus; qui que insuper ex omni generis divinationis scientia exacte

misit Symmachus gentilis panegyricum, quem; composuit in laudem Theodosii junioris, habitum in senatu.

205. Obiit Rufus Festus Avienus, vir catholicus et Hispanus, civis Eborensis, in Hispaniæ Carpetania,

præscire futura credebatur. » Et librum De Stellis, quem refert Luitprandus, Avienum Flaviano inscripsisse, esse Phænomena Arati, ab eodem in Latinum sermonem traducta, affirmare me posse certe scio, Aristoteles alique sæpe φαινόμενα stellas vocant. Innuit Cinna in suo splendidissimo epigrammate de hisce Arati lucubrationibus :

Hæc tibi Arateis multum invigilata lucernis
Carmina, quis ignes novimus æthereos.
Lævis in aridulo malvæ conscripta libello,
Persica convexit munera navicula.

Clare Cicero lib. 1 De Oratore, cap. 16 : « Constat inter doctos hominem ignarum astrologiæ ornatissimis atque optimis versibus Aratum de cælo stellisque scripsisse. »

205. Obiit Rufus Festus Avienus, etc. Quis vero aut unde fuerit Avienus, tentatum a plurimis, dubium multis. Hispanus quibusdam visus est, ut refert Brinitus De poetis Latinis lib. v, cap. 80, et Gyraldus in eadem histor., dialogo 4. Ipse Avienus innuere videtur in libello De oris maritimis, dum suum appellat mare, quo Hispana ora alluitur, versu 83 :

Ut gurgis hic nostri maris
Longe explicatur, est Atlanticus sinus,
Hic Gadir urbs est, dicta Tartessus prius :
Hic sunt columnæ pertinaces Hercules.

Et v. 180 :

Si quis ad nostrum mare,
Malacæque portum, semitam tetenderit.

Clarius id asseverat M. Maximus in Chronico ad annum Christi 460, quem sequuntur Vasæus in Chronico ad annum Christi 345. Morales lib. x, cap. 34, et ex aliorum sententia in scholiis ad D. Eulogii Vitam, num. 19. Damianus a Goes in sua Hispania ad Petrum Nonnium, Matamoros lib. de Academiis, Mariana, lib. vi Histor, Hispan., cap. 45, quos refert P. R. Franciscus Bivarius in Commentariis ad M. Maximum, doctis sane et laboriosis; o utinam in lucem quam citius prodituris!

Floruit ætate Theodosii imperatoris, ut ex D. Hieronymo facile colligitur, qui super epistolam ad Titum, cap. 1, cum Arati verba a B. Paulo usurpata exponeret : « Hemistichium, » ait, in Phænomenis Arati legitur, quem Cicero in Latinum sermonem transtulit, et Germanicus Cæsar, et nuper Avienus. » Unde id constare affirmat Gyraldus, et Joannes Vossius de Historicis Latinis, lib. II, cap. 9. Atque id astrui potest ex Macrobio, qui vixit etiam Theodosii tempore : et in suorum Saturnalium lib. I, cap. 4 et seqq. Dialogi interlocutorem Avienum inducit : præterquam quod eidem imperatori ipsiusmet Fabularum libellus exstat dicatus. Quamvis Crinitus sibi argumenta non deesse crediderit, quibus Avienum ad Diocletiani imperium referendum existimet. Præcæteris audiendus est M. Maximus, locum et tempus quibus floruerit, designans, dum inquit : « In regione Oppidana et in Oretania [Sic legit Carus] Hispaniæ floruit olim sub Castino, episcopo Toletano, Rufus Magnus Festus Avienus, qui scribit de oris Hispanis et situ orbis, vario carminum genere. » Mendose Castino legitur : is enim usque ad annum Christi 450 cathedram non ascendit, ipso Maximo teste. Confirmat idem iis verbis, olim floruisse ; ejus mentione facta anno Christi 460. Quo sane loquendi modo, non significatur tantum decem annorum spatium intercalare ab anno 450 usque ad annum 460. At Majorino reponendum ducerem, ni annus apud Juliani Chronicon reclamaret num. 216, ubi refert

eodem et anno et die quo sanctus Augustinus ascendit ad cælos in sua civitate. Sepultus est præsentente Majoriano [Hesychio forte reponendum ex Juliani Chronico, n. 216], Toletano archiepiscopo, in æde S. Leucadiæ.

anno 436 Majoranum seu Majorinum in sede Toletana successisse Hesychio. Unde pro Castino substituendum reor Audentio aut Gregorio, Toletanis pontificibus, qui Theodosio Magno coævi fuerunt.

Sed jam non precariis documentis opus. Palam facit omnia noster Luitprandus hic, dum primo Hispanum agnoscit Avienum; secundo, patrium indicat solum; proponit tertio, religionem; assignat quarto, sepulturam; et tandem quinto, sub quo obierit præsule cujus in nomine anceps et dubius versor: nam pro Majorino autumo ex eodem Juliano num. 216. in Chronico exarandum Hesychio. Floruit Audentio, aut Gregorio, pontificibus Toletanis; obiit vero Hesychio. Et cum D. Augustinum vitam duxisse suam constet anno Domini 420, de quo anno mentionem fecit idem Augustinus in epistola ad Hesychium; insuperque appareat ex D. Prosperi Chronico, Honorio imperante obiisse anno salutis 433 satis comprobari videntur quæ de Avieni temporibus observavimus; Theodosii nimirum ætate vixisse, qua etiam vixit D. Hieronymus, ut testatur de sein libro De ecclesiasticis scriptoribus ad finem. Et sibi similis Luitprandus, numero superiori hanc veritatem manifestam reddit, coævus enumerans Avienum et Flavianum. Vossius multus est in varia Avieni nominis ratione, dum Avienum, et Avianum, aut Abidnum, recenset appellatum, sicuti Morales in scholiis ad D. Eulogii Vitam num. 10. Utcunquesit, poeta fuit eruditus et elegans, ut Criniti verba usurpem, magna doctrina ac multiplici scientia præditus.

De scriptis diximus supra numero antecedenti. Addam alia. Servius in Virg. Æneid. lib. I, vers. 388 : « Avienus, dixit, totum Livium iambis expressit. » Arati Opus ex Græco in Latinum transtulit summa elegantia et proprietate; in qua nec ipso Cicerone inferior, ab eruditissimo Dionysio Petavio societ. Jesu in systematis de sphaera variis dissertationibus, et a Josepho Scaligero in notis ad Manilii astronomic, libros conspicuus redditur. Librum de situ orbis terræ, imitatus Dionysium Græcum poetam, ut Crinitus docet, hexametro versu composuit; non vero, ut Gyraldus (alienæ laudis aliquando parcissimus) Dionysii versus ex Græcis Latinos fecit. Iisdem insistit vestigiis nuperrimus ejus editor et traductor, nulla tamen cum ratione. Quod profecto utriusque opus inspicienti erit palam, ut fuit nostro Bernardo Aldrete, qui in eleganti suo eruditoque tractatu De variis Hispaniæ antiquitatibus lib. I, cap. 23, cum Phæniciam delinearet, advocata prius Dionysii sententia, alteram Avieni subnectit, similemque ex imitatione profitetur. Et idem lib. III, cap. 18, et alibi sæpissime; ubi discrimen inter utrumque poetam et poema, minimus est labor agnoscere. Andreas Papius Gandensis in sua Dionysii editione, quamvis Avienum numquam se vidisse fateatur, de hac lectorem admonet veritate, sic : « Nec ab Avieno quidem, et si nunquam vidi, interpretationem mihi spondeo, sed paraphrasin potius: nam veresimile est eum terræ descriptionem eadem ratione e Dionysio expressisse, qua cæli ex Arato; » et intuenti facile est judicare.

De oris quoque maritimis libellum alterum iambicis exaravit, intactum pensum Latinis ingeniis, teste Crinito, tantæque difficultatis, ut diu multumque sibi elaborandum fuerit in eo absolvendo.

Æsopicos præterea apologos elegiaco carmine composuit, et, ut alii, virgilianas etiam fabulas iambico complexus est. Aut alterum, aut utrumque

206. Quod sanctus senex Hosius in pace et Ecclesie communionem discesserit, præter testimonium Athanasii superstitis, docent verba testamenti ejus quo docet in fide concilii Nicæni se mori velle; et omnes hortatur, ut in illa vivant, ac prorsus mori velint.

207. Moritur vero centenario quatuordecim annis major, jam decrepitus, et velut in sensu pueri, et imbecillitate virium defessus. Tantaque potuit esse vis doloris in ea ætate et acerbitas cruciatuum, ut illi non reliquerint liberam facultatem.

208. Reperi in codice fide digno S. Felicem, cognomento Modicam, Hispali parentibus nobilissimis ortam, et iis orbatam, Romam ab avunculo suo, Romanæ Ecclesie archidiacono, temporibus sancti Urbani, adductam. Quæ cum nollet illustrissimum sponsum accipere, causa fidei et virginitatis tuendæ, mira constantia jugulum præbuit anno 246, ætatis suæ 26, sub judice Diocletio, et Philippo imperatore: cujus exemplo multi in fide roborati martyrium subierunt.

209. Carterius, qui interfuit concilio Cæsaraugustano, patruelis S. Gregorii, veniens in Hispaniam, factus est episcopus Uxamensis; vir pius et doctus.

210. Gregorius reversus Nazianzum, scripsit Audentio Toletano pontifici, commendans ei patrnellem suam venientem in Hispanias.

211. Prima hæresis, quæ venit damnanda in Hispaniam, fuit Priscillianistarum, quæ foris huc prorupit; damnata vero est in secretario S. Mariæ de Pilari Cæsaraugustæ, quod S. Jacobus ædificavit, non alibi decuit damnari.

212. In Castris Vinariis, in Batestania, sanctæ Nunilo et Alodia, anno 931.

213. Chisax ex filiis Ursacii damnatur, ut exsulet in Carpetaniæ oppido Eboræ, vel Aquis; ex rescripto Gratiani provocat ad Audentium primatem et metropolitaneum, ut episcopatu suo restitueretur; coacto concilio Toleti, damnatur anno 382.

214. Sanctissimus vir Audentius, episcopus Toletanus, scripsit contra Bonosianos in defensionem illibatæ virginis Mariæ eleganter libros.

215. Habita est confessio [al., Nicæna] Dictini et aliorum, anno 394, in concilio Toletano.

216. Sanctus vir Audentius Toletanus obiit 3 Deopus recenset Alvarus Cordubensis in Vita D. Eulovii, annuente Ambrosio de Morales num. 49, ubi Alvarus agit de Eulogii peregrinatione, his verbis: « Nec non Avieni fabulas metricas, et Hymnorum catholicorum fulgida carmina, cum multis minutissimarum causarum ex sanctis quæstionibus, multorum ingenio congregatis, non privatim sibi, sed communiter studiosissimis inquisitoribus reportavit. »

Alia etiam epigrammata scripsisse constat, quæ inveniuntur excusa in veter. poemat. lib. iv, quorum altero *Sirenum allegoriam* eleganter prosequitur; altero *Malogranata* describit, et sibi mitti petit a Flaviano; et ultimo *de Vita rustica monet amicos*. Quod carmen inter Martialis epigrammata lib. ix, num. 90, passim excuditur; sed tanquam spurium, tantoque poeta indignum in malas aves amandare jubet Scriverius; alii viri docti id negarunt. Utcun-

que cembra Toleti, major nonagenario, plenus dierum et sanctissimorum operum; sepultus est in æde suburbana S. Leucadiæ (ubi corpus ejus jacebat), condita jussu Helenæ, 3 die Decembris, cum magno mœrore egenorum, quia fuit illorum pater.

217. Anno 702, anno 2 regis Witizanis, precibus reginæ, quæ sanguine contingebat Sisebertum, ab exilio ille revocatur: ab excommunicatione absolutus, cuidam episcopatu Hispaniarum præficitur. Evasit vere pœnitens, et anno 715 1 Junii moritur. Et dabatur ei Toletana sedes, sed humilitatis causa eam recusavit.

218. Cum essem Toleti subdiaconus, rem controversi vidi: an albam, an casulam B. Ildefonso attulerit B. Virgo, an ornamentum pontificale; quidam pauci postremum, multi albam esse dicebant. Ego credo totum attulisse pontificium ornamentum; sed, quia ipsa cum eum indueret, attrectavit manibus suis pallium, sacratius fuit.

219. Dixitque missam die Sabbati (ut solebat) audiente B. Virgine, et cœlesti choro, qui canticis suis eam administravit die Sabbati, anno 665. Ob id vocatur *Capellanus B. Virginis*; et ob id, divulgato per orbem miraculo, rex Recesuinthus, et Vitalianus pontifex, nomine suo et suorum successorum, voverunt se visuros die Nativitatis illius ecclesiam, quam propter adventum B. Virginis, idem S. Ildefonsus libr. De scriptoribus, in additione ad libr. Isidori, vocat *terribilem*.

220. Genesis, primus episcopus Arvernensis, Ildefonsum synchronos admonuit per epistolas de hæresi Joviniani per quosdam excitata Arvernensis: qui dicebant B. Virginem in partu corruptam mansisse, et hos tendere in Carpetaniam: ut vigentem in B. Virginem fidem suis falsissimis rationibus labefactarent et omnino perderent.

221. Petrus, qui postea fuit episcopus Aquileiensis, mittitur a Vitaliano Toletum, ut sciret, verumne esset miraculum de data cœlesti veste D. Ildefonso: qui sit etiam socius ejusdem Ecclesie.

222. In Magnilucensi monasterio, quod iste Genesis condidit, jussit servari epistolam suæ responsivam, a B. Ildefonso missam, ubi fortiter impugnat illam hæresim Arvernorum.

223. In Dubiensi monasterio posuit S. Ilde- que sit. omnes non ambigunt, nobili ingeniosoque viro Avieno ascribi,

Sunt qui putent hujus esse epitomen rerum Romanarum, quæ multorum manibus teritur, Valentiano imperatori oblata. Fovet Volaterranus lib. xix anthropologiæ littera R, eos taxans, qui in titulo *Sextum* pro *Festo* male scribunt. Non tamen eundem esse auctorem ac Avienum arbitror: alia enim mens, alius animus alius genius Avieno. et alteri Rufo: qui etiam, si Philandro fides adhibenda est, *descriptionem illam urbis Romæ*, usque adhuc Publii Vietoris nomine circumlatam, delineasse fertur; suffragante itidem ad id Carolo Sigonio in judicio de historicis Latinis. Hæc fere omnia ex epistola Prophonetica crudissimi Don Petri Melian ad Festi Rufi Avieni opera, quæ in dies edere cogitat.

223. De Dubiensi, vel Dibtensi monasterio, et Illi- scensi oppido, vide quæ notavi ad Julianum in Chro-

fonsus ad villam Illescam imaginem B. Mariæ virginis, quam habebat in suo oratorio. Eborenses, vel Talabricenses, tempore Maurorum colebant istam imaginem.

224. Osius episcopus Cordubensis invitavit ad concilium episcopos Orientales Cordubam, ad causam S. Athanasii examinandam. Convenerunt omnes Hispani ad concilium nationale: adfuit ipsi Athanasius, et porrexit synodo confessionem suam, ut sub Julio Romæ fecerat, quæ incipit: *Quicumque salvus esse vult.* Et ex ea addidisse Patres dicitur in eo concilio, symbolo Nicæno in articulo Spiritus sancti: *Qui a Patre Filioque procedit;* quod confirmavit sanctus Damasus post, et ita in primo Toletano post annos 45. Ab hoc concilio invenitur particula, quæ primum in Hispania addita est symbolo Nicæno, et post accepit Ecclesia Romana. Concilii hujus meminit Osius in epistola ad Constantium Augustum.

225. Calpurnius præses, sub quo passa est sancta Eulalia Emeritensis [videlicet anno Christi 270], creditur fuisse præfectus Romæ sub imperatore Claudio.

226. In faucibus saltus Fibulariensis est Fibularia, quam Mauri vocaverunt *Xergal*, sedes episcopalis. Sic in concilio Illiberitano XIV, loco confirmat Januarius episcopus Fibulariensis: sic in quibusdam codicibus.

227. Cornutus Tertullus, orator juvenis, accusavit S. Paulum Hierosolymis; postea senex, collega fuit Plinii Junioris in consulatu, cujus meminit lib. V Epistol.

228. Valde probabile est inspirasse Dominum S. Gregorio, ut oraret pro Trajano, ut salvaretur; quia edictum contra Christianos hortatu Plinii Secundi proconsulis in Bythia mitigari jussit.

229. Sunt qui putent Amaonem, vel Ammonem, filium Ruffi, discipulum ex 72, cui cum Cleopha Christus apparuit, dum irent duo in castellum Emmaus, venisse in Hispaniam, et ibi, prædicato Evangelio, profectum in Soliam Cypri civitatem; prædicatoque ibi largiter Evangelio, passum 9 Februarii.

230. Eubulus, cujus meminit Paulus ad Romanos cap. ult., creditur fuisse Galilæus ex Naim civitate, filius viduæ quem Dominus suscitavit, et secutus Christum, ejus discipulus fit: post Romam venit cum Petro, et fuit vir insignis, et a puero valde virtuti deditus; missus est a S. Paulo episcopus Pamphyliae. Theodulus, qui prædicat Cæsareæ Palæ-

stinæ, cum aliis sub præfecto Firmiliano passus est 16 Februarii.

231. Credibile est sanctos septem discipulos Jacobi præmonitos ab eo, venisse ad Beticam.

232. Sunt qui putent S. Rufum ex 72 discipulis Domini, qui fuit episcopus primo Thebanus, mox Dertosanus, a S. Paulo, cum venit in Hispaniam, ibi relictum episcopum; cujus meminit S. Paulus ad Romanos, et S. Polycarpus martyr: fuit passus cum aliis in Armenia die 19 Aprilis. Sed melius puto sentire eos qui 18 Decembris cum Zosimo passum hunc putant, qui fuit episcopus Thebanus et Dertosanus.

233. Passi sunt mille decem crucifixi milites prope Alexandriam ad Tigrim et Euleum amnem positum in monte, qui ramus est Candani, primo hic Caucasus, vel Candamus, vel Ararath dictus est, crucifixi circa dicta flumina felicia.

234. Alii dicunt crucifixos ad montem Ararath, qui Latine dicitur *Equinus*, pars montium Gordienorum: in cujus cacumine, teste Josepho, arca Noe requievit, quem, ut partem Gordienorum, fluvius Tigris irrigat, et mox in planitiem regionis Gordienorum (quæ barbare etiam dicitur *Ararath*) non longe III M. P. præterit civitatem Characem, ab Alexandro dictam Alexandriam, et a dextra ejus multis ostiis in sinum Dominum spatiosissimus ingreditur.

235. Nulli temporum Romanorum est sepeliri vel uri in urbe corpora mortuorum; sed sepeliebantur extra. Sic Christiani sepelierunt sanctam Leucadiam in pomærio vel suburbio, quod tunc muro veteri longius distabat, separatim corpora sanctorum et pontificum, seorsim Christianorum. Dicebatur locus ille sepultura sanctorum.

236. Macer [al., Sacer] Hierotheus Hispanus Empuritanus, olim sub imperatore Tiberio Tarracensis gubernator, et inde perrexisset anno 45 Cyprium; ubi Paulum audiens, conversus est ad fidem, et eum secutus.

237. Tertius Fabius Terentius, amanuensis Pauli, de 72 discipulis, prius Mediæ episcopus, post Iconii passus est die 21 Junii, anno 88.

238. Nervium oppidum prope Illiturgim Batestanorum, a Nerva conditum, a Saracenis *Noeprow* [al. *Negron*] dicitur.

239. S. Xistus (qui postmodum fuit pontifex Maximus) habito Toleti concilio interfuit ut legatus papæ;

nico n. 330. ubi in illis verbis, *qui anno 636 electus est abbas*, lege ex Luitprando num. 97, *qui anno 636 vel qui anno 657.*

In suo oratorio. Oratoria etiam dicebantur ædiculæ sacræ domi, sed foris publicæ. In primitivæ Ecclesiæ temporibus templa sumptuosa minime ædificabantur. « Non erant » (ait eminentissimus cardinalis Baronius tom. I, anno 211, fol. 298) « ingentes ædium moles et vastæ, amplissimæque publicorum ædificiorum structuræ; sed ædiculæ, seu oratoria parva. » De his ædiculis noster Julianus in Chronico num. 477, pag. 88: « Fuit, » inquit, « ibi ante

martyrium S. Leucadiæ ædicula sacræ. » Plena eruditaque manu cumulat plura doctor Augustinus de Morlanes in allegatione pro ecclesia S. Mariæ Majoris Cæsaraugustanæ num. 45, 46 et seqq. Julius Cæsar Bulengerus lib. III De templis cap. 32. Adde ego authenticam *Si quis*, C. ad leg. Juliam, De adulteris, his verbis: « Si tamen in sacro oratorio colloqui inveniuntur, post tres, ut dictum est, denuntiationes, liceat marito utrasque personas defensori Ecclesiæ tradere, aut aliis clericis, ut ad eorum periculum divisim isti serventur. »

postea venit Oscam, unde tulit secum Laurentium, A filium sanctorum Orentii et Patientiæ. Per Hispanias reversus Romam, fit Pontifex Maximus; et præscius martyrii S. Laurentii, jussit diaconibus ut Orentium parentem admonerent, ut faceret templum S. Laurentio sacrum; quod et fecit: et post cum conjugē, quæ præcessit eum in martyrio, 1 Maii sub Claudio patitur.

240. S. Fulgentius bis fuit episcopus Carthaginensis, inde translatus Astigim, et postremo Carthaginem, ubi paucos annos, duos videlicet, vixit in hoc episcopatu.

241. In codicibus correctioribus concilium Toletanum v habetur, æra DCLXXVI, anno primo Suinthilani.

242. Paula, de genere clarissimo Gothorum, mater fuit Theodoræ vel Theodosiæ Cervellæ, conjugis Severiani, parentum Leandri, Theodoræ, Florentinæ. Fulgentii et Isidori, qui hoc ordine nati sunt.

243. Severianus duxit uxorem Theodoram Cervellam quatuordecim annorum; nascitur anno sequenti Leander, scilicet 542 anno sequenti Theodora, vel Theodosia, uxor Leovigildi, mater Hermenegildi martyris et Recaredi. Æra DLXXXVIII nascitur Florentina in die S. Florentii martyris; obiit sancte anno 610 annorum sexaginta.

244. Theodoricus rex Ostrogothorum venit in Hispaniam, et pro suo nepote Amalarico illam plures annos rexit, duxitque uxorem Toleti Santinam, de gente nobilissima Gotthorum, ex qua tulit Severianum, Carthaginis dominum.

245. Karadigna primum in Hispania Benedictinorum cœnobium (ubi Santina, uxor Theodorici regis jacet, et habet 200 monachos martyres) dicta fuit tempore Gothorum et Romanorum *Karadimas*.

246. S. Carolus Magnus, licet in juventute fuerit (ut illa fert ætas) debilis, jam factus vir, evasit sanctissimus: in Gallia et Germania, ac Flandria, ut sancti confessoris memoria colitur. Obiit Aquis Granis [al., Germanii] major septuagenario, 28 Januarii, anno 814.

247. Creditur esse S. Carolus Magnus post mortem cultus a Toletanis.

248. S. Torquatus, S. Jacobi discipulus, pertransiit flumen profundum; rupto ponte, et celebratur 15 Maii.

249. Creditur S. Montanum, cum esset archidiaconus Toletanus, in adventu et receptione Theodorici regis Ostrogothorum non parum valuisse, ut esset pacifice receptus ut tutor regis Amalarici nepotis ejus.

250. Cum Theodoricus rex Ostrogothorum venit in Hispaniam, amiserat Andesledam, filiam regis Clodovei, ex qua Amalasuintham habuit.

251. Hispani Cordubenses, Hispalenses, Illiberitani, Montesani, Toletani, Complutenses, gravati servitute Maurorum, et transgressi montes Pyrenæos, clementissime excipiuntur ab imperatore Ludovico Pio.

252. Creditur Severianus missus in exsilium tem-

pore Agilanis, causa fidei, quia catholicus erat, cum filiis, Leandro, Theodosia et Florentina, et uxore Theodora Cervella, Fulgentius et Isidorus nati sunt Hispali.

253. Flavius Marcus Cervella, dux Gothicus, splendidissimo genere, duxit uxorem Paulam, feminam clarissimam: ex quibus nata est Flavia Theodora Cervella, uxor ducis Severiani, femina Christianissima. Obiit 6 Maii.

254. Restitit Severianus Aguilani, et obsessus in urbe Carthagine Spartaria (quam Gothi penitus exciderunt) causa fidei missus est Hispalim in exsilium anno 3 Aguilanis, cum conjugē et filiis, ubi mortuus est.

255. Leander scribit ad sororem Florentinam, monialem Benedictinam, librum de virginitate, vel de institutione virginum et contemptu mundi, cum esset illa 19 annorum, primo anno sui pontificatus.

256. Adhuc manserunt ædes Severiani Carthagine, et res ampla.

257. Leander impetravit revocationem ab exilio matri suæ, fratribus et sororibus ab Athanagildo. Theodora mater in exilio, laborum causa est magis firmata in fide et in virtutibus, quæ noluit redire Carthaginem.

258. S. Mentanus scripsit ad Thuribium anno ultimo Theodorici, cum adhuc esset in Hispania, et Erga esset Toleti gubernator.

259. Pons serratus fuit Toleti e regione S. Mariæ de Alficem, ad latus.

260. Sanctina virgo Toletana, post uxor Theodorici, nascitur Toleti anno 480.

261. Ex Sanctina, vel Sanctia, Theodorici uxore; duos filios sustulit; Theodoricum, qui juvenis mortuus est, et jacet cum matre regina Sanctia, apud S. Petrum Karadinensem, et Elverianum, [al., Severianum], qui fuit uxoratus.

262. Moritur Sanctina VIII Id. Maii, quo die festum S. Michaelis, et concilii Toletani est.

263. S. M. Elpidius Julianus, S. Jacobi discipulus, primus episcopus, Toletanus fuit.

264. Mamas confessor ex tractu Tudensi creditur delatus Cyprum. Floruit hic sub tempore Gothorum anno 500 vel circiter; obiit mensis Augusti 26; est confessor. Tempore Maurorum, relictis reliquiis in Asturiis, et per Hispanias, ad Cyprum delatus est a Christianis.

265. Reperi in archivis S. E. Emeritensis codicem litteris Gothicis exoratum, in quo dicebatur Complutum dictum a Mauris *Guadalaxaram*, etiam dictum esse *Eplaceam*.

266. Reperi quoque in eodem codice concilium Toletanum universale in hunc modum:

« In nomine Domini, incipiunt gesta synodalia concilii generalis Toletani, acta in urbe regia, in æde sanctorum apostolorum Petri et Pauli prætoriensis, anno 3 regni gloriosissimi principis Wambani, sub die XVIII Kalend. Decemb. æra DCCXIII, pro terminis restituendis Ecclesiarum et diocesium Hispaniarum.

« Interfuit rex gloriosissimus concilio generali, et salutatis de more solito singulis episcopis, dixit :

« Sanctissimi Patres, video vos gravissime contendere pro terminis vestrarum diocesium, et inde gravissimas inter vos lites et contentiones exoriri, et quod aliqui vestrum (sicut accepi) aliorum parochias invaderent, et alienos terminos quolibet prætextu latenter adoriri. Quare dignum esse duxi majestate culminis nostri, vos ad concordiam revocare. Placetne vobis, sanctissimi pontifices? Responderunt omnes: Placet, placet. Vivat multos annos serenissimus et gloriosissimus rex, ac dominus noster Flavius Wamba. Tunc ille jussit prius coram se chronicas et historias regum priorum accurate legi, ut facilius et æquius posset terminos parochiales [al. parochiarum] dividere, sicut antiquitas denotaret et exigeret juris censura, et propria jura Ecclesia quælibet possideret, sicut subjecta denotat nostra sententia.

« Concedimus imprimis et confirmamus, quod, sicut Gondericus, Gensericus, Hunericus, Guntamandus, Isoris et Gumiel reges Wandalorum civitatem Lucensem in Asturiis prope mare dotaverunt, teneat pacifice et quiete terminos, qui mox illi subscrībentur.

« Totas Asturias per Pyrenæos montes et per flumen magnum Oveni et per totum littus maris Oceani usque Viscayam per summum Rostrum; et per summum Cabrium, per portas de sancta Agatha, per Pozalem, per Limbum de filios, una eum campo Edolio [al., Erbolio] Gordon, usque ad illam arborem de Quadros, per rivulos de Humana, Lunam, Vanduliam usque ad Pyrenæos montes, Cojancam villam, Quexidam, per Conjaquelam; Montosam, usque ad flumen Urbetum in Gallæcia, Suernam, Vallem longam, Veram, Flumosam, totam Saniam, Panam, usque ad flumen Mineum, totam Lemos, Urnyso, Verasmo, et Semmamorum, et Trojam, usque ad flumen Silunii, totam Lumiam cum ecclesiis de Petrayo, quæ ædificatæ sunt vel fuerunt inter Arnoy flumen et Silum, a termino montis Buron, et per aquam Zore [al., Zoze], usque in fundum Arnoyi, et per ipsum discessum, vel discursum, usque in flumen Mineum, Lueza usque Portelam de Veneti et ecclesias de Sallaz inter Arnoy et Silum cum ecclesiis de baroso, Castellam cum Saneam Barnates, et Avion, Azman, Carabam, Amencam, sicut dictam Ecclesiam Lucensem dotaverunt reges Wandalorum. Et responderunt episcopi: Placet, placet nobis omnibus.

« Legio, quam condiderunt Romanæ legiones quæ antiquitus Flos fuit vocata, et per Romanum papam (scilicet Sylvestrum) gaudet perpetua libertate, et ab aliis episcopalibus sedibus est exempta, et exstat sedes regia, atque alicui metropoli nunquam fuit subjecta vel subdita, teneat per suos terminos antiquos, sicut eam dotaverunt Hermericus, Rechila, Reccarius, Mædra Frumarius, Remismundus, Theodomundus, Suevorum reges, et Theodomirus. Et responderunt omnes pontifices unanimiter: Placet, placet nobis.

« Legio teneat per Pyrenæos montes, et Per Penam Rubeam una cum media Levaca, Cervera, Petras nigras, Annion usque ad flumen Carrionem per villam Sernam, et rivulum Siccum, usque ad villam Ardegam per Cervinos usque in castrum Pepi, per villam Manam, usque in arborem Quadros, super fines Serræ Gallæciæ; tria castella Turtures, Datinus, Castelletum et Naviam.

« Legio civitas sacerdotalis et regia, et Lucus, quam Wandali reædificaverunt in Asturiis, teneat per suos terminos antiquos, sicut eis divisit rex Theodomirus; hæ nulli subdantur archiepiscopo vel Primali. Responderunt omnes: Placet, placet nobis omnibus.

« Sedes etiam Portugaliciæ permanet in sua divi-

sione, sicut eis divisit rex Theodomirus, cum iis etiam quæ nos adjecimus.

« Brachara metropolis teneat Centum cellas Gentis. Millia, Layneto, Giliotes, Adonyste, Aportis, Aylo, Centen, Donis, Iambis, Cilisto, Letania; Ceresis, Petroneyo, Equisis, ad Saltum; item pagi, Panoleta, Bregantia, Astiatigo, Tarego, Aunego, Metrobio, Betise, Palam, Tusico, Celo et Senequemo; sub uno sedes 30.

« Ad sedem Dumiensem familia regia [in divisione Theodomiri sic: Ad Dumium familia servorum; quam hic vocat regiam, intelligit de monachis, qui Deo serviunt; cui servire, regnare est.]

« Egitaniensis teneat totam Egitaniam, Menecapio et Foraneos.

« Portugalensis teneat in castro novo Ecclesias, quæ in vicino sunt, scilicet Villa nova, Betaonia, Vesea, Menturio, Torebra, Bramoste, Pengoaste, Lumbo, Nestis, Neapali, Curmano, Magneto, Leporeto, Melga, Tangobira, Villagomedi Tanerater; item pagi, Lambiencio, Alcobreo, Valericia, Turango, Ceris, et Mendiolis, et Palencia; sub una viginti quinque sedes.

« Lamecum teneat ipsum Lamegum, Luencia, Aranor, Crasubriana..... sub uno sex sedes.

« Conimbricensis sedes teneat ipsam Conimbriam, Eminio, Selio, Brine, Insula, Astrucione et Portugalliæ Castellum antiquum; sub uno duæ.

« Vesensis teneat ipsum Vesco, Rodomiro, submontia, Suberbeno, Osanea, Obelione, Tutella, Goleia et Cabrabia, quæ apud Gotthos postea sedes fuit; sub uno septem dantur sedes.

« Uriensis teneat ipsam Uriam, Deisum, usque Cussancaro, et de Galdas de Rego usque in oram maris Oceani protendatur.

« Lucensis teneat ipsam civitatem cum adjacentibus suis, cum Cantoquia, Somos, Carabarcos, Montenegro, Parraga, Latra, Azumara, Sigros, Triavada, Pagento, Salvaterra, Monterroso, Doira vel Coyra, Deza, Colea; sub una sede 16.

« Auriensis teneat Vesugio, Ruvalde, Teporos, Sedisos, Prucia, Cisavio, Verenganos, Sanabria et Calabazas majores; sub uno dicem.

« Astoricensis teneat ipsam Astoricam, Legionem, Superurbico, Beriso, Petrasperanti, Autoribus, Caldetas; Morillos superiorem et inferiorem, Sonure, Trogelos et Pericos; sub uno undecim sedes.

« Britoniensis teneat Ecclesias, quæ in vicino sunt, Torelo, Torebera inter Britones una cum monasterio Maximi usque in flumen Ove.

« Tudensis teneat ipsam Tudem cum Ecclesiis, quæ in vicino sunt, Torelo, Torobera, Iudo Patre, Agrove, Sagria, Erbilio, Orunia et Cartasse; sub una sede quindecim numerantur sedes.

« Toletum metropoli subjaceant sequentes omnino sedes. Oretum, hæc teneat de Galla usque Eugam, vel Cecilam, et de Petra usque Campaniam. Mentesa, hæc teneat de Euga, vel Cecilia usque Securam, Delila usque Polixena. Acci, hæc teneat de Secura usque Montaneam et de Architel usque Caraval. Basti, hæc teneat de Egesta usque Montaneam, et de Rauci usque Susitam. Urgi, hæc teneat de Egesta usque Carthaginem, et de Bigastri, usque Mundam. Bigastrum, hæc teneat de Pugilla usque Nisdoniam, de Serta usque in Lisbam. Illici, hæc teneat per terminos de Bigastri, Setuli et Denia. Setalis, hæc teneat de Custo usque Moletam, de Toga usque ad Nitriam. Denia, hæc teneat de Sosa usque in Turam de Silva, usque Gil. Valentia, hæc teneat de Silva usque Musuetum, de mari usque Alpout. Valena, hæc teneat de Alpout usque Tarrabilam, de Stazerola usque Nenar. Secobrica, hæc teneat de Alcout usque Obiam, de Mora usque Lustriana. Complutum, hæc teneat de Alcout usque ad Costem, de Gusia usque Costeam. Segontia, hæc teneat de Coste usque Fuscam, de Godol usque Pinam. Oxoma, hæc teneat de Fusca usque Arlanzon,

quomodo currit in camino S. Petri; qui vadit ad S. Jacobum; de Garise usque Ermitas termini ejus protendantur. Secobia, hæc teneat de Almet usque Mimbillum, et de Martel usque Vaso dicto. Palentia, hæc teneat de Mimbillum usque Caltam, de Lulbonar usque Tortosam.

« TERRACONENSI metropoli subjaceant hæc sedes :

« Barcinona, hæc teneat de Mina usque Pugellam, et de Usa usque Bordel. Egari, hæc teneat de Bordel usque Paladera, et de Montosa usque Portellam. Gerunda, hæc teneat de Pilida usque Juxtamare, et de Alosa usque Pinas. Eupiriæ, hæc teneant de Juxtamare usque Bergam, de Mentosa usque Silvam. Arisona, hæc teneat de Berga usque Auritam, et de Pursa usque Mentiam. Urgela, hæc teneat de Aurita usque Naionam, et de Murela usque Valam. Lerita, hæc teneat de Naiona usque ad fontem Sallam, de Lora usque Natam. Ictosa, hæc teneat de Fonte Salla usque Porsellam, de Morale usque Tormelam. Tortosa, hæc teneat de Porsella usque Deniam, de Tormoga usque Catenam. Cæsaraugusta, hæc teneat de Moovia, vel Denia, usque Splanam, et de Olibia monte usque Gordoto sint termini sedes Cæsaraugustanæ. Osca, hæc teneat de Splanam usque Cobello, et de Speslem usque Riberam. Pampilona, hæc teneat de Cobello usque Mustellam, et de Sparga usque Osturat. Calitorra, hæc teneat de Nampia usque Spargam, de Mustela usque Localem. San-Tyrasona, hæc teneat de Sparga usque Plitenam, et de Alto monte usque Mille. Areca, hæc teneat de Planta usque Amasam, de Pede inferno usque Pedem Moram. Insulæ Baleares, Majoricam, Minoricam, Formenteram, Useticam.

« SPALENSI metropolitane subjaceant hæc sedes :

« Italica, hæc teneat de Ulea usque Busam, de Asa usque Lancolam. Asidonia, hæc teneat de Busa usque ad Senam, de Lotesa usque Viam latam. Elipha, hæc teneat de Sena usque Datam, de Alisa usque Cortesam. Malica, hæc teneat de Data usque Malexam, de Temia usque Sedes Campi, Eliberis, hæc teneat de Malica usque Sotelam, de Almica usque Sedes. Astiges, hæc teneat de Sotella usque Parietem, de Luca usque Raucam. Corduba, hæc teneat de Hariete usque Ubetam, de Gala usque Ranam. Egabio, hæc teneat de Ubeta usque Malam-sayam, de Gasta usque Fuentam. Tucci, hæc teneat de Malasaya usque Balijar, de Guegara usque Celonus : credo Azlonam pro Castulone.

« BRACCHARÆ metropolitane subjaceant hæc sedes :

« Dumio, hæc teneat de Duma usque Albram, de Reantear usque Aclasam. Pertucale, hæc teneat de Elbora usque Losolam, de Olmos usque Solam. Portucale, hæc teneat de Losola usque Bigoniam, de Monte albo usque Fetonsam. Auria, hæc teneat de Cusanca usque Sylvam, de Veragini usque Celebacismi. Iria, hæc teneat de Iso usque Cusacam, de Caldar de rege usque in Oram. Lucó, hæc teneat de Lagua usque Bussam, de monte Soto usque Quintanam. Britonia, de Bassa usque Torrentes, de Octoba usque Totellam, et usque Ovem. Astorica, hæc teneat per oram Valis Corcer, et per fluvios, seu maria scilicet, et Orbigo, et Berrio, et Tavara, extendatur.

« EMERITÆ metropoli subjaceant istæ sedes :

« Pare, hæc teneat de Baligur usque Crocam, de monte de Olla usque Miratal. Olisibona, hæc teneat de Darca usque Ambram, de Olla usque Maram. Elbora, hæc teneat de Sotobra usque Petram, de Rucella usque Turrem Egiditaniam, de Sabra usque Navam, de Sena usque Murielam. Exoniba, hæc teneat de Ambra usque Salam, de [al., ipsa] Rosa usque Turrem. Conimbria, hæc teneat de Nava usque Bergam, de Torrente usque Eoram. Veseum, hæc teneat de Berga usque Sortam, de Boncla usque Ventosam. Biglimicum, hæc teneat de Sorta usque Petram, de Sara usque Ortosam. Cabrabria, hæc

teneat de Sorta usque Albeniam, de Solo usque Faram. Salmantica, hæc teneat de Allenia usque Sotobram, de Rusa usque Siberum. Numantia, hæc teneat de Penagodisse usque ad Tormem super illos balneos de Valle de rege usque ad Dorium, et de Villa Valle usque ad Otero, de Fumus secus rivulum Siccum usque Borito, de Tavara vero usque ad Dorium. Abula, hæc teneat de Petra usque ad Viallam, de Uriosto usque Torrero. Cavria, hæc teneat de Villa usque Tagum, alias Dorium.

« NARBONÆ metropolitane subjaceant :

« Iseienis, hæc teneat de Stalus usque Barunona, de Macu usque Rib, Fora. Agatha, hæc teneat de Nusa usque Riberam, de Galia usque Mirlam. Magalona, hæc teneat de Nusa usque Ribogar, et de Castello Millia usque Angoram. Nemauso, hæc teneat de Gusa usque Angoram, de Castello usque Samuram. Luteba, hæc teneat de Samba usque Re-bubal, de Anges usque montem Rufum. Carcasona, hæc teneat de monte Rufo usque Angerum, de Angosta usque Monsam. Elna, hæc teneat de Strage usque Rosillonam, de Siierosa usque Lanusam.

« Hæc sint sedes harum duarum Hispaniarum octoginta sub dominio Gothorum, tam archiepiscopales quam episcopales, per quas omnibus Hispanis ministratur verbum Dei, quæ a Romano pontifice et accipient, et accipiunt semper in his provinciis communionem catholicæ veritatis, ut secundum traditionem et doctrinam sanctorum Patrum animas nobis commissas possimus gubernare. Addit rex : Hæc igitur nostra institutio, quæ assensu omnium archiepiscoporum et episcoporum dictarum sedium auctore Deo facta est, firma permaneat in æternum ; et mando, ut legatur. Et lecta est per Petrum archidiaconum Toletanum, coram domino Quirico Toletano archiepiscopo, primatiæ dignitate et fide catholica insistente, et cæteris archiepiscopis, qui mox subscripserunt, et episcopis, Dicant omnes : Placet, placet ; vita, et æterna gloria catholico, pientissimo et gloriosissimo principi domino nostro Flavio Wambæ.

Canon I. — « Præterea placet nobis in unum collectis, ut omnes clerici deinceps vivant secundum regulam sanctissimi Patris nostri Isidori episcopi Hispalensis, prout continetur in ipsius libro De Honestate clericorum.

Canon II. — « Et quicumque archiepiscopus, episcopus, abbas claustralis, vel sæcularis, qui pro dignitate aut ordine aut aliquo ecclesiastico beneficio amplius regi minam dederit, sive alicui aliæ personæ, ille excommunicatione perpetui anathematis innodetur.

« Quibus peractis, omnes Deo rerum omnium et benorum auctori primum gratias immortales persolvimus, deinde glorioso regi nostro longissimam vitam, et post hoc sæculum id cælesti regno beatitudinem æternam deprecamur : qui tantæ pietatis studio contentiones nostras diremit, et nos æterno indissolubili fœdere copulavit.

« In sequentem annum concilium hic indicimus.»

Subscriptio Patrum.

« 1. Quiricus S. Ecclesiæ Toletanæ metropolitani has divisiones et constitutos terminos per regem nostrum, approbat et confirmat. — 2. Fugitivus S. Ecclesiæ Spalensis metropolitani has divisiones sedium, et constitutos terminos per regem nostrum, approbat et confirmat. — 3. Proficuus, S. Emeritensis Ecclesiæ metropolitani, approbat et confirmat. — 4. Leodagisius [al. Leodvisius], S. E. Braccharensis metropolitani, confirmat et approbat. — 5. Sumifredus, S. E. Narbonensis metropolitani, confirmat et approbat. — 6. Vero, S. E. Tarraconensis metropolitani episcopus, confirmat et approbat. — 7. Athanasius, Setabitanæ Ecclesiæ episcopus, approbat et confirmat. — 8. Ego Genesisius, in Christi nomine, Ecclesiæ Tudesensis episcopus, approbo et confirmo.

Evantium comitem, et ducem Eugenium, qui post fuit archiepiscopus Toletanus; Luciam et Evantium: hæc nupsit Ophiloni Palatino; illa Stephano, filiis regis Athanagildi, fratribus reginarum Brunchildis et Galasinthæ. Ophilo genuit Ophilonem, Cubiculariorum comitem et ducem, ex quo Toletanorum domus; at Stephanus genuit Ildefonsum sanctissimum archiepiscopum Toletanum. Stephanus et Ophilo . . . [videtur legendum habuerunt] fratrem comitem Scantiarum Fonsam, socerum regis Reccardi, patrem reginæ Badæ; qui tres confirmant tertio Toletano concilio. Filius Ophilonis Ophilo confirmat concilio Toletano VIII secundo loco inter Palatinos; confirmat et Nicolaus, ut comes Scantiarum.

432. Dum fui Fuldæ, in bibliotheca reperi vetustissimum codicem Antonini Pii, ubi in difficillimo itinere ab ostio fluminis Anæ Emeritam, reperi in margine Antoninum agere de flumine parvo Ana, qui influit in Bælim, non procul Beatia: et hunc ingressum vocat *ostium*, quia illic clauditur et absconditur, ut qui per ostium intrat in domum quo se abdit.

Sic habent duo codices; Præsidio xxx M. P., ad Rubras xxvii, Onova xxviii, Illipa xlii, Italica xviii, monte Marielo [al., Mariorum] M. P. xii, Curica xxxvi, Contributa xx, Bercetana [al., Porcajana] xxiii, Emeritam xxiv.

433. Quidam faciunt D. Garsiam Ramiri Mageritensem Muzarabem, consanguineum D. Conterici archiepiscopi Toletani, qui reparavit ecclesiam sancti Torquati martyris Toletani; alii vero Roderici regis Dapiferum persenem, virum pium, devotissimum B. Virginis Antiochensis.

434. Imago B. Mariæ de Præsidio, quæ est et fuit in ecclesia sanctæ Justæ (ubi vixerunt archiepiscopi Toletani) est a temporibus Gothorum.

435. Euphemius reparavit ecclesiam S. Justæ Toleti, quam condi jussit Santina uxor regis Theodorici Ostrogothorum.

436. Anatorgis civitas est, quam Saraceni vocaverunt *Veas*, quam rivulus præterfluit. Huc fugit Cn. Pompeius tumultum: quo se recipit vocant *Ixnatoraf*, vel montem terreum.

437. Sanctus Latro (sicut legi in libris Gothicis bibliothecæ Fuldensis, in collectaneis S. Melantii, et in libro de passione sancti Serrani archiepiscopi Toletani, et in lib. S. Joannis Damasceni) dictus est *Dimas*, Ægyptius gentilis: qui dominæ nostræ cum Joseph ingredienti Ægyptum spoliaturus eos occurreret; sed visa virginis modestia, et pueri mira pulchritudine, mutato animo, illis inserviens viam ostendit.

438. Visitanus, episcopus Toletanus, ex Vizcaya, frater domini Zurie, principis hujus gentis, vir magnanimus, et ad bona promptus.

439. In insula Scombrina, prope Carthaginem, tempore Athanagildi et sequentium regum Gothorum, fuit monasterium S. Martini ordinis sancti Benedicti, cujus abbas insigni sanctitate pollebat.

440. Evantius archidiaconus Toletanus fuit patruus S. Ildefonsi: qui, missa sæculari militia, vivit Deo militare prudenter.

141. S. Eugenius, patruus S. Ildefonsi, monachus a meis temporibus pro sancto habitus, et vocatus, et ab omnibus Hispanis cultus.

142. S. Helladius episcopus Toletanus semper habitus et cultus est ut sanctus; sed Gothici pontifices, ut alii, non consueverunt celebrare confessores. Fuit hic sanctus pontifex natus Toleti patris Helladio Palatino, consanguineoque Liwæ [al. Lacie] et Lewigildi, viro catholico, ut fuit filius.

143. S. Ildefonsus fecit Justo carmen sepulcræ jacet ad D. Leucadium.

144. Cindasuinthus rex Primatum Hispanorum (Toledo translatum Hispalim non multo prius, propter hæresim et Mahometismum Theodiscii, anno Theodori papæ approbantis) transfert. Auctor Ildefonsus in additionibus ad Chronicon generale sancti Isidori.

145. Tempore captivitatis, episcopus patriarcha Toletanus degebat in ecclesia sanctæ Mariæ de Alficen in S. Justa, exercebat officia pontificalia, et administrabat sacramenta, ac horæ recitabantur.

146. S. Partemius [al. Pathenius] fuit causa et converteretur ad fidem uxor Decii Cæsaris prædicationibus suis; patitur sub eodem gravissimos cruciatus, anno 260.

147. Municipium Burginatum, quod Mauri vocaverunt *Buxexar*, xx M. P. Osca [al., Orca] Bætica oppido distans, a Germanis coloniæ Trajanæ civibus conditum antiquitus, Mauri diruerunt; ubi gentiliū tempore fuit celebris nundinarum conventus: ubi fuerunt duo sancti (qui creduntur martyres) 21 Augusti, Vincentius et Julianus, cum sociis, in primis Ecclesiæ persecutionibus. Creditur dirutum a Saracenis, cum Burginates resisterent. Est optimi soli cælique; terra ferax frugum, si non desint imbres. Hic finis est Oretaniæ, et incipit regio Bætetaniæ.

148. Liber fabularum, qui circumfertur nomine Æsopi Phrygii; dicitur sub ejus nomine a Socrate philosopho editus.

149. Anno 949 rex quidam Saracenus, nomine Mahomat Zaquetus, dominus Tritii [Tritium, *hodie Najara*], prope Lucronium, habuit filiam, quæ conversans cum Christianis, baptizata vocari voluit *Columba*, virgo miræ pulchritudinis et pietatis. Quod cum pater scivisset, ægre tulit, et omnibus quibus potuit modis, illam a religione Christiana transversam, ad Mahometanismum traducere conatus est: quod cum non posset, illi caput amputavit. Quod cum illa manibus sustulisset, ad oppidum usque S. Coloniæ deduxit, ubi mira pietate circumvicinorum oppidorum cepit. Obiit 28 Maii.

150. Pater ejus erat Mahomat Zaquetus, dux regis Cordubæ, qui filiam Columbam (ut creditur a S. Victore Ceracensi presbytero edoctam occidi.

jussit, et Victorem presbyterum 16 die Augusti, **A** anno Domini 950, cum ego eram Toleti.

151. Natalis episcopus Toletanus interfuit concilio Romano, in quo gratiæ sunt actæ propter Constantini baptismum, anno 324 interfuit et subscripsit concilio Nicæno : muneribus donatus a Constantino cum Hosio rediit Romam, inde Toletum, ubi statuta concilii generalis servari fecit.

152. Eidem Constantinus, ex auctoritate sancti Silvestri summi pontificis, injunxit, ut primatei (cujus primatum in concilio Nicæno confirmatum est) ut comite Hosio Cordubensi juberet inquiri veteres Hispanorum episcopatum terminos, et eos renovari. Quod factum est per totos septem annos, vel novem, delegatis singularum metropolium episcopis, qui per homines locorum peritos id sciri curaront.

153. Natalis Toletanus ab exilio rediens, dum Mediolani commoratur, pulso in exilium sanctissimo Dionysio, a catholicis Mediolanensis episcopus eligitur : qui licet se gesserit ut vicarius illius, rebus tam præclare gestis floruit, ut in numerum sanctorum relatus fuisse dicatur. Obiit mensis Maii anno 354, vir sanctus et doctus.

154. Sanctus episcopus Natalis Toletanus, post Mediolanensis, Vitalis Hispani filius fuit, nepos S. Natalis confessoris Romani ; successit S. Melantio confessori : interfuit concilio Arelatensi, Romano sub Silvestro, et Nicæno ; post fidei causa missus in exilium, reversus, Mediolani episcopus eligitur ; sanctus moritur.

155. Vitalis pater hujus in Hispania natus est. **C** Qui, veniens in Italiam, genuit S. Natalem, post Thermedæ in Carpetania priore conjugæ defuncta, duxit Hispanam : ex qua genuit sanctos fratres, Justum et Pastorem, martyres Complutenses. Itaque erant fratres isti martyres, et Natalis Toletanus, ex patre.

156. S. Isidorus Hispalensis scripsit librum Prophetarum : quem ego vidi scriptum lingua Latina, Gothica, vulgari Hispana et Arabica.

157. Marinus, vel Camerinus, episcopus Tuccitanus, qui interfuit concilio Illiberitano, anno 300 tempore persecutionis, Melantii confessoris, et Natalis successoris coepiscopus fuit, dicitur a quibusdam interfuisse conciliis, et ad hunc scripsisse sanctum pontificem Melchiadem ; sed Dexter hujus non meminit. **D**

158. Sunt qui dicant Natalem etiam dici Marinum, vel Camerinum, sed perperam.

159. Patruinus, Paternus, vel Paternianus, succedit in sede Toletana. Post novem et viginti annos episcopatus secessit in Palæstinam ; ibi fit monachus, et pater monachorum ; mox episcopus fit ; moritur major centenario.

160. Maurentius ejus vel frater, vel archidiaconus, secutus est.

161. Marinus, vel Camerinus, factus est episcopus Arelatensis.

162. Concilio Arelatensi primo præsent Hosius et duo presbyteri, missi a Silvestro. Habuit orationem Natalis Toletanus, et scripsit epistolam synodicam ; fuit a secretis concilii cum alio.

163. Toletanum primatum, adjuvante Hosio, in concilio Nicæno declaratum est.

164. Bis venit Cordubam Athanasius, habitis ibidem duobus conciliis, semel anno 350, iterum anno 356.

165. Prior Sardicensis, ex Theophane, confirmat concilium Sardicense, cui Toletanus interfuit Natalis, et Athanasium et Paulum absolvit.

166. A temporibus apostolorum maxima consuetudo, et quædam fraterna societas, inter Ecclesiam Toletanam et Mediolanensem.

167. Athenodorus episcopus Plateæ in Celtiberia, vel Thuriasonensis, comitatus est sanctum Vitalem, et post mortem redit ad sedem suam, interfuitque concilio Sardicensi ; vir pius et catholicus.

168. Severinus, cognomento Euphrada, sanctus et catholicus, atque adeo unus ex legatis concilii Sardicensis, substituitur Euphradæ, primo hujus nominis, Agrippinensi, hæretico deposito.

169. S. Gerontius, x Episcopus Trajectensis, dicitur privilegio peculiari vixisse fere cccc annos. Sic multi auctores.

170. S. Hosius episcopus Cordubensis sancte catholiceque Cordubæ moritur die 3 Maii, quo celebratur sanctæ crucis inventio (quam celebritatem ipse petierat a Silvestro Constantinoque celebrari) anno 360, cum esset annorum 110, præsentibus multis episcopis et viris religiosis, dato veneno, quod illi jussit propinari Constantius in odium fidei catholice ; quia noluerat Arianorum sectam impiam sectari, ut multi testantur scriptores. Ipse testamento testatus est se mori in fide concilii Nicæni, et detestari dogma impium Arianorum, et qui eos sequerentur, nunquamque (licet vis illi sit illata per tormenta, ut communicaret Sirmii cum valente et Ursacio) aliter sensisse aut prædicasse.

171. Post reditum ex urbe Sirmio, scripsit Hosius epistolam Constantio, quæ incipit : *Ego confessionis munus explevi.*

172. Petrus, cognomento Pulcher, et ob elegantiam oris et multo magis ob morum sanctitatem, dum peragrata loca sancta, archiepiscopus Toletanus, Damasci comprehensus a Saracenis, et horribilibus cruciatus suppliciis, et in crucem actus, nobile consummavit martyrium anno Domini 752.

173. Duo fuerunt archiepiscopi Toletani vocati Olympii : alter ex episcopo Thraciæ, vir sanctus, qui successit Natali, cujus meminit D. Augustinus ; alter qui interfuit Toletano concilio, ex episcopo Oxomensis ; uterque tamen nobilis scriptor.

174. Petrus Pulcher scripsit ad Clementem primum episcopum Hispalensem, clerumque, ut primas, quod anno 747 celebraverant sanctum diem Paschæ 29 Martii, cum esset celebrandus 2 Aprilis. Rescripsit vero Clemens, et ceterus, gratias agens.

175. Q. Serenus, Q. Sereni filius, ad quem scripsit S. Bachius Justinus philosophus et martyr epistolam longam anno 156 (scripserat anno 154 ad Anicetum papam) natione Hispanus, ex oppido Gallæciæ Samone, nunc vulgo *Samos*; unde dictus est *Samonicus*. Fuit, ut quibusdam placet, junioris Gordiani, qui vixit annos triginta et quinque præceptor; nec multo post a Caracalla jussus est in balneo occidi (creditur, ut pater, Christianus, cujus causa occisus credi potest); fuit medicus celeberrimus. Multa scripsit de medicina, in qua plurimum excelluit. Ex hujus genere fuit S. Serenus martyr, et S. Serena uxor Diocletiani Augusti, cujus neptis fuit S. Suzanna virgo et martyr, filia S. Gabini martyris.

176. Zenas, et Q. Serenus Samonenses, ex Gallæcia convenerunt Romæ Justinum; et licet conjugati, reversi in Hispaniam utebantur officio catechistarum, ut ex Justino philosopho constat.

177. Decessit Q. Serenus Samone in Gallæcia cum opinione sanctitatis anno 165, relicto filio adolescentulo, qui fuit egregius medicus, et virtutis ac religionis amantissimus Dies senioris Q. Sereni dicitur fuisse xiv Kal. Martii, illo anno. Medici duo filii, Q. et M. Sereni passi sunt sub Severo Alexandriae.

178. Item Zenas et Q. Serenus passi cum aliis in Africa sub Diocletiano.

179. Horum filii L. Serenus monachus familiaris Diocletiano, et Publ. Serenus martyr, in Africa hic, ille vero in Hispania, Sexti Firmi in Bætica passus est sub Diocletiano anno 290; horum erat cognata Serena uxor Diocletiani sancta.

180. Serena, uxor imperatoris Philippi, mater fuit Serenæ uxoris Diocletiani.

181. Obiit sancta regina Gelesintha, Chilperici regis uxor, filia vero regis Athanagildi, jussu mariti strangulata 14 die Maii, anno 506, cujus mortem (ut refert Fortunatus et S. Gregorius Turonensis) magnis Deus illustravit miraculis.

182. Anno 565, quando natus est Reccaredus Lewigildo, et factus monachus Benedictinus Leander, 22 Martii S. Severinus Hispani moritur.

183. Ad vallem, quam Mauri vocant *Menalhaviam* [al., Benalgaviam], fuit monasterium SS. Cosmæ et Damiani, ubi fuit abbas sanctus Ildefonsus; adhuc diaconus; inde presbyter, translatus est ad Agaliense rector.

184. Valderedus Toletanus, monachus Benedictinus, abbas S. Leucadiæ prætoriensis Toletanæ, fit episcopus Cæsaraugustanus: vir sanctus et doctus.

185. In ordine S. Benedicti, idem est *Pater*, et *abbas*; et sub hoc immediatus, vel sub priore, *rector*, et *præpositus*. Sic Agaliensis fuit præpositus, vel rector patrimonii S. Ildefonsus, prius abbas sanctorum Cosmæ et Damiani.

186. S. Ildefonsus factus præpositus Agaliensis monasterii rem auxit, et collabentem disciplinam

restituit, et vitam monachorum a Palatinis servavit.

187. S. Jacobus missam, quam coram cæteris apostolis constituerat, Petrus cæterique comprobaverant (et post litteris mandavit S. Clemens, et ob id dicitur vulgo *missa sancti Clementis*) Hispanis episcopis tradidit; et usi sunt illa prius in Hispania, quam aliis Occidentis partibus, postea illam in scriptis attulerunt etiam sancti septem discipuli S. Jacobi, S. Torquatus, et socii, et per Bætica meridionalem [*deest prædicantes promulgant, vel quid simile*], ubi nullum reliquerat episcopum, ut testatur Julianus et Felix, Toletani pontifices, libris ea de re editis, in confirmationem missæ S. Isidori: quæ ego legi, et aliquando evolvi, cum essem in Fuldensi bibliotheca, a Carolo Magno cœpta, multisque libris valde referta, bibliothecarius.

188. Gregorius, ad quem scripsit Eusebius Vercellensis, reprehendit Osium, quod consensisset concilio Ariminensi; non fuit Illiberitanus, sed episcopus Toletanus.

189. Duæ factiones fuerunt in Hispania: altera non recipientium cum Luciferianis non solum Arianos [al., Saracenos], sed qui resipuerant, quam secutus est Gregorius Toletanus, et Vincentius ejus archidiaconus, post archipresbyter, et Aurelius diaconus; altera cum Gallis, Italis et Damaso, avversantium hæreticos, et recipientium pœnitentes, quales fuerant Hyginus Cordubensis, tactus hæresi Priscilliani, qui missus est in exilium Treveros, et Liriosus episcopus Hispanus Dertosanus: miræ inter hos strages, pugnae, cædes. Prævalebat tempore Theodosii factio recipientium pœnitentes: in hoc erravit Gregorius Toletanus, nec placuit Damaso, successoribusque ejus, horum immodicus rigor.

190. Ruffus [al., Rufinus, al., Stasius] Hispanus, episcopus Oretanus, synchronos S. Gregorio Bætico, ex iudice simul electus: qui duo et alii juhentur deponi ab Innocentio I, et deponerentur, nisi jam fuissent mortui. Non loquitur de Gregorio Toletano: sanctus Innocentius; quia jam ille decesserat, nec ignorabat papa defunctum esse Gregorium.

191. Qui melius sentiunt, affirmant venisse Gregorium Bæticum ad annum 424 jam ætate decrepitum et fatiscentem.

192. Elpidius Hispanus Toletanus, consanguineus Theodosii, quem jungere volebat Theodosius Olympiadi viduæ, feminae sanctissimæ, et ad quem scripsit Symmachus consul, florebat opinione magnæ virtutis. et peritia rei militaris.

193. Sunt qui dicunt, ex Chersoneso Hispania delatum corpus S. Elpidii, primi Toletani episcopi (dicti confessoris, more Gothorum; ille vero martyr fuit) in Marsiam Italiæ: inde vero Theodorico Metensium episcopo in eo tempore Metim delatum, cum aliis corporibus sanctis anno 969.

194. Magna pars eorum, qui dispersi in persecutione S. Stephani ad varias partes trajacerunt, et ad Hispaniam plurimi venerunt, erant ex monachis

montis Carmedi, prædicationibus Christi et apostolorum ad fidem conversi : in quibus Elpidius et socii, pontifices a S. Jacobo creati, et post martyres facti.

195. Gregorius, episcopus post Illiberitanus, natus Compluti in Hispania anno 342, per omnes ætates litteris et bonis moribus floruit, exercuit se in gubernatione; a Gratiano factus est P. P. (*id est*, præfectus prætorio) Galliarum.

195. Idem submotus a Maximo, postea rediens in Hispanias, factus est episcopus Illiberitanus; successit Augustali anno 389; scripsit librum ad Gallam Placidiam Augustam anno 420; moritur anno 424, cum esset fere octogenarius. Relatus est inter divos, de quo Innocentius primus queritur, quod homo iudex, statim factus esset episcopus. Sunt qui dicant prius fuisse Malacitanum, et inde translatum.

197. Composuit primo inter alia librum *De fide*, etiam cum primo cœpisset inire pontificatum; at, petente Galla Placidia Augusta, anno 420, *De Trinitate* composuit alterum (quem credo sanctum Hieronymum non vidisse) cum jam nupserat Constantio Augusto, qui cœpit anno 419.

198. Osius, patria Cordubensis, natus Osio patre, ex propagine Græcorum; pater et filius vere catholici; nutritus in ea ecclesia doctrina episcopi Cordubensis N. viri sanctissimi, et per omnes gradus venit ad sacerdotium, et illi successit in episcopatu, natus anno 280 fere post persecutionem Decii. Vixit in pueritia satis honeste, ut præberet specimen futuri: fuit acri ingenio, doctrina sapientissimus, et in persecutione Diocletiani anni 295, sub Daciano præside, cum multis episcopis Hispaniæ constantissimus et fortissimus fuit Christi fidei confessor.

199. Sunt qui putent, testanturque auctores gra-

204. *Vir doctissimus Flavianus*, etc. Paucis multa comprehendit Luitprandus: primo, virum doctum fuisse Flavianum, et ad eum scripsisse Symmachum, floruisseque sub Theodosio; secundo, quod huic miserit Symmachus gentilis gentilem panegyricum, in Theodosii laudem compositum, habitumque in senatu; tertio, quod eidem Flaviano Avienus libellum suum *De Stellis* inscripserit.

1. Rufinus in *Historia ecclesiastica*, lib. II, cap. 33, Flavianum, præfectum appellat, agnoscitque magnam illius in sapientia prærogativam, et in rebus politicis prudentiam. Convenit cum Rufino Sozomenus, eadem fere referens lib. VII *Historiæ ecclesiasticæ*, cap. 22, Præfectum vero fuisse prætorio indicat Symmachus lib. II, epist. 27 et 75, et præfectum prætorio Illyrici et Italiæ sub Gratiano, Valentiniano et Theodosio, inscriptio legis 6 *De contrahenda emptione*, et legis 26 *De pœnis in C. Theodosiano*. Cumulat in id plura Franciscus Juretus ad Symmachum in notis epistolæ B. Ambrosii Eugenio imperatori missæ, pag. 333; exstatque integer liber secundus *Epistolarum Symmachi ad Flavianum*, et in Auctario alia, uti frequentes ad Theodosium, sub quo Symmachum, Flavianum et Avienum cævos vixisse inde constat.

2. Theodosio Symmachus panegyricum intimavit, ut Prosperi Aquitani verbis utar, ubi aram exclamavit restituendam; et sic ait lib. *De promissionibus Dei*, parte III: « Theodosii vere religiosi principis imperio, per Jovium et Gaudentium comites omnia templa

aves non pauci, sanctum senem Osium in odium fidei catholicæ a submissis a Constantio imperatore ministris occisum, et ita fuit martyr.

200. Memini me legisse in bibliotheca Fuldensi, in libro Trogi Pompeii, Augustum dedisse edictum de describendo orbe Tarracone; et idem edictum in libro illo dicebatur: *Datum Tarracone*; dilata tamen exsecutio propter negotiorum multitudinem diu.

201. Augustus Cæsar excogitavit anno 38 ante Christi natalem, dum esset Romæ, describere totum orbem, pacata Hispania tunc a bellis Pompeiorum. At post quatuordecim (*ad decem*) annos, cum esset in Hispania, scripsit edictum Tarracone, misitque viginti viros probatæ vitæ, qui inciperent ab Occidente, et censerent universos populos, et postea devenirent in Orientem. Publicatum est Hierosolymis illud edictum paulo prius quam Christus nasceretur; et isti viginti viri censuerunt Palæstinam et totum Orientem. Hæc descriptio facta est sub Cyrino; quia post altera descriptio facta est.

202. Irene virgo detulit ex Hispania Thessaloniam magnam multitudinem librorum sacrorum (fuit enim, ut creditur, Illiberitana) et abscondit anno 304 Thessaloniciæ; passa est 5 Aprilis.

203. In quadam historia vetustissima de rebus Constantini reperi Constantium imperatorem, patrem Constantini (cui contigit Hispania regenda) filio jussisse ut Hispanis faveret et accerseret Hosium Cordubensem episcopum, virum sanctissimum prudentissimumque, et a suo latere nunquam discedere pateretur, et ejus consiliis acquiesceret: quod per suam vitam Constantinus servavit.

284. Vir doctissimus Flavianus, ad quem scripsit Symmachus, et cui inscripsit Festus Rufus Avienus librum de stellis, floret sub Theodosio: ad quem

exspoliata atque vana figmenta, quis nostrum permittitur ignorare? cui Symmachus ille mirabili eloquio et scientia præditus, tamen paganus [*dixit Luitprandus*, gentilis panegyricum] præconio laudum in consistorio recitato [*dixit Luitprandus*, habitum in senatu] subtili arte, qua valuit, aram Victoriæ in senatu restitui, Christiano, ut noverat, principi intimavit: quem statim a suis aspectibus pulsum, in centesimo lapide, rhedæ non stratæ impositum ea die manere præcepit. » Hujus Panegyrici defensionem composuit, ut testatur epist. 31, lib. II: « Non puto, inquit, bonis temporibus eam causam meam conditionem futuram, quæ sub tyranno fuit: cujus litteris ad Marcellini suggestionem datis, homines meos scis esse mulctatos; quod in panegyrici defensione non tacui. »

3. Denique Avienum Flaviano librum *De Stellis* dedicasse, nec abs re, neque a palato Flaviani alienum. Is namque siderum observator prædicere credebatur futura. Testis adest Sozomenus lib. VII *Historiæ ecclesiasticæ*, cap. 22: « Putabat enim (*Eugenius*) se id quod conabatur, absque impedimento consecuturum, inductus quorundam verbis, qui se futura prædicturos pollicebantur ex victimarum immolatione, ex viscerum inspectione, ex observatione siderum. Harum rerum studiosi tunc erant, cum alii multi apud Romanos in dignitate constituti viri; tum etiam Flavianus tunc temporis Hyparchus, vir eximius et in rebus politicis prudens habitus; qui que insuper ex omni generis divinationis scientia exacte

misit Symmachus gentilis panegyricum, quem; composuit in laudem Theodosii junioris, habitum in senatu.

205. Obiit Rufus Festus Avienus, vir catholicus et Hispanus, civis Eborensis, in Hispaniæ Carpetania,

præscire futura credebatur. » Et librum De Stellis, quem refert Luitprandus, Avienum Flaviano inscripsisse, esse Phænomena Arati, ab eodem in Latinum sermonem traducta, affirmare me posse certo scio, Aristoteles aliique sæpe *φαινόμενα* stellas vocant. Innuat Cinna in suo splendidissimo epigrammate de hisce Arati lucubrationibus :

Hæc tibi Arateis multum invigilata lucernis
Carmina, quis ignes novimus æthereos.
Lævis in aridulo malvæ conscripta libello,
Persica convexit munera navicula.

Clare Cicero lib. 1 De Oratore, cap. 16 : « Constat inter doctos hominem ignarum astrologiæ ornatissimis atque optimis versibus Aratum de cælo stellisque scripsisse. »

205. Obiit Rufus Festus Avienus, etc. Quis vero aut unde fuerit Avienus, tentatum a plurimis, dubium multis. Hispanus quibusdam visus est, ut refert Brinitus De poetis Latinis lib. v, cap. 80, et Gyraldus in eadem histor., dialogo 4. Ipse Avienus innuere videtur in libello De oris maritimis, dum suum appellat mare, quo Hispana ora alluitur, versu 83 :

Ut gurgis hic nostri maris
Longe explicatur, est Atlanticus sinus,
Hic Gadir urbs est, dicta Tartessus prius :
Hic sunt columnæ pertiuaces Hercules.

Et v. 180 :

Si quis ad nostrum mare,
Malacæque portum, semitam tetenderit.

Clarius id asseverat M. Maximus in Chronico ad annum Christi 460, quem sequuntur Vasæus in Chronico ad annum Christi 315. Morales lib. x, cap. 34, et ex aliorum sententia in scholiis ad D. Eulogii Vitam, num. 19. Damianus a Goes in sua Hispania ad Petrum Nonnium, Matamoros lib. de Academiis, Mariana, lib. vi Histor, Hispan., cap. 45, quos refert P. R. Franciscus Bivarius in Commentariis ad M. Maximum, doctis sane et laboriosis; o utinam in lucem quam citius prodituris!

Floruit ætate Theodosii imperatoris, ut ex D. Hieronymo facile colligitur, qui super epistolam ad Titum, cap. 1, cum Arati verba a B. Paulo usurpata exponeret : « Hemistichium, » ait, in Phænomenis Arati legitur, quem Cicero in Latinum sermonem transtulit, et Germanicus Cæsar, et nuper Avienus. » Unde id constare affirmat Gyraldus, et Joannes Vossius de Historicis Latinis, lib. 11, cap. 9. Atque id astrui potest ex Macrobio, qui vixit etiam Theodosii tempore : et in suorum Saturnalium lib. 1, cap. 4 et seqq. Dialogi interlocutorem Avienum inducit : præterquam quod eidem imperatori ipsiusmet Fabularum libellus exstat dicatus. Quamvis Crinitus sibi argumenta non deesse crediderit, quibus Avienum ad Diocletiani imperium referendum existimet. Præcæteris audiendus est M. Maximus, locum et tempus quibus floruerit, designans, dum inquit : « In regione Oppidana et in Oretania [*Sic legit Carus*] Hispaniæ floruit olim sub Castino, episcopo Toletano, Rufus Magnus Festus Avienus, qui scribit de oris Hispanis et situ orbis, vario carminum genere. » Mendose Castino legitur : is enim usque ad annum Christi 450 cathedram non ascendit, ipso Maximo teste. Confirmat idem iis verbis, olim floruisse ; ejus mentione facta anno Christi 460. Quo sane loquendi modo, non significatur tantum decem annorum spatium intercalare ab anno 450 usque ad annum 460. At Majorino reponendum ducerem, ni annus apud Juliani Chronicon reclamaret num. 216, ubi refert

eodem et anno et die quo sanctus Augustinus ascendit ad cælos in sua civitate. Sepultus est præsentente Majoriano [*Hesychio forte reponendum ex Juliani Chronico, n. 216*], Toletano archiepiscopo, in æde S. Leucadiæ.

anno 436 Majoranum seu Majorinum in sede Toletana successisse Hesychio. Unde pro Castino substituendum reor Audentio aut Gregorio, Toletanis pontificibus, qui Theodosio Magno cœvi fuerunt.

Sed jam non precariis documentis opus. Palam facit omnia noster Luitprandus hic, dum primo Hispanum agnoscit Avienum; secundo, patrium indicat solum; proponit tertio, religionem; assignat quarto, sepulturam; et tandem quinto, sub quo obierit præsule cujus in nomine anceps et dubius versor: nam pro Majorino autumo ex eodem Juliano num. 216. in Chronico exarandum Hesychio. Floruit Audentio, aut Gregorio, pontificibus Toletanis; obiit vero Hesychio. Et cum D. Augustinum vitam duxisse suam constet anno Domini 420, de quo anno mentionem fecit idem Augustinus in epistola ad Hesychium; insuperque appareat ex D. Prosperi Chronico, Honorio imperante obiisse anno salutis 433 satis comprobari videntur quæ de Avieni temporibus observavimus; Theodosii nimirum ætate vixisse, qua etiam vixit D. Hieronymus, ut testatur de sein libro De ecclesiasticis scriptoribus ad finem. Et sibi similis Luitprandus, numero superiori hanc veritatem manifestam reddit, cœvos enumerans Avienum et Flavianum. Vossius multus est in varia Avieni nominis ratione, dum Avienum, et Avianum, aut Abidnum, recenset appellatum, sicuti Morales in scholiis ad D. Eulogii Vitam num. 10. Utcunquesit, poeta fuit eruditus et elegans, ut Criniti verba usurpem, magna doctrina ac multiplici scientia præditus.

De scriptis diximus supra numero antecedenti. Addam alia. Servius in Virg. Æneid. lib. 1, vers. 388 : « Avienus, dixit, totum Livium iambis expressit. » Arati Opus ex Græco in Latinum transtulit summa elegantia et proprietate; in qua nec ipso Cicerone inferior, ab eruditissimo Dionysio Petavio societ. Jesu in systematis de sphaera variis dissertationibus, et a Josepho Scaligero in notis ad Manilii astronomic, libros conspicuus redditur. Librum de situ orbis terræ, imitatus Dionysium Græcum poetam, ut Crinitus docet, hexametro versu composuit; non vero, ut Gyraldus (alienæ laudis aliquando parcellissimus) Dionysii versus ex Græcis Latinos fecit. Iisdem insistit vestigiis nuperrimus ejus editor et traductor, nulla tamen cum ratione. Quod profecto utriusque opus inspicienti erit palam, ut fuit nostro Bernardo Aldrete, qui in eleganti suo eruditoque tractatu De variis Hispaniæ antiquitatibus lib. 1, cap. 23, cum Phœniciam delinearet, advocata prius Dionysii sententia, alteram Avieni subnectit, similemque ex imitatione profitetur. Et idem lib. 11, cap. 18, et alibi sæpissime; ubi discrimen inter utrumque poetam et poema, minimus est labor agnoscere. Andreas Papius Gandensis in sua Dionysii editione, quamvis Avienum numquam se vidisse fateatur, de hac lectorem admonet veritate, sic : « Nec ab Avieno quidem, et si nunquam vidi, interpretationem mihi spondeo, sed paraphrasin potius: nam veresimile est eum terræ descriptionem eadem ratione e Dionysio expressisse, qua cæli ex Arato; » et intuenti facile est judicare.

De oris quoque maritimis libellum alterum iambicis exaravit, intactum pensum Latinis ingeniis, teste Crinito, tantæque difficultatis, ut diu multumque sibi elaborandum fuerit in eo absolvendo.

Æsopicos præterea apologos elegiaco carmine composuit, et, ut alii, virgilianas etiam fabulas iambico complexus est. Aut alterum, aut utrumque

206. Quod sanctus senex Hosius in pace et Ecclesie communionem discesserit, præter testimonium Athanasii superstitis, docent verba testamenti ejus quo docet in fide concilii Nicæni se mori velle; et omnes hortatur, ut in illa vivant, ac prorsus mori velint.

207. Moritur vero centenario quatuordecim annis major, jam decrepitus, et velut in sensu pueri, et imbecillitate virium defessus. Tantaque potuit esse vis doloris in ea ætate et acerbitas cruciatuum, ut illi non reliquerint liberam facultatem.

208. Reperi in codice fide digno S. Felicem, cognomento Modicam, Hispali parentibus nobilissimis ortam, et iis orbatam, Romam ab avunculo suo, Romanæ Ecclesie archidiacono, temporibus sancti Urbani, adductam. Quæ cum nollet illustrissimum sponsum accipere, causa fidei et virginitatis tuendæ, mira constantia jugulum præbuit anno 246, ætatis suæ 26, sub judice Diocletio, et Philippo imperatore: cujus exemplo multi in fide roborati martyrium subierunt.

209. Carterius, qui interfuit concilio Cæsaraugustano, patruelis S. Gregorii, veniens in Hispaniam, factus est episcopus Uxamensis; vir pius et doctus.

210. Gregorius reversus Nazianzum, scripsit Audentio Toletano pontifici, commendans ei patrnelicm suum venientem in Hispanias.

211. Prima hæresis, quæ venit damnanda in Hispaniam, fuit Priscillanistarum, quæ foris huc prorupit; damnata vero est in secretario S. Mariæ de Pilari Cæsaraugustæ, quod S. Jacobus ædificavit, non alibi decuit damnari.

212. In Castris Vinariis, in Batestania, sanctæ Nunilo et Alodia, anno 931.

213. Chisax ex filiis Ursacii damnatur, ut exsulet in Carpetaniæ oppido Ehora, vel Aquis; ex rescripto Gratiani provocat ad Audentium primatem et metropolitanum, ut episcopatu suo restitueretur; coacto concilio Toleti, damnatur anno 382.

214. Sanctissimus vir Audentius, episcopus Toletanus, scripsit contra Bonosianos in defensionem illibatæ virginis Mariæ eleganter libros.

215. Habita est confessio [al., Nicæna] Dictini et aliorum, anno 394, in concilio Toletano.

216. Sanctus vir Audentius Toletanus obiit 3 Deopus recenset Alvarus Cordubensis in Vita D. Eulovii, annuente Ambrosio de Morales num. 49, ubi Alvarus agit de Eulogii peregrinatione, his verbis: « Nec non Avieni fabulas metricas, et Hymnorum catholicorum fulgida carmina, cum multis minutissimarum causarum ex sanctis quæstionibus, multorum ingenio congregatis, non privatim sibi, sed communiter studiosissimis inquisitoribus reportavit. »

Alia etiam epigrammata scripsisse constat, quæ inveniuntur excusa in veter. poemat. lib. iv, quorum altero *Sirenum allegoriam* eleganter prosequitur; altero *Malogranata* describit, et sibi mitti petit a Flaviano; et ultimo *de Vita rustica monet amicos*. Quod carmen inter Martialis epigrammata lib. ix, num. 90, passim excuditur; sed tanquam spurium, tantoque poeta indignum in malas aves amandare jubet Scriverius; alii viri docti id negarunt. Ut cun-

cembris Toleti, major nonagenario, plenus dierum et sanctissimorum operum; sepultus est in æde suburbana S. Leucadiæ (ubi corpus ejus jacebat), condita jussu Helenæ, 3 die Decembris, cum magno mœrore egenorum, quia fuit illorum pater.

217. Anno 702, anno 2 regis Witizanis, precibus reginæ, quæ sanguine contingebat Sisebertum, ab exilio ille revocatur: ab excommunicatione absolutus, cuidam episcopatu Hispaniarum præficitur. Evasit vere pœnitens, et anno 715 1 Junii moritur. Et dabatur ei Toletana sedes, sed humilitatis causa eam recusavit.

218. Cum essem Toleti subdiaconus, rem controversi vidi: an albam, an casulam B. Ildefonso attulerit B. Virgo, an ornamentum pontificale; quidam pauci postremum, multi albam esse dicebant. Ego credo totum attulisse pontificium ornamentum; sed, quia ipsa cum eum indueret, attrectavit manibus suis pallium, sacratius fuit.

219. Dixitque missam die Sabbati (ut solebat) audiente B. Virgine, et cœlesti choro, qui canticis suis eam administravit die Sabbati, anno 665. Ob id vocatur *Capellanus B. Virginis*; et ob id, divulgato per orbem miraculo, rex Recesuinthus, et Vitalianus pontifex, nomine suo et suorum successorum, voverunt se visuros die Nativitatis illius ecclesiam, quam propter adventum B. Virginis, idem S. Ildefonsus lib. De scriptoribus, in additione ad lib. Isidori, vocat *terribilem*.

220. Genesis, primus episcopus Arvernensis, Ildefonsum synchronos admonuit per epistolas de hæresi Joviniani per quosdam excitata Arvernensibus: qui dicebant B. Virginem in partu corruptam mansisse, et hos tendere in Carpetaniam: ut vigentem in B. Virginem fidem suis falsissimis rationibus labefactarent et omnino perderent.

221. Petrus, qui postea fuit episcopus Aquileiensis, mittitur a Vitaliano Toletum, ut sciret, verumne esset miraculum de data cœlesti veste D. Ildefonso: qui sit etiam socius ejusdem Ecclesie.

222. In Magnilucensi monasterio, quod iste Genesis condidit, jussit servari epistolam suæ responsivam, a B. Ildefonso missam, ubi fortiter impugnat illam hæresim Arvernorum.

223. In Dubiensi monasterio posuit S. Ilde- que sit. omnes non ambigunt, nobili ingeniosoque viro Avieno ascribi,

Sunt qui putent hujus esse epitomen rerum Romanarum, quæ multorum manibus teritur, Valentiano imperatori oblata. Fovet Volaterranus lib. xix anthropologiæ littera R, eos taxans, qui in titulo *Sextum pro Festo* male scribunt. Non tamen eundem esse auctorem ac Avienum arbitror: alia enim mens, alius animus alius genius Avieno. et alteri Rufo: qui etiam, si Philandro fides adhibenda est, *descriptionem illam urbis Romæ*, usque adhuc Publii Vietoris nomine circumlatam, delineasse fertur; suffragante itidem ad id Carolo Sigonio in judicio de historicis Latinis. Hæc fere omnia ex epistola Prophonetica crudelitissimi Don Petri Melian ad Festi Rufi Avieni opera, quæ in dies edere cogitat.

223. De Dubiensi, vel Dibtensi monasterio, et Illiscensi oppido, vide quæ notavi ad Julianum in Chro-

fonsus ad villam Illescam imaginem B. Mariæ virginis, quam habebat in suo oratorio. Eboreses, vel Talabricenses, tempore Maurorum colebant istam imaginem.

224. Osius episcopus Cordubensis invitavit ad concilium episcopos Orientales Cordubam, ad causam S. Athanasii examinandam. Convenerunt omnes Hispani ad concilium nationale: adfuit ipsi Athanasius, et porrexit synodo confessionem suam, ut sub Julio Romæ fecerat, quæ incipit: *Quicumque salvus esse vult.* Et ex ea addidisse Patres dicitur in eo concilio, symbolo Nicæno in articulo Spiritus sancti: *Qui a Patre Filioque procedit;* quod confirmavit sanctus Damasus post, et ita in primo Toletano post annos 45. Ab hoc concilio invenitur particula, quæ primum in Hispania addita est symbolo Nicæno, et post accepit Ecclesia Romana. Concilii hujus meminit Osius in epistola ad Constantium Augustum.

225. Calpurnius præses, sub quo passa est sancta Eulalia Emeritensis [*videlicet anno Christi 270*], creditur fuisse præfectus Romæ sub imperatore Claudio.

226. In faucibus saltus Fibulariensis est Fibularia, quam Mauri vocaverunt *Xergal*, sedes episcopalis. Sic in concilio Illiberitano XIV, loco confirmat Januarius episcopus Fibulariensis: sic in quibusdam codicibus.

227. Cornutus Tertullus, orator juvenis, accusavit S. Paulum Hierosolymis; postea senex, collega fuit Plinii Junioris in consulatu, cujus meminit lib. V Epistol.

228. Valde probabile est inspirasse Dominum S. Gregorio, ut oraret pro Trajano, ut salvaretur; quia edictum contra Christianos hortatu Plinii Secundi proconsulis in Bythia mitigari jussit.

229. Sunt qui putent Amaonem, vel Ammonem, filium Rufi, discipulum ex 72, cui cum Cleopha Christus apparuit, dum irent duo in castellum Emmaus, venisse in Hispaniam, et ibi, prædicato Evangelio, profectum in Soliam Cypri civitatem; prædicatoque ibi largiter Evangelio, passum 9 Februarii.

230. Eubulus, cujus meminit Paulus ad Romanos cap. ult., creditur fuisse Galilæus ex Naim civitate, filius viduæ quem Dominus suscitavit, et secutus Christum, ejus discipulus fit: post Romam venit cum Petro, et fuit vir insignis, et a puero valde virtuti deditus; missus est a S. Paulo episcopus Pamphylæ. Theodulus, qui prædicat Cæsareæ Palæ-

stinæ, cum aliis sub præfecto Firmiliano passus est 16 Februarii.

231. Credibile est sanctos septem discipulos Jacobi præmonitos ab eo, venisse ad Beticam.

232. Sunt qui putent S. Rufum ex 72 discipulis Domini, qui fuit episcopus primo Thebanus, mox Dertosanus, a S. Paulo, cum venit in Hispaniam, ibi relictum episcopum; cujus meminit S. Paulus ad Romanos, et S. Polycarpus martyr: fuit passus cum aliis in Armenia die 19 Aprilis. Sed melius puto sentire eos qui 18 Decembris cum Zosimo passum hunc putant, qui fuit episcopus Thebanus et Dertosanus.

233. Passi sunt mille decem crucifixi milites prope Alexandriam ad Tigrim et Euleum amnem positum in monte, qui ramus est Candani, primo hic Caucasus, vel Candamus, vel Ararath dictus est, crucifixi circa dicta flumina felicia.

234. Alii dicunt crucifixos ad montem Ararath, qui Latine dicitur *Equinus*, pars montium Gordianorum: in cujus cacumine, teste Josepho, arca Noe requievit, quem, ut partem Gordianorum, fluvius Tigris irrigat, et mox in planitiem regionis Gordianorum (quæ barbare etiam dicitur *Ararath*) non longe III M. P. præterit civitatem Characem, ab Alexandro dictam Alexandriam, et a dextra ejus multis ostiis in sinum Dominum spatiosissimus ingreditur.

235. Nulli temporum Romanorum est sepeliri vel uri in urbe corpora mortuorum; sed sepeliebantur extra. Sic Christiani sepelierunt sanctam Leucadiam in pomærio vel suburbio, quod tunc muro veteri longius distabat, separatim corpora sanctorum et pontificum, seorsim Christianorum. Dicebatur locus ille sepultura sanctorum.

236. Macer [*al.*, Sacer] Hierotheus Hispanus Empuritanus, olim sub imperatore Tiberio Tarracensis gubernator, et inde perrexisset anno 45 Cyprium; ubi Paulum audiens, conversus est ad fidem, et eum secutus.

237. Tertius Fabius Terentius, amanuensis Pauli, de 72 discipulis, prius Mediæ episcopus, post Iconii passus est die 21 Junii, anno 88.

238. Nervium oppidum prope Illiturgim Batestanorum, a Nerva conditum, a Saracenis *Noepron* [*al.* *Negron*] dicitur.

239. S. Xistus (qui postmodum fuit pontifex Maximus) habito Toleti concilio interfuit ut legatus papæ;

nico n. 330. ubi in illis verbis, *qui anno 636 electus est abbas*, lege ex Luitprando num. 97, *qui anno 636 vel qui anno 657.*

In suo oratorio. Oratoria etiam dicebantur ædiculæ sacræ domi, sed foris publicæ. In primitivæ Ecclesiæ temporibus templa sumptuosa minimè ædificabantur. « Non erant » (ait eminentissimus cardinalis Baronius tom. I, anno 211, fol. 298) « ingentes ædium moles et vastæ, amplissimæque publicorum ædificiorum structuræ; sed ædiculæ, seu oratoria parva. » De his ædiculis noster Julianus in Chronico num. 477, pag. 88: « Fuit, » inquit, « ibi ante

martyrium S. Leucadiæ ædicula sacræ. » Plena eruditaque manu cumulat plura doctor Augustinus de Morlanes in allegatione pro ecclesia S. Mariæ Majoris Cæsaraugustanæ num. 45, 46 et seqq. Julius Cæsar Bulengerus lib. III De templis cap. 32. Adde ego authenticam *Si quis*, C. ad leg. Juliam, De adulteris, his verbis: « Si tamen in sacro oratorio colloqui inveniuntur, post tres, ut dictum est, denuntiationes, liceat marito utrasque personas defensori Ecclesiæ tradere, aut aliis clericis, ut ad eorum periculum divisim isti serventur. »

postea venit Oscam, unde tulit secum Laurentium, filium sanctorum Orentii et Patientiæ. Per Hispanias reversus Romam, sit Pontifex Maximus; et præcius martyrii S. Laurentii, jussit diaconibus ut Orentium parentem admonerent, ut faceret templum S. Laurentio sacrum; quod et fecit: et post cum conjugē, quæ præcessit eum in martyrio, 1 Maii sub Claudio patitur.

240. S. Fulgentius bis fuit episcopus Carthaginensis, inde translatus Astigim, et postremo Carthaginem, ubi paucos annos, duos videlicet, vixit in hoc episcopatu.

241. In codicibus correctioribus concilium Toletanum v habetur, æra DCLXXVI, anno primo Suinthilani.

242. Paula, de genere clarissimo Gothorum, mater fuit Theodoræ vel Theodosiæ Cervellæ, conjugis Severiani, parentum Leandri, Theodoræ, Florentinæ. Fulgentii et Isidori, qui hoc ordine nati sunt.

243. Severianus duxit uxorem Theodoram Cervellam quatuordecim annorum; nascitur anno sequenti Leander, scilicet 542 anno sequenti Theodora, vel Theodosia, uxor Leovigildi, mater Hermenegildi martyris et Recaredi. Æra DLXXXVIII nascitur Florentina in die S. Florentii martyris; obiit sancte anno 610 annorum sexaginta.

244. Theodoricus rex Ostrogothorum venit in Hispaniam, et pro suo nepote Amalarico illam plures annos rexit, duxitque uxorem Toleti Santinam, de gente nobilissima Gotthorum, ex qua tulit Severianum, Carthaginis dominum.

245. Karadigna primum in Hispania Benedictinorum cœnobium (ubi Santina, uxor Theodorici regis jacet, et habet 200 monachos martyres) dicta fuit tempore Gothorum et Romanorum *Karadimas*.

246. S. Carolus Magnus, licet in juventute fuerit (ut illa fert ætas) debilis, jam factus vir, evasit sanctissimus: in Gallia et Germania, ac Flandria, ut sancti confessoris memoria colitur. Obiit Aquis Granis [al., Germanii] major septuagenario, 28 Januarii, anno 814.

247. Creditur esse S. Carolus Magnus post mortem cultus a Toletanis.

248. S. Torquatus, S. Jacobi discipulus, pertransiit flumen profundum; rupto ponte, et celebratur 15 Maii.

249. Creditur S. Montanum, cum esset archidiaconus Toletanus, in adventu et receptione Theodorici regis Ostrogothorum non parum valuisse, ut esset pacifice receptus ut tutor regis Amalarici nepotis ejus.

250. Cum Theodoricus rex Ostrogothorum venit in Hispaniam, amiserat Andesledam, filiam regis Clodovei, ex qua Amalasuintham habuit.

251. Hispani Cordubenses, Hispalenses, Illiberitani, Mentosani, Toletani, Complutenses, gravati servitute Maurorum, et transgressi montes Pyrenæos, clementissime excipiuntur ab imperatore Ludovico Pio.

252. Creditur Severianus missus in exsilium tem-

pore Agilanis, causa fidei, quia catholicus erat, cum filiis, Leandro, Theodosia et Florentina, et uxore Theodora Cervella, Fulgentius et Isidorus nati sunt Hispali.

253. Flavius Marcus Cervella, dux Gothicus, splendidissimo genere, duxit uxorem Paulam, feminam clarissimam: ex quibus nata est Flavia Theodora Cervella, uxor ducis Severiani, femina Christianissima. Obiit 6 Maii.

254. Restitit Severianus Aguilani, et obsessus in urbe Carthagine Spartaria (quam Gothi penitus excoiderunt) causa fidei missus est Hispalim in exsilium anno 3 Agilanis, cum conjugē et filiis, ubi mortuus est.

255. Leander scribit ad sororem Florentinam, monialem Benedictinam, librum de virginitate, vel de institutione virginum et contemptu mundi, cum esset illa 19 annorum, primo anno sui pontificatus.

256. Adhuc manserunt ædes Severiani Carthagine, et res ampla.

257. Leander impetravit revocationem ab exilio matri suæ, fratribus et sororibus ab Athanagildo. Theodora mater in exilio, laborum causa est magis firmata in fide et in virtutibus, quæ noluit redire Carthaginem.

258. S. Mentanus scripsit ad Thuribium anno ultimo Theodorici, cum adhuc esset in Hispania, et Erga esset Toleti gubernator.

259. Pons serratus fuit Toleti e regione S. Mariæ de Alficem, ad latus.

260. Sanctina virgo Toletana, post uxor Theodorici, nascitur Toleti anno 480.

261. Ex Sanctina, vel Sanctia, Theodorici uxore; duos filios sustulit; Theodoricum, qui juvenis mortuus est, et jacet cum matre regina Sanctia, apud S. Petrum Karadinensem, et Elverianum, [al., Severianum], qui fuit uxoratus.

262. Moritur Sanctina VIII Id. Maii, quo die festum S. Michælis, et concilii Toletani est.

263. S. M. Elpidius Julianus, S. Jacobi discipulus, primus episcopus, Toletanus fuit.

264. Mamas confessor ex tractu Tudensi creditur delatus Cyprum. Floruit hic sub tempore Gothorum anno 500 vel circiter; obiit mensis Augusti 26; est confessor. Tempore Maurorum, relictis reliquiis in Asturiis, et per Hispanias, ad Cyprum delatus est a Christianis.

265. Reperi in archivis S. E. Emeritensis codicem litteris Gotthicis exoratum, in quo dicebatur Complutum dictum a Mauris *Guadalaxaram*, etiam dictum esse *Eplacem*.

266. Reperi quoque in eodem codice concilium Toletanum universale in hunc modum:

« In nomine Domini, incipiunt gesta synodalia concilii generalis Toletani, acta in urbe regia, in æde sanctorum apostolorum Petri et Pauli prætoriensis, anno 3 regni gloriosissimi principis Wambani, sub die XVIII Kalend. Decemb. æra DCCXIII, pro terminis restituendis Ecclesiarum et diocesium Hispaniarum.

« Interfuit rex gloriosissimus concilio generali, et salutatis de more solito singulis episcopis, dixit :

« Sanctissimi Patres, video vos gravissime contendere pro terminis vestrarum diœcesum, et inde gravissimas inter vos lites et contentiones exoriri, et quod aliqui vestrum (sicut accepi) aliorum parochias invaderent, et alienos terminos quolibet prætextu latenter adoriri. Quare dignum esse duxi majestate culminis nostri, vos ad concordiam revocare. Placetne vobis, sanctissimi pontifices? Responderunt omnes: Placet, placet. Vivat multos annos serenissimus et gloriosissimus rex, ac dominus noster Flavius Wamba. Tunc ille jussit prius coram se chronicas et historias regum priorum accurate legi, ut facilius et æquius posset terminos parochiales [al. parochiarum] dividere, sicut antiquitas denotaret et exigeret juris censura, et propria jura Ecclesia quælibet possideret, sicut subjecta denotat nostra sententia.

« Concedimus imprimis et confirmamus, quod, sicut Gondericus, Gensericus, Hunericus, Guntamandus, Isoris et Gumiel reges Wandalorum civitatem Lucensem in Asturiis prope mare dotaverunt, teneat pacifice et quiete terminos, qui mox illi sub-
scribentur.

« Totas Asturias per Pyrenæos montes et per flumen magnum Ovi et per totum littus maris Oceani usque Viscayam per summum Rostrum; et per summum Cabrium, per portas de sancta Agatha, per Pozalem, per Limbum de filios, una eum campo Edolio [al., Erbolio] Gordon, usque ad illam arborem de Quadros, per rivulos de Humana, Lunam, Vanduliam usque ad Pyrenæos montes, Cojancam villam, Quexidam, per Conjaquelam; Montosam, usque ad flumen Urbetum in Gallæcia, Suernam, Vallem longam, Veram, Flumosam, totam Saniam, Panamum, usque ad flumen Mineum, totam Lemos, Urnyso, Verasmo, et Semmamorum, et Trojam, usque ad flumen Silunii, totam Lumiam cum ecclesiis de Petrayo, quæ ædificatæ sunt vel fuerunt inter Arnoy flumen et Silum, a termino montis Buron, et per aquam Zore [al., Zoze], usque in fundum Arnoyi, et per ipsum discessum, vel discursum, usque in flumen Mineum, Lueza usque Portelam de Veneti et ecclesias de Sallaz inter Arnoy flumen et Silum cum ecclesiis de baroso, Castellam cum Saneam Barnates, et Avion, Azman, Carabam, Amencam, sicut dictam Ecclesiam Lucensem dotaverunt reges Wandalorum. Et responderunt episcopi: Placet, placet nobis omnibus.

« Legio, quam condiderunt Romanæ legiones quæ antiquitus Flos fuit vocata, et per Romanum papam (scilicet Sylvestrum) gaudet perpetua libertate, et ab aliis episcopalibus sedibus est exempta, et exstat sedes regia, atque alicui metropoli nunquam fuit subjecta vel subdita, teneat per suos terminos antiquos, sicut eam dotaverunt Hermericus, Rechila, Reccarius, Mædra Frumarius, Remismundus, Theodomundus, Suevorum reges, et Theodomirus. Et responderunt omnes pontifices unanimiter: Placet, placet nobis.

« Legio teneat per Pyrenæos montes, et Per Penam Rubeam una cum media Levaca, Cervera, Petras nigras, Annion usque ad flumen Carrionem per villam Sernam, et rivulum Siccum, usque ad villam Ardegam per Cervinos usque in castrum Pepi, per villam Manam, usque in arborem Quadros, super fines Serræ Gallæciæ; tria castella Turtures, Datineus, Castelletum et Naviam.

« Legio civitas sacerdotalis et regia, et Lucus, quam Wandali reædificaverunt in Asturiis, teneat per suos terminos antiquos, sicut eis divisit rex Theodomirus; hæc nulli subdantur archiepiscopo vel Primati. Responderunt omnes: Placet, placet nobis omnibus.

« Sedes etiam Portucaliæ permanet in sua divi-

sione, sicut eis divisit rex Theodomirus, cum iis etiam quæ nos adjecimus.

« Brachara metropolis teneat Centum cellas Gentis. Millia, Layneto, Gilioles, Adonyste, Aportis, Aylo, Centen, Donis, Iambis, Cilisto, Letania; Ceresis, Petroneyo, Equisis, ad Saltum; item pagi, Panoleta, Bregantia, Astiatigo, Tarego, Aunego, Metrobio, Betise, Palam, Tusico, Celo et Senequemo; sub uno sedes 30.

« Ad sedem Dumiensem familia regia [in divisione Theodomiri sic: Ad Dumium familia servorum; quam hic vocat regiam, intelligit de monachis, qui Deo serviunt; cui servire, regnare est.]

« Egitaniensis teneat totam Egitaniam, Menecapio et Foraneos.

« Portugalensis teneat in castro novo Ecclesias, quæ in vicino sunt, scilicet Villa nova, Betaonia, Vesea, Menturio, Torebra, Bramoste, Pengoaste, Lumbo, Nestis, Neapali, Curmano, Magneto, Leporeto, Melga, Tangobira, Villagomedi Tanerater; item pagi, Lambiencio, Alcobreo, Valericia, Turlango, Ceris, et Mendiolis, et Palencia; sub una viginti quinque sedes.

« Lamecum teneat ipsum Lamegum, Luencia, Aranor, Crasubriana..... sub uno sex sedes.

« Conimbricensis sedes teneat ipsam Conimbriam, Eminio, Selio, Brine, Insula, Astrucione et Portogalliæ Castellum antiquum; sub uno duæ.

« Vesensis teneat ipsum Vesco, Rodomiro, submontia, Suberbeno, Osanea, Obelione, Tutella, Goleia et Cabrabia, quæ apud Gotthos postea sedes fuit; sub uno septem dantur sedes.

« Uriensis teneat ipsam Uriam, Deisum, usque Cussancaro, et de Galdas de Rego usque in oram maris Oceani protendatur.

« Lucensis teneat ipsam civitatem cum adjacentibus suis, cum Cantoquia, Somos, Carabarcos, Montenegro, Parraga, Latra, Azumara, Sigros, Triavada, Pagento, Salvaterra, Monterroso, Doira vel Coyra, Deza, Colea; sub una sede 16.

« Auriensis teneat Vesugio, Ruvale, Teporos, Sedisos, Prucia, Cisavio, Verenganos, Sanabria et Calabazas majores; sub uno dicem.

« Astoricensis teneat ipsam Astoricam, Legionem, Superurbico, Beriso, Petrasperanti, Autoribus, Caldetas; Morillos superiorem et inferiorem, Sonure, Trogelos et Pericos; sub uno undecim sedes.

« Britoniensis teneat Ecclesias, quæ in vicino sunt, Torelo, Torebera inter Britones una cum monasterio Maximi usque in flumen Ove.

« Tudensis teneat ipsam Tudem cum Ecclesiis, quæ in vicino sunt, Torelo, Toropera, Ludo Patre, Agrove, Sagria, Erbilio, Orunia et Cartasse; sub una sede quindecim numerantur sedes.

« Toletum metropoli subjaceant sequentes omnino sedes. Oretum, hæc teneat de Galla usque Eugam, vel Cecilam, et de Petra usque Campaniam. Mentosa, hæc teneat de Euga, vel Cecila usque Securam, Delila usque Polixena. Acci, hæc teneat de Secura usque Montaneam et de Architel usque Caraval. Basti, hæc teneat de Egesta usque Montaneam, et de Rauci usque Susitam. Urgi, hæc teneat de Egesta usque Carthaginem, et de Bigastri, usque Mundam. Bigastrum, hæc teneat de Pugilla usque Nisdoniam, de Serta usque in Lisbam. Illici, hæc teneat per terminos de Bigastri, Setuli et Denia. Setalis, hæc teneat de Custo usque Moletam, de Tologa usque ad Nitriam. Denia, hæc teneat de Sosa usque in Turam de Silva, usque Gil. Valentia, hæc teneat de Silva usque Musuetum, de mari usque Alpout. Valena, hæc teneat de Alpout usque Tarrabilam, de Stazerola usque Nenar. Secobrica, hæc teneat de Alcout usque Obiam, de Mora usque Lustriana. Complutum, hæc teneat de Alcout usque ad Costem, de Gusia usque Costeam. Segontia, hæc teneat de Coste usque Fuscam, de Godol usque Pinam. Oxoma, hæc teneat de Fusca usque Arlanzon,

quomodo currit in camino S. Petri; qui vadit ad S. Jacobum; de Garise usque Ermitas termini ejus protendantur. Secobia, hæc teneat de Almet usque Mimbillum, et de Martel usque Vaso dicto. Palentia, hæc teneat de Mimbillum usque Caltam, de Lubonar usque Tortosam.

« TERRACONENSI metropoli subjaceant hæc sedes :

« Barcinona, hæc teneat de Mina usque Pugellam, et de Usa usque Bordel. Egari, hæc teneat de Bordel usque Paladera, et de Montosa usque Portellam. Gerunda, hæc teneat de Pilida usque Juxtamare, et de Alosa usque Pinas. Eupiriæ, hæc teneant de Juxtamare usque Bergam, de Mentosa usque Silvam. Arisona, hæc teneat de Berga usque Auritam, et de Pursa usque Mentiam. Urgela, hæc teneat de Aurita usque Naionam, et de Murela usque Valam. Lerita, hæc teneat de Naiona usque ad fontem Sallam, de Lora usque Natam. Ictosa, hæc teneat de Fonte Salla usque Porsellam, de Morale usque Tormelam. Tortosa, hæc teneat de Porsella usque Deniam, de Tormoga usque Catenam. Cæsaraugusta, hæc teneat de Moovia, vel Denia, usque Splanam, et de Olibia monte usque Gordoto sint termini sedes Cæsaraugustanæ. Osca, hæc teneat de Splanam usque Cobello, et de Speslem usque Riberam. Pampilona, hæc teneat de Cobello usque Mustellam, et de Sparga usque Osturat. Califorra, hæc teneat de Nampia usque Spargam, de Mustela usque Localem. San-Tyrasona, hæc teneat de Sparga usque Plitenam, et de Alto monte usque Mille. Areca, hæc teneat de Planta usque Amasam, de Pede inferno usque Pedem Moram. Insulæ Baleares, Majoricam, Minoricam, Formenteram, Uselicam.

« SPALENSI metropolitane subjaceant hæc sedes :

« Italica, hæc teneat de Ulea usque Busam, de Asa usque Lancolam. Asidonia, hæc teneat de Busa usque ad Senam, de Lotesa usque Viam latam. Elipla, hæc teneat de Sena usque Datam, de Alisa usque Cortesam. Malica, hæc teneat de Data usque Malexam, de Temia usque Sedes Campi, Eliberis, hæc teneat de Malica usque Sotelam, de Almica usque Sedes. Astiges, hæc teneat de Sotella usque Parietem, de Luca usque Raucam. Corduba, hæc teneat de Hariete usque Ubetam, de Gala usque Ranam. Egabio, hæc teneat de Ubeta usque Malam-sayam, de Gasta usque Fuentam. Tucci, hæc teneat de Malasaya usque Balijar, de Guegara usque Celonus : credo Azlonam pro Castulone.

« BRACCHARÆ metropolitane subjaceant hæc sedes :

« Dumio, hæc teneat de Duma usque Albram, de Reantear usque Aclasam. Pertucalæ, hæc teneat de Elbora usque Losolam, de Olmos usque Solam. Portucalæ, hæc teneat de Losola usque Bigoniam, de Monte albo usque Fetonsam. Auria, hæc teneat de Cusanca usque Sylvam, de Veregini usque Celebacismi. Iria, hæc teneat de Iso usque Cusacam, de Caldar de rege usque in Oram. Luco, hæc teneat de Lagua usque Bussam, de monte Soto usque Quintanam. Britonia, de Bassa usque Torrentes, de Oetoba usque Totellam, et usque Ovem. Astorica, hæc teneat per oram Valiis Corcer, et per fluvios, seu maria scilicet, et Orbigo, et Berrio, et Tavara, extendatur.

« EMERITÆ metropoli subjaceant istæ sedes :

« Pare, hæc teneat de Baligur usque Crocam, de monte de Olla usque Miratal. Olisibona, hæc teneat de Darca usque Ambram, de Olla usque Maram. Elbora, hæc teneat de Sotobra usque Petram, de Rucella usque Turrem Egiditaniam, de Sabra usque Navam, de Sena usque Murielam. Exoniba, hæc teneat de Ambra usque Salam, de [al., ipsa] Rosa usque Turrem. Conimbria, hæc teneat de Nava usque Bergam, de Torrente usque Eoram. Veseum, hæc teneat de Berga usque Sortam, de Boncla usque Ventosam. Biglimicum, hæc teneat de Sorta usque Petram, de Sara usque Ortosam. Cabrabria, hæc

teneat de Sorta usque Albeniam, de Soto usque Faram. Salmantica, hæc teneat de Allenia usque Sotobram, de Rusa usque Siberum. Numantia, hæc teneat de Penagodisse usque ad Tormem super illos balneos de Valle de rege usque ad Dorium, et de Villa Valle usque ad Otero, de Fumus secus rivulum Siccum usque Borito, de Tavara vero usque ad Dorium. Abula, hæc teneat de Petra usque ad Viallam, de Uriosto usque Torrero. Cavria, hæc teneat de Villa usque Tagum, alias Dorium.

« NARBONÆ metropolitane subjaceant :

« Iseienis, hæc teneat de Stalus usque Barunona, de Macu usque Rib, Fora. Agatha, hæc teneat de Nusa usque Riberam, de Galia usque Mirlam. Magalona, hæc teneat de Nusa usque Ribogar, et de Castello Millia usque Angoram. Nemauso, hæc teneat de Gusa usque Angoram, de Castello usque Samuram. Luteba, hæc teneat de Samba usque Re-bubal, de Anges usque montem Rufum. Carcasona, hæc teneat de monte Rufo usque Angerum, de Angosta usque Monsam. Elna, hæc teneat de Strage usque Rosilonam, de Siierosa usque Lanusam.

« Hæc sint sedes harum duarum Hispaniarum octoginta sub dominio Gothorum, tam archiepiscopales quam episcopales, per quas omnibus Hispanis ministratur verbum Dei, quæ a Romano pontifice et accipient, et accipiunt semper in his provinciis communionem catholicæ veritatis, ut secundum traditionem et doctrinam sanctorum Patrum animas nobis commissas possimus gubernare. Addit rex : Hæc igitur nostra institutio, quæ assensu omnium archiepiscoporum et episcoporum dictarum sedium auctore Deo facta est, firma permaneat in æternum ; et mando, ut legatur. Et lecta est per Petrum archidiaconum Toletanum, coram domino Quirico Toletano archiepiscopo, primatiæ dignitate et fide catholica insistente, et cæteris archiepiscopis, qui mox subscripserunt, et episcopis, Dicant omnes : Placet, placet ; vita, et æterna gloria catholico, pietissimo et gloriosissimo principi domino nostro Flavio Wambæ.

Canon I. — « Præterea placet nobis in unum collectis, ut omnes clerici deinceps vivant secundum regulam sanctissimi Patris nostri Isidori episcopi Hispalensis, prout continetur in ipsius libro De Honestate clericorum.

Canon II. — « Et quicumque archiepiscopus, episcopus, abbas claustralis, vel sæcularis, qui pro dignitate aut ordine aut aliquo ecclesiastico beneficio amplius regi minam dederit, sive alicui aliæ personæ, ille excommunicatione perpetui anathematis innodetur.

« Quibus peractis, omnes Deo rerum omnium et benorum auctori primum gratias immortales persolvimus, deinde glorioso regi nostro longissimam vitam, et post hoc sæculum id cælesti regno beatitudinem æternam deprecamur : qui tantæ pietatis studio contentiones nostras diremit, et nos æterno indissolubili fœdere copulavit.

« In sequentem annum concilium hic indicimus.»

Subscriptio Patrum.

« 1. Quiricus S. Ecclesiæ Toletanæ metropolitani has divisiones et constitutos terminos per regem nostrum, approbat et confirmat. — 2. Fugitivus S. Ecclesiæ Spalensis metropolitani has divisiones sedium, et constitutos terminos per regem nostrum, approbat et confirmat. — 3. Proficuus, S. Emeritensis Ecclesiæ metropolitani, approbat et confirmat. — 4. Leodagisius [al. Leodivisius], S. E. Braccharensis metropolitani, confirmat et approbat. — 5. Sumifredus, S. E. Narbonensis metropolitani, confirmat et approbat. — 6. Vero, S. E. Tarraconensis metropolitani episcopus, confirmat et approbat. — 7. Athanasius, Setabitanæ Ecclesiæ episcopus, approbat et confirmat. — 8. Ego Genesisius, in Christi nomine, Ecclesiæ Tudesensis episcopus, approbo et confirmo.

9. Ego Argimensus, in Christi nomine, Ecclesiae Oretanae episcopus, approbo et confirmo. — 10. Ego Fraorius, Deo juvante, Portucalensis episcopus, approbo et confirmo. — 11. Ego Johannes, in Christi nomine, Ecclesiae Bigastrensis episcopus, approbo et confirmo. — 12. Ego Selua, in Christi nomine, Igeditanae Ecclesiae episcopus, approbo et confirmo. — 13. Ego Godiscalus, in Christi nomine, Oxomonsis Ecclesiae episcopus, approbo et confirmo. — 14. Ego Adeodatus, Pacensis Ecclesiae episcopus, in Dei nomine, approbo et confirmo. — 15. Ego Bela, in Christi nomine, Britaniensis episcopus, approbo et confirmo. — 16. Ego Leander, in Christi nomine, Illicitanae et Elotanae Ecclesiae episcopus, approbo et confirmo. — 17. Ego Aschalius, in Christi nomine, S. E. Abilensis episcopus, approbo et confirmo. — 18. Ego Felix, Dianensis Ecclesiae, in Christi nomine, episcopus, approbo et confirmo. — 19. Ego Isidorus, Asturicensis Ecclesiae episcopus, in Christi nomine, approbo et confirmo. — 20. Ego Theodoricus, in Christi nomine, Ecclesiae Olysiponensis episcopus, approbo et confirmo. — 21. Ego Alarius, in Christi nomine, Aurisinae Ecclesiae episcopus, approbo et confirmo. — 22. Ego Suntherius, in Christi nomine, Ecclesiae Valentinae episcopus, approbo et confirmo. — 23. Ego Theodiscus, in Christi nomine, S. E. Lamanensis episcopus, approbo et confirmo. — 24. Ego Balmatus, in Christi nomine, Ecclesiae Ursitanae episcopus, approbo et confirmo. — 45. Ego Riccila, in Christi nomine, Accitanae Ecclesiae episcopus, approbo et confirmo. — 26. Ego Justus, in Christi nomine, Ecclesiae Salmanticensis episcopus, approbo et confirmo. — 27. Ego Restogenes, in Christi nomine, Ecclesiae Lucensis episcopus, approbo et confirmo. — 28. Ego Rogatus, in Christi nomine, Ecclesiae Beatiensis episcopus, approbo et confirmo. — 29. Ego Etherius, Deo juvante, Bastitanae Ecclesiae episcopus, approbo et confirmo. — 30. Ego Idulfus, cognomine Felix, in Christi nomine, Iriensis Ecclesiae episcopus, approbo et confirmo. — 31. Ego Concordius, in Christi nomine, Ecclesiae Palentinae episcopus, approbo et confirmo. — 32. Ego Aciscus, S. E. Complutensis, Deo juvante, episcopus, approbo et confirmo. — 33. Ego Cartaber, in Christi nomine, Ecclesiae Conimbricensis episcopus, approbo et confirmo. — 34. Ego Memorius, S. E. Segobriensis, in Christi nomine, episcopus, approbo et confirmo. — 35. Ego Donatus, in Christi nomine, Ecclesiae Cauriensis episcopus, approbo et confirmo. — 36. Ego Egica, in Christi nomine, Ecclesiae Seguntiensis episcopus, approbo et confirmo. — 37. Ego Exarnius, in Christi nomine, Oxonolensis Ecclesiae episcopus, approbo et confirmo (*Locus corruptus in originali*). — 38. Petrus, in Dei nomine, Ecclesiae Elborensis episcopus, approbo et confirmo. — 39. Gaudentius, in Christi nomine, Ecclesiae Valeriansis episcopus, approbo et confirmo. 40. Ego Albanus, in Christi nomine, Ecclesiae Calibricensis episcopus, approbo et confirmo. — 41. Sinduitus, in Christi nomine, Ecclesiae Segobiensis episcopus, approbo et confirmo. — 42. Mumulus, in Christi nomine, Ecclesiae Arcavicensis episcopus, approbo et confirmo (*al.*, Nunnulus). — 43. Spera in Deo, in Christi nomine, Ecclesiae Italicensis episcopus, approbo et confirmo. — 44. Ego Geta, in Christi nomine, Ecclesiae Eteplensis episcopus, approbo et confirmo. — 45. Ego Argibudo, in Christi nomine, Ecclesiae Eliberitanae episcopus, approbo et confirmo. — 46. Ego Samuel, in Christi nomine, Ecclesiae Malacitanae episcopus, approbo et confirmo. — 47. Ego Theudericus, in Christi nomine, Assindonensis Ecclesiae episcopus, approbo et confirmo. — 48. Ego Stercorius, in Christi nomine, Aucensis Ecclesiae episcopus, approbo et confirmo. — 49. Ego Cresutarius, Biteriensis Ecclesiae episcopus, in

A Christi nomine, approbo et confirmo. — 50. Ego Cæcilius, in Christi nomine, Dertosanae Ecclesiae episcopus, approbo, et confirmo. — 51. Ego Vincentius, in Christi nomine, Magalensis Ecclesiae episcopus, approbo et confirmo. — 52. Gratus ego, in Christi nomine, Egorbiensis Ecclesiae episcopus, approbo et confirmo. — 53. Idalius, in Christi nomine, S. Ecclesiae Barcinonensis episcopus, approbo et confirmo. — 54. Ego Ansemidus, in Christi nomine, Ecclesiae Lotobensis episcopus, approbo et confirmo. — 55. Valderedus, in Christi nomine, Ecclesiae Cæsaraugustanae episcopus, approbo et confirmo. — 56. Ego Clarus, in Christi nomine, Elebensis Ecclesiae episcopus, approbo et confirmo. — 57. Ego Joannes, in Christi nomine, Egarensis Ecclesiae episcopus, approbo et confirmo. — 58. Ego Stephanus, in Christi nomine, episcopus Carcasonensis Ecclesiae, approbo et confirmo. — 59. Ego Euphrasius, in Christi nomine, Ecclesiae Calagurritanae episcopus, approbo et confirmo. — 60. Primus ego, in Christi nomine, Ecclesiae Agathensis episcopus, approbo et confirmo. 61. Atilinus ego, in Christi nomine, Ecclesiae Pamplonensis episcopus, approbo et confirmo. 62. Gadisoldus ego, in Christi nomine, Ecclesiae Oscensis episcopus, approbo et confirmo. — 63. Ego Postulanus, in Christi nomine, Ecclesiae Uticensis Hispanae episcopus, approbo et confirmo. — 64. Ricilianus ego, in Christi nomine, episcopus Ecclesiae Accitanae, approbo et confirmo (*hic iterum n. 25 positus est*). — 65. Ego Leubericus, in Christi nomine, Ecclesiae Urgelitanensis episcopus, approbo et confirmo. — 66. Ego Godelinus Ecclesiae Empuritanæ episcopus, in Christi nomine, approbo et confirmo. — 67. Ego Austerius, in Christi nomine, episcopus Ecclesiae Tirasenensis, approbo et confirmo. — 68. Ego Samuel, in Christi nomine, Ecclesiae Malacitanae episcopus, approbo et confirmo (*hic quoque positus est num. 46*). — 69. Wisefredus ego, in Christi nomine, S. E. Ausonensis episcopus, approbo et confirmo. — 70. Ego Reynicus [*al.*, Regnicus], episcopus Ecclesiae Aucensis, in Christi nomine, approbo et confirmo. — 71. Ego Verecimus, in Christi nomine, Veracensis Ecclesiae episcopus, approbo et confirmo. — 72. Ego Basilius, in Christi nomine, S. Ecclesiae Bastitanae episcopus, approbo et confirmo. — 73. Sabricus ego, in Christi nomine, Gerundensis Ecclesiae episcopus, approbo et confirmo. — 74. Florus, episcopus, in Christi nomine, Ecclesiae Mentesanæ, approbo et confirmo. — 75. Nasibardus ego, in Christi nomine, Ecclesiae Astagitinensis episcopus, approbo et confirmo. »

« Quatuor vicarii 4 reliquorum episcoporum, 42 abbates, 20 palatini interfuerunt huic concilio generali totius Hispaniæ, et Galliæ Narbonensis, vicarii Lucensis Epagiensis, Castulonensis, Cursicanensis. Acta sunt hic Toleti in concilio generali, omnibus qui adfuerunt 75 episcopis, et 4 episcoporum vicariis, 12 abbatibus, 20 palatinis, omnibus una voce dicentibus : Placet, placet. Præsentibus ac subscribentibus, invicto ac serenissimo rege Wamba, et Quirico archiepiscopo Toletano, Hispaniarum primate, cæterisque 5 archiepiscopis, cum suis suffraganeis diocesium prædictarum, partim in ecclesia prætoriensis SS. Petri et Pauli incepta synodo, absoluta vero in ecclesia S. Leucadiæ virginis et martyris, Toletanae civis et vernulæ patronæ, in ejus prætoriensis templo, æra dccxiii. Per manus vero scripta fuit synodus Petri archidiaconi de dicta S. Leucadia collegiata. »

267. Vixit autem prædictus rex Wamba annos 5 ad annum æra dccxviii, et mortuus est, postquam degit aliquot annos sanctissime in monachatu ordinis sanctissimi Benedicti patris, ad quem sese rece-

perat. Inde omnia, vel multa translata sunt in Italicum codicem Ovetensem.

268. Magni facienda est hæc synodus, ad quam fuit maximus concursus archiepiscoporum, episcoporum, abbatum et palatinorum, præsentem regem Wambanem. Nec potuit non diu continuari, dum unaquæque Ecclesia ostendit fines sui pontificii, et causas querelarum audit ipse rex. Ob id in duabus ecclesiis et templis suburbanis acta est synodus: in altero incæpta; in altero finita.

269. Concilio III Toletano interfuerunt 68 episcopi; IV vero Toletano 69 cum vicariis. 7 episcopi plus, et 4 vicarii interfuerunt isti concilio, ubi sedes reparatæ sunt et restitutæ. Nec aliter fieri potuit, quin rex designaret aliquot iudices singulorum metropolium, qui res compositas ab ipsis ad ipsum deferrent; atque ita posset sententia regis ex omnium consensu et palam proferri, et ab omnibus approbari, ut patet ex frequenti repetitione singulorum acclamantium, ac identidem cum lætitia dicentium: Placet, placet.

270. In hac divisione non ponuntur termini metropolitanarum Ecclesiarum, ea de causa, quia iurisdictio metropolitana non solum sese diffundebat in suam dioccesim, sed in omnes sibi subjectas; ut calor cordis cunctis membris communis est.

271. In vetusto codice litteris Gothicis scripto memini me legisse in Germania, in Vita, quam Cixila Toletanus archiepiscopus scripsit, B. Ildefonsi etiam Toletani pontificis: *Leucadia dixit: Ildefonse, per te vivit domina mea: quæ lectio plus arridet, quam alia, quæ habet: Dixit Ildefonsus; C Per vitam Ildefonsi vivit domina mea.*

272. Aiunt aquilas regias a polo in polum volitasse, et ob id dicuntur apostoli *aquilæ*, quod totum orbem peragrarent, juxta illud Ecclesiast.: *Via aquilæ in cælo.* Dicuntque Jovem duas aquilas misisse, alteram ab ortu, alteram ab occasu; easque demum Delphos, urbem Græciæ, quæ dicitur *orbis ὀμφαλός*; hoc est, *umbilicus*, convenisse.

273. Illiturgi, civitas est in Batestanis, itinere quinque dierum distans a Carthagine Spartaria. Cujus Livius meminit, hancque Spicio demolitus est. Hic creditur prædicasse S. Euphrasium, episcopumque fuisse Illiturgitanum.

274. In scopulo alto arx est dicta Tavia, a Græcis *Ancyra*, profectis a quadam urbe sic dicta, cujus meminit ter Antonius Pius in *Itinerario*.

275. S. Ildefonsus ordinatus est lector, ostiarius exorcista, subdiaconus et levita, a S. Helladio in æde prætoriansi [*lege Breviarium Bracarense*] S. Leucadiæ, postquam inviserat Agaliense monasterium; unde secum duxit S. Ildefonsum. A Justo in fine vitæ, scilicet anno 635 sicut in fine vitæ S. Helladii, levita anno 633 [*forte legendum: A Justo in fine vitæ, scilicet anno 633 subdiaconus, sicut in fine vitæ S. Helladii, levita an. 636*] consecratus est abbas Benedictinus a S. Eugenio.

276. Anno 3 Aurasii Toletani archiepiscopi, sci-

licet æra DCXLIV, natus est in æde paterna S. Ildefonsus, post Toletanus pontifex.

277. In pluribus codicibus Livianis 3 decad. lib. VIII, legitur *Illiturgis*, simplici *l*; et ita legendum est, ad differentiam alterius Bæticæ, quæ scribitur duplici. Apud Eulogium simplici scribitur.

278. Probabiliter sentiunt, qui putant Flaviobrigam esse civitatem, quam Mauri *Orduniam* vocaverunt, caput Amanium populorum, qui pars sunt Autrigonorum populorum.

279. Uxama, Segisamunclum, Virbesca, Antecua, Deobriga, Vindelia, Salionea, Tritium (aliud a Tricio Metello) Vindelegra, parebant coloniæ Flaviobrigæ, quæ caput harum erat, et iurisdicundi causa eo petebant.

280. Pugnatum est a Romanis ad Belgidam, vel Velliam, vel Velligam, vel Vellicam, in Cantabris, ut refert L. Florus: hoc est modo *Spinosa* a Mauris dicta, ut *Araquellos*, vel *Racim*, vel *Arandillos*, non procul a fontibus Iberi. Est autem Segisamona populus Turmodigorum [*al. Curmodigorum*] (vocant Saraceni *Osornum*) non procul a Segisamona eorundem Turmodigorum [*al., Curmodigorum*], quos vocat Florus *Curgonios*.

281. Ætate mea repertum est Cordubæ corpus S. Lauræ martyris, ante 90 et amplius annos a Saracenis occisæ. Hæc erat de nobilissimo genere Muzarabum Cordubensium, et cum S. Aurea Cateclarensi abbatissa speciali necessitudinis vinculo conjuncta, a parentibus in matrimonium nobili viro data, duas suscepit filias; cum quibus post 6 annos eo viduata, ad monasterium S. Auræ se recepit; sed Aurea paulo post, anno videlicet 856 martyriali sanguine laureata, Laura in ejus locum assumpta 9 annos monasterium gubernavit: quo tempore miros virtutum omnium fecit progressus, orationi et corporis macerationi semper intenta. Tandem ad iudicem Saracenorum, fama pervulgante, delata, cum in fidei confessione constantissime permaneret, verberibus crudeliter cæsa, in balneo ferventis picis immissa, tres horas in divinis laudibus, divino munere, complens, evolavit in cælum, die 19 Octobr., anno Domini 864: cujus quidem S. Eulogius non meminit, quia ipse anno 859 martyrio coronatus fuerat. Reliquiæ B. Lauræ per multas Hispaniarum ecclesias distribui cæperunt, et ipsa in magno pretio haberi.

282. Portus Juliobrigensium victoriæ sacratus, dictus est, quod ibi victi sunt Cantabri Juliobrigenses, volentes repellere classem Romanorum, tempore imperatoris Augusti. Alii verius putant, vocatum sic, quod Juliobrigenses victoriam reportaverunt; quod victoria non dicitur de Juliobrigensibus, sed Juliobrigensium, quasi ipsi reportaverint.

283. Sarcimum vicus est a Sud Cantabros in Hispania prope fontes Iberi. Ibi iussu Caroli Martelli exsulat S. Eucherius episcopus Aurelianensis; in Vita ejus corrupte legitur *Hesbania*. Fuit in Cantabria monasterium S. Trudonis Benedictini, sicut in Germania. In Hispania habebat Carolus Martellus mul-

tos amicos, ut apud Cantabros, et modo Sarcimum apud Cantabros, vel Sacernulum apud Astures, dicitur Barcena vel Salcedum, ignobilia quædam oppidula.

284. Sanctissimus vir Vera, Tarraconensis archiepiscopus, qui interfuit concilio Toletano xvi, vir pius, humilis et sanctus, obiit xx Octobr., celebratur in tractu Aurelianensi apud Carpetanos.

285. Est auctor qui credat S. Exubium [al., Exibium] discipulum E. Marci, post ejus mortem prædicasse Evangelium Caucasoliæ [al., Centumcellis] in Lusitania, postque rediisse solum in Cyprum, ubi constitutus est archiepiscopus; *maximorum patrator miraculorum* dictus est propter ejus opera.

286. Mihi valde probabile est, et legi in historiis Elpidium ac reliquos episcopos, quos constituit [al., traxerat] S. Jacobus in Hispania, ab ipso Jacobo baptizatos, fuisse pe numero religiosorum Carmelitarum, qui in Hispania et per alias regiones monachatum introduxerant. Istos vocat lib. II, cap. 3, Eusebius *prophetici ordinis*.

287. Magna pars eorum qui ex Judæa trajecerant in Hispaniam, tempore Nabuchodonosoris, erant ex discipulis sanctorum Elisei, Eliæ et Enoch. et successores illorum.

288. Videre potui Vita S. Syncretices virginis et abbatissæ Ægyptiæ (cujus dies festus est 5 Januar.). Hanc scripsit sanctus pontifex Athanasius, ut, quemadmodum monachi habent speculum in Antonio, sacræ virgines eam tanquam speculum intuerentur. Dicitur fuisse multarum virginum professionis prophetiæ et Carmeliticæ parens.

289. C. Caninius [al. Herminius] Rufus, prætor Gaditanus, profectus Romam anno 84, quarto anno Olympiadis 215, transiit in Hispaniam [al., mansit in Hispania] ad ann. 86, et dum Gadibus contenderet venire Tarraconem, in via, oppido Villa ænea, alias Alona vel Delo, nunc corrupte a Mauris dicto *Villenia*, obiit ibique jacet sepultus.

290. X. M. P. Occasum versus ab oppido Turbula vel Tritubi [al., Tibula vel Tribula], fuit oppidum Abula Batestanorum, nunc dirutum.

291. Urci fontes [al., sedes] fuit episcopalis S. Indaletii; dicitur hæc Portella, et partiebatur hoc modo terminos cum sedibus: *Teneat de Egesta* [leg. *Egelesta* et vide quæ notavi ad n. 38 in Chron. et ad n. 252] *usque Carthaginem, et de Bigastro vel Murcia usque Mundam*. Hæc civitas est ad fluvium Mundam apposita, viii M. P. antequam confluat Munda fluvius in Taderem, quæ vel fluvio nomen dedit vel accepit ab eo.

290. *Abu'a Batestanorum*. De Bastanorum Abula vide Julianum in Adversariis, n. 513: « Abulam, inquit, in Batestaneis ponit Ptolemæus, et Obilam in Vettonibus. »

301. *Decem legati*, etc. De hisce legatis Flavius Dexter in Chronico anno Christi 35, n. 1, ubi docto

292. Venerabilis memoria Plinii Junioris, qui pro Christianorum defensione scripsit ad Trajanum; quem redeuntem ex Asia conversum Cretæ ad fidem nonnulli credunt, et post in persecutione Antonini Pii, Novocomi cum aliis passum septimo Augusti; nec enim tam insigne defensionis opus justa mercede defraudandum fuit.

293. Trajani anno 15, Domini 114 (quo tempore Sarmaticus Arabicus vocatus est) reversus ex Asia Cretam Plinius; exstrui fecit celebre Jovi [al., ibi] templum in honorem Trajani, quod [al., templum] Titus diruit, et restauratum in nomine Jesu Christi. Plinius Secundus cum filio [al. *desunt* cum filio] Christo credidit, et baptizatus est a S. Tito, Cretensium episcopo, ut refert Xenas in ejus Vita, Itaque reversus Romam Christianus, sancte et pie vixit multos annos. Vocabatur C. Plinius a Trajano, et ab aliis Secundus; nec fuit hoc tempore alter Secundus vir consularis.

294. Pompeia Celerina, socrus Plinii Junioris, soror fuit S. Celerinæ, quæ excepit corpus S. Torpetis martyris ex Tuscia in Sinensem portum miraculose venientis.

295. Sunt qui putent Dionysium papam fuisse natione Africum, scriptorem libri *De situ orbis*, qui tulit passionem.

296. Theodorus, fluvius, hoc est *donum Dei*, Tader et Staberus dicitur, ob eximiam aquam quam habet ob communionem Mundæ, qui Mediterraneum intrat, ad urbem Longunticam.

297. S. Benedicta, quæ tempore Neronis Romæ victrix occubuit, patribus Cæsaraugustanis, ex Hispania, gentilibus tamen, nata fuit: quæ cum ad palmam quam diu multumque concupierat, pervenisset, ter quaterve flagris cæsa, nudo corpore per urbem advecta, sed Dei munere, minime nuda visa; 2 Julii, datis cervicibus, evolavit ad sponsum. Altera ex antiquioribus Christi virginibus Romæ pro fide occisis.

298. In codicibus Plinii correctis, pro *Alga minor*, quod reperitur in minus correctis, legitur *Alba minor*.

299. Suel inter Alateram et Siex [al., Aodeteram vel Abdeeram, et Exi] vocatum est Sudal [al., Siuel], et post a fortitudine nominari cœpit Castellum ferreum.

300. Antonini Pii Augusti Itinerarium, ejus jussu compositum, ut Theodosii codices leges.

301. Decem legati ex Hispaniis venerant Jerusalem, ex gentilibus quinque, ex Judæis quinque, ad apostolos.

se gerit eruditiss. Bivarius. In numero tamen discrepat Julianus in Chronico, n. 9: « Illi vero (*Toletani Judæi*) miserunt Euphrasium et Indelatum rogantes Petrum et cæteros apostolos, ut statim Jacobum mitterent, qui venientes Hierosolymam, dederunt suas epistolas Petro. »